

Verslag over het jaar 1925.

AANTAL AFDEELINGEN.

Het aantal afdelingen der partij bedroeg op:

30 Sept. 1924	580
31 Dec. 1924	583
31 Dec. 1925	590

In het vierde kwartaal 1924 werden opgericht 6 afdelingen, opgeheven 3; in het eerste kwartaal 1925 werden opgericht 17 afdelingen, opgeheven 21; in het tweede kwartaal opgericht 7, opgeheven 3; in het derde kwartaal opgericht 7, opgeheven 5, terwijl deze cijfers voor het vierde kwartaal waren 6 en 1.

Over de vijf kwartalen dus een vooruitgang van 10 afdelingen.

Voorals gedurende het jaar 1926 zal men zich in moeten spannen om het aantal afdelingen te vergrooten, vooral in die gemeenten, waarin nog geen enkele afdeling der partij bestaat, opdat bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1927 in zoo'n groot mogelijk aantal gemeenten sociaal-democraten candidaat gesteld kunnen worden.

Er moge iets te zeggen zijn voor de meening, dat men niet tot oprichting van een afdeling over moet gaan voor er geschikte leidende krachten aanwezig zijn, toch hopen we niet dat deze zienswijze al te sterk zal inburgeren, omdat op dit terrein 't spreekwoord „al doende leert men" toch zeker ook eenige waarde heeft.

HET AANTAL LEDEN.

Het aantal leden bedroeg op:

30 Sept. 1924	33265
31 Dec. 1924	37894
31 Mrt. 1925	38339
30 Juni 1925	39290
30 Sept. 1925	41271
31 Dec. 1925	41221

Een toename dus van het ledental over 1925 van 3327 leden. Alleen 't laatste kwartaal van 1925 bracht ons een kleinen teruggang. Een teken, dat 't der afdelingen nooit geheel gelukt de verkiezingswinst te consolideeren. Hopelijk maakt de actie, die hier en daar in verband met de regeeringscrisis te betreuren valt, dit kleine verlies gauw weer goed.

Hieronder volgt een overzicht, aangevende het totaal aantal leden der partij, benevens het aantal mannelijke en vrouwelijke leden afzonderlijk over de laatste 24 kwartalen, naast het percentage van voor- of achteruitgang per kwartaal.

ZIE STAAT I.

In ons vorig jaarverslag gaven wij denzelfden staat en wij noemden eenige factoren, die o.i. van invloed op de beweging die de cijfers van ons ledental vertoonen, kunnen hebben gehad. Wij laten dit thans achterwege. De aan-

dacht meenen wij er op te moeten vestigen, dat op 30 Juni 1924 het ledental weer onder de 40.000 was gezakt, hetgeen sinds September 1921 niet het geval was geweest. De verkiezingsactie bracht ons ledental gelukkig weer in stijgende richting. Terdege zal eens moeten worden nagegaan, of in onze propaganda naar buiten, dat 't de afdelingen nooit geheel gelukt de ten ook wijziging moet worden gebracht, of o.m. de principieel-idealistische propaganda niet meer op den voorgrond moet worden gebracht. Weer moet ons de opmerking van 't hart, dat nog al te veel afdelingen schijnen te meenen, dat 't initiatief tot krachtige ledenwerving, huisbezoek-acties, roode weken etc. komen moet van „bovenaf". Ook zonder dat het P.B. dergelijke actie's organiseert, zou men er — speciaal in de wintermaanden, vooral in tijden van vrij sterke politieke beroering, zooals tijdens de crisis, — wat meer aandacht aan kunnen besteden.

Wij laten hier verder nog volgen denzelfden staat omtrent de ledentalen in de grootste plaatsen opgenomen in ons vorig verslag aangevuld met de cijfers van December '24 en '25.

ZIE STAAT II.

HET PARTIJBESTUUR.

In overeenstemming met de bepalingen der statuten en reglementen werden door de afdelingen voor de Partijbestuursverkiezing voor het congres 1925 te Amsterdam de volgende candidaten gesteld, die een candidatuur aanvaarden:

a. Voor lid van het Dagelijksch Bestuur:

Als voorzitter W. H. Vliegen, Den Haag (aftredend); als secretaris C. Werkhoven, Bussum (aftredend); als leden A. B. Kleerekoper en F. M. Wibaut te Amsterdam (beiden aftredend).

Verder waren candidaat gesteld voor voorzitter: Ir. J. W. Albarda, Mr. G. v. d. Bergh, Mr. W. A. Bongers, A. H. Gerhard, F. v. d. Goes, A. B. Kleerekoper, Mr. M. Mendels, S. R. de Miranda, E. Polak, H. Polak, Mr. G. W. Sannes, J. H. Schaper, Dr. Th. v. d. Waerden, F. M. Wibaut, S. de Wolff Voor sekretaris W. Binnendijk, A. Roetman, voor Penningmeester Jac. de Vries, welke deze candidatuur niet aannamen.

Voor het D.B. werden verder gecandideerd: Mr. G. v. d. Bergh, A. van Blitz-Bonn, E. Boekman, Dr. L. Heyermans, J. v. d. Kieft, Mr. M. Mendels, F. van Meurs, Dr. W. Polak, S. J. Pothuis, K. Vorrink, Dr. Th. v. d. Waerden, J. van Zutphen, welke verklaarden geen candidatuur aan te nemen.

b. Voor lid van het overige deel van het Partijbestuur: Ir. J. W. Albarda, J. A. Bergmeijer (aftredend), H. de Boer, P. de Bruin, Mr. D. A. van Eek (aftredend), R. van Gaasbeek, Suzus Groeneweg (aftredend), J. Kalter, J. L. B. Keurschot, J. v. d. Kieft (aftredend),

K. Prins, Mr. G. W. Sannes (aftredend), J. H. Schaper (aftredend), W. v. d. Sluis (aftredend), Ds. J. L. Snethlage, A. de Vries, B. J. J. Weijkamp.

Verder zijn voor het overige deel van het Partijbestuur candidaat gesteld de volgende partijgenooten, die verklaarden geen candidatuur te aanvaarden: D. Bartels, mr. G. v. d. Bergh, E. Boekman, Mw. H. A. Brok, J. E. W. Duys, Edo Fimmen, W. C. de Jonge, Mien Lanssen, G. F. Lindeijer, H. Polak, K. R. van Staal, mr. P. J. Troelstra, J. Westerhof, S. de Wolff en J. F. van Zadelhoff.

Bij enkele candidaatsstelling werden tot leden van het D. B. herkozen: W. H. Vliegen, voorzitter, C. Werkhoven, secretaris, W. Drop, penningmeester, A. B. Kleerekoper en F. M. Wibaut.

Opgemerkt dient hierbij, dat door het P. B. het congres was verzocht p.g. W. H. Vliegen uit te noodigen het voorzitterschap der partij tot aan het congres 1926 te blijven vervullen, niettegenstaande hij niet meer in Amsterdam woonde, met welk verzoek het congres accoord ging.

Op de kandidaten voor de overige plaatsen in het P. B. werden uitgebracht 952 stemmen, waarvan van onwaarde 33, blanco 37. Het aantal geldige stemmen bedroeg 882, de volstreekte meerderheid was 442.

Hiervan verkregen:

J. W. Albarda	844 stemmen
J. A. Bergmeijer	778 "
H. de Boer	161 "
P. de Bruin	118 "
D. A. van Eck	816 "
R. van Gaasbeek	90 "
S. Groeneweg	874 "
J. Kalter	13 "
J. L. B. Keurschot	22 "
J. v. d. Kieft	630 "
K. Prins	44 "
G. W. Sannes	847 "
J. H. A. Schaper	848 "
W. v. d. Sluis	708 "
J. L. Snethlage	38 "
A. de Vries	85 "
B. J. J. Weijkamp	53 "

Gekozen waren dus:

Suze Groeneweg	met 874 stemmen
J. H. A. Schaper	" 848 "
G. W. Sannes	" 847 "
J. W. Albarda	" 844 "
D. A. van Eck	" 816 "
J. A. Bergmeijer	" 778 "
W. v. d. Sluis	" 708 "
J. v. d. Kieft	" 630 "

Voorts benoemde het P.B. in zijn vergadering van 14 September 1925 tijdelijk voor één jaar — hiermede uitvoering gevende aan het laatste congresbesluit — onder nadere goedkeuring van het congres 1926 als vrouwelijk-secretaresse, lid van het Partijbestuur en als zodanig secretaresse-penningmeesteresse van den Bond van Vrouwenclubs, pge. E. Ribbius Peletier.

Overeenkomstig getroffen afspraken in verband met zijn verkiezing tot lid der Tweede Kamer, verzocht pg. W. Drop in September ontslag uit zijn functie van partijpenningmeester, hetwelk werd verleend. De overdracht van het penningmeesterschap vond plaats op Zaterdag 7 November 1925 aan den partijsecretaris C. Werkhoven, die vanaf dien

datum de functie van secretaris-penningmeester vervulde.

Een woord van dank voor het werk, dat p.g. W. Drop als penningmeester verrichtte, is hier zeker op zijn plaats.

VERGADERINGEN PARTIJBESTUUR.

Het P.B. kwam in 1925 dertien malen bijeen, terwijl één vergadering belegd werd met het H.B. van het N. V. V. Bovendien besprak het P.B. de politieke situatie na den uitslag der Kamerverkiezingen met de Kamerfracties en vergaderde ter bespreking van de crisis, ontstaan door de verwerping van het pauselijk Gezantschap, eenmaal met de Kamerfracties en het bestuur van het N.V.V. Voorts hield 't P.B. regelmatig voeling met 't bestuur van het N.V.V., door middel van officiële bijeenkomsten van enkele daartoe aangewezen Dagel. Bestuurders, die om de 14 dagen samen kwamen.

PARTIJRAAD.

De Partijraad kwam dit jaar bijeen op Zaterdag 28 Februari 1925 in café Parkzicht te Amsterdam. Deze vergadering was noodzakelijk geworden, doordat tusschen het advies, dat door den Partijraad over de groslijst was uitgebracht en de stemming, die over de lijst moest plaats vinden, een der kandidaten, die op een ernstige plaats stond, n.l. p.g. W. C. de Jonge, door overlijden was uitgevallen.

Het resultaat der besprekingen is geweest, dat een nieuwe groslijst voor de vier gecombineerde kieskringen in het Zuiden als volgt werd opgesteld: 1. W. H. Vliegen; 2. W. Drop; 3. C. Woudenberg; 4. P. G. Gruys; 5. J. Onderdijk; 6. H. v. d. Ploeg.

EERSTE KAMER.

Door het overlijden van p.g. W. C. de Jonge werd als zijn opvolger tot lid der Eerste Kamer verkozen verklaard p.g. G. F. Lindeijer, terwijl door de verkiezing tot lid van de Tweede Kamer van de partijgenooten Ch. G. Cramer en R. Stenhuis, de partijgenooten P. Danz en L. M. Hermans hun intrede in de Eerste Kamer deden.

TWEDE KAMERVERKIEZING 1925.

In het jaarverslag 1925 namen wij reeds op de voorloopige voordracht der kandidaten voor de Tweede Kamer, zooals die door den Partijraad werd vastgesteld.

Ter andere plaatse maakten wij melding van de wijziging, die moest worden aangebracht in de voordracht voor de Zuidelijke kieskringen. Door de afdeelingen werden aan de voorloopige voordracht van den Partijraad de volgende namen toegevoegd.

In 's Hertogenbosch (Kieskring I), Tilburg (Kieskring II), Middelburg (Kieskring XII), en Maastricht (Kieskring XVIII): J. A. Bergmeijer, A. A. de Jong en J. J. Jansen, L. J. C. Poppe, G. Jimmink, P. Moltmaker.

In Arnhem (Kieskring III) en Nijmegen (Kieskring IV): C. A. Weersma-Van Duin, L. M. Hermans, W. v. d. Hoeven, A. van Geuns, M. Rademakers, K. van Trig, B. J. Rengelink.

In Rotterdam (Kieskring V) en Dordrecht (Kieskring VII): P. de Bruin, Th. J. K. Kuiler en L. M. Hermans.

In 's Gravenhage (Kieskring VI) en Leiden

(Kieskring VII): J. J. van Straalen, W. Chr. C. van Eijkel, J. Kofoed, Th. J. K. Kuiler, W. Lubertie, K. R. van Staal, A. J. Luikinga, S. Lindeman, J. Tjalsma, F. G. van Duuren en J. Spronkers.

In Amsterdam (Kieskring IX): B. W. Binnendijk en Lena Moll.

In Helder (Kieskring X) en Haarlem (Kieskring XI): B. W. Binnendijk, C. L. Niermeijer, K. Prins, Mw. G. Miedema-Zondervan, J. Joosten, J. Gerritsz.

In Utrecht (Kieskring XIII): R. Boomsma, R. van Gaasbeek, J. Mebius, E. H. C. Wilde-
man, Mw. H. B. Bakhuis-Wolters.

In Zwolle (Kieskring XV): J. Bevers en A. Teesink.

In Leeuwarden (Kieskring IV): J. IJtsma, K. de Boer, L. v. d. Wal en A. v. d. Heide.

In Groningen (Kieskring XVI) en Assen (Kieskring XVII): J. van Dok Azn., H. v. d. Wielen, B. H. Bredman, Mw. W. Mansholt-
Andreae.

De uitslag van de stemming over de groslijsten was als volgt, nadat de loting over de door de afdeelingen toegevoegde kandidaten had plaats gehad:

's-Hertogenbosch, Tilburg, Middelburg, Maastricht: 1. W. H. Vliegen; 2. W. Drop; 3. C. Woudenberg; 4. P. G. Gruys; 5. J. Onderdijk; 6. H. v. d. Ploeg; 7. A. A. de Jong; 8. J. A. Bergmeijer; 9. L. J. C. Poppe; 10. P. Moltmaker.

Arnhem, Nijmegen: 1. A. B. Kleerekoper; 2. H. J. van Braambeeck; 3. J. L. Faber; 4. F. v. d. Walle; 5. C. Werkhoven; 6. L. M. Hermans; 7. Mw. C. A. Weersma-van Duin; 8. W. v. d. Hoeven; 9. A. van Geuns; 10. M. Rademakers.

Rotterdam, Dordrecht: 1. J. ter Laan; 2. Suze Groeneweg; 3. J. H. F. van Zadelhoff; 4. J. Brautigam; 5. J. J. de Roode; 6. J. A. Bergmeijer; 7. C. Woudenberg; 8. P. de Bruin; 9. Th. J. K. Kuiler; 10. L. M. Hermans.

's-Gravenhage, Leiden: 1. K. ter Laan; 2. A. W. IJzerman; 3. W. Drees; 4. W. Drop; 5. A. H. v. d. Hoeve; 6. P. Voogd; 7. J. Straalen; 10. W. Ch. C. van Eijkel.

Amsterdam: 1. A. H. Gerhard; 2. J. v. d. Tempel; 3. R. Stenhuis; 4. G. v. d. Bergh; 5. E. Boekman; 6. A. de Jong; 7. P. Lub; 8. A. H. Moll; 9. B. W. Binnendijk.

Helder, Haarlem: 1. J. E. W. Duys; 2. Ch. G. Cramer; 3. C. Thomassen; 4. J. Ger-
ritz; 5. F. van Meurs; 6. J. Westerhof; 7. A. de Vries; 8. B. W. Binnendijk; 9. M. H. Miedema-Zondervan; 10. W. G. L. Niermeyer.

Utrecht: 1. Th. v. d. Waerden; 2. B. J. J. Wijkamp; 3. J. J. Reijnders; 4. R. Boomsma; 5. R. van Gaasbeek; 6. H. B. Bakhuis-
Wolters.

Zwolle: 1. J. W. Albarda; 2. W. v. d. Sluis; 3. G. A. Leendertz-Ladenius; 4. B. H. van Ruyven; 5. H. J. J. Eichelsheim; 6. A. Teesink; 7. J. Bevers.

Leeuwarden: 1. G. W. Sannes; 2. P. Hiemstra; 3. F. S. Noordhoff; 4. H. de Boer; 5. J. J. Vorrink; 6. A. v. d. Heide; 7. J. IJtsma; 8. K. de Boer; 9. L. v. d. Wal.

Groningen, Assen: 1. J. H. A. Schaper; 2. A. E. J. de Vries-Bruins; 3. A. v. d. Heide; 4. D. Bartels; 5. K. de Jong; 6. W.

Mansholt-Andreae; 7. H. v. d. Wielen; 8. B. H. Bredman; 9. J. van Dok.

Zij, die een hooger nummer dan 10 kregen, kwamen dus niet op de definitieve lijst.

DE UITSLAG.

Den 1sten Juli vond de stemming plaats.

Gekozen werden in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg: W. H. Vliegen en W. Drop; in Gelderland: A. B. Kleerekoper en H. J. van Braambeeck; in Rotterdam—Dordrecht: J. ter Laan, Suze Groeneweg, J. H. F. van Zadelhoff, Joh. Brautigam; in Den Haag—Leiden: K. ter Laan en A. IJzerman; in Amsterdam: A. H. Gerhard, J. v. d. Tempel, R. Stenhuis, G. v. d. Bergh; in Haarlem—Helder: J. E. W. Duys en Ch. G. Cramer; in Utrecht: Th. v. d. Waerden; in Zwolle: J. W. Albarda en W. v. d. Sluis; in Leeuwarden: G. W. Sannes en P. Hiemstra; in Groningen—Assen: J. H. A. Schaper, mevr. A. E. J. de Vries-Bruins en A. v. d. Heide.

Nieuw gekozen werden:

G. v. d. Bergh, Ch. G. Cramer, W. Drop, A. v. d. Heide en R. Stenhuis.

Niet gekozen zijn:

P. J. Troelstra en B. J. J. Wijkamp, daar beiden niet meer voor 't Kamerlidmaatschap in aanmerking wenschten te komen.

Wij behoeven hier zeker de beteeke-
nis van Troelstra als parlementair figuur niet te schetsen, noch hem den dank te brengen, die hij, voor zijn werk in die functie verricht, verdiend heeft.

Aan Wijkamp een woord van waardeering voor de wijze, waarop hij de ondankbare taak op zich genomen heeft, een vacature, ontstaan door 't overlijden van Hugenholtz, tijdelijk te vervullen.

De uitslag van deze verkiezing is voor de Partij zeer gunstig geweest. Hij bracht ons niet alleen zetelwinst, hij versterkte ook ons machts-
besef en voerde een beduidend aantal nieuwe leden in onze rijen.

Hieronder laten wij volgen een overzicht, aangevende de verkiezingscijfers, naast het ledental der partij per gewest in vergelijking met den toestand van 1918 en 1922.

ZIE STAAT III.

Uit dit overzicht blijkt, dat de Partij bij deze Kamerverkiezingen in elke provincie in stemmental en in percentage van 't totaal uitgebrachte stemmen gestegen is. Percentsgewijze is in Amsterdam de stijging ten opzichte van 1922 het grootst, n.l. 7.2 pCt.; in Noord-Brabant het kleinst, t.w. 1.5 pCt. Ook Drente maakt met haar toename van 5.2 pCt. een zeer goed figuur, vooral als men ziet, dat het ledental der Partij daar de laatste jaren stelselmatig achteruit gelopen is. In 8 provincies bleef de procentelijke stijging t.o. van 1922 beneden het gemiddelde over 't land, namelijk in Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

In 6 provincies en 1 groote stad steeg ons percentage weer boven 't record-jaar 1918, n.l. in Overijssel, Utrecht, Noord-Holland, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Amsterdam.

In het jaarverslag 1923 publiceerden wij een overzicht over eenige der voornaamste plaatsen in ons land, aangevende de wanverhouding, die bestond tusschen ons ledental en het aantal

uitgebrachte stemmen. Ook hierin valt, op een enkele afdeeling na, geen verbetering te constateeren, zelfs moet een erger worden van dit euvel worden geconstateerd, hetgeen 't de hieronder volgende staat blijkt.

ZIE STAAT IV.

Om ook op andere wijze den uitslag der verkiezingen nog eens te bezien hebben wij naast elkaar geplaatst, het totaal aantal geldige stemmen, het aantal dat op de partij werd uitgebracht en het aantal leden van het N.V.V. gesplitst volgens de gewesten en stedelijke federaties. Veel nieuws valt hieruit niet te putten. Wel is het voor de partij een gelukkig verschijnsel, dat b.v. in een provincie als Drente met een relatief zwakke vakbeweging en gering ledental der partij, een groote vooruitgang in stemmencijfer valt waar tenemen. Het kan haast niet anders of een groot deel der bevolking, dat niet tot het industriele proletariaat in den engeren zin van het woord moet worden gerekend, brengt toch op onze partij haar stem uit, hetgeen voor de stijging van ons stemmental in de toekomst als een verheugend verschijnsel kan worden aangemerkt.

ZIE STAAT V.

Een nadere ontleding van den uitslag zou aantoonen, dat op tal van plaatsen 't winnen van leden en 't stichten van afdeelingen mogelijk is, omdat wij op de vele plaatsen een zeer beduidend aantal stemmen kregen, waar geen of slechts een zeer zwakke afdeeling der partij bestond.

VERKIEZINGSACTIE.

De schriftelijke verkiezings-propaganda.

In tegenstelling met 1922, werd dit jaar geen commissie voor de schriftelijke verkiezings-propaganda samengesteld, doch is dit werk door het bureau der partij verricht.

Uitgegeven zijn vier verkiezingscouranten en een extra blad voor de boeren en tuinders, 17 verschillende soorten manifesten, een speciaal manifest tegen de R.-K. Volkspartij, een voor de randbevolking der Zuiderzee en een manifest voor den Vrouwendag; 11 groote verkiezingsplaten en 5 kleine, 1 groote en 1 kleine plaat met de beeltenis van Troelstra, benevens een briefkaart-model hiervan; daarenboven werd een groot plakkaat en manifest van denzelfden inhoud uitgegeven, speciaal tegen enkele uitlatingen van Colijn gericht. (Brandstichters, brandblusschers.)

Hieronder laten wij volgen een volledig overzicht van het materiaal, dat resp. door elk der gewesten verwerkt is.

ZIE STAAT VI.

Bovendien gaven wij evenals bij de vorige verkiezingen uit „De Volksstrijd van 1925”, samengesteld door p.g. J. H. Schaper, waarvoor dezen keer geen buitengewone belangstelling bleek te bestaan. De oplaat was 1000 exemplaren, waarvan plm. 360 exemplaren zijn verkocht.

Naast deze uitgave verscheen „Ons Arseenaal”, een losbladige verzameling gegevens in een omslag samengevat, meestal betrekking hebbende op de urgente politieke vraagstukken. De oplaat hiervan was eveneens 1000 exemplaren, welke alle werden verkocht. De prijs bedroeg f 3.— per exemplaar.

Verder zij nog vermeld, dat door ons fietskaarten en vlaggen werden beschikbaar gesteld ten dienste der verkiezingspropaganda, waarvoor de belangstelling ook niet bijster groot was.

Nevens het bovenstaande materiaal werden door „Ontwikkeling” in overleg met het Dageelijksch Bestuur der partij de hieronder volgende verkiezingsbrochures uitgegeven:

- G. W. Sannes: De Zonden van Ruys—Colijn f 0.10. Oplaat 10.000. Uitverkocht.
- J. F. Ankersmit: Verkiezingsprogram der S. D. A. P. in 1925 f 0.20. Oplaat 5000. Verkocht 2100.
- W. H. Vliegen: S. D. A. P. en de aanstaande Verkiezingen f 0.15. Oplaat 5000. Verkocht 2300.
- W. v. d. Sluis: Wat wij te zeggen hebben tegen de kleine boeren en landarbeiders f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 3400.
- P. Hiemstra: De landarbeiders en de komende verkiezingen f 0.07½. Oplaat 5000. Verk. 1800.
- P. Moltmaker: Oproep aan het Spoorwegpersoneel in Nederland f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 1200.
- F. S. Noordhoff en N. van Hinte: De verkiezingen en het Overheidspersoneel f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 1200.
- K. R. van Staal: De Middenstand en de S. D. A. P. f 0.10. Oplaat 5000. Verkocht 4900.

Na de opsomming van het voorgaande zal het voor een ieder wel duidelijk zijn, dat een golf van roode lectuur van uit ons secretariaat over ons land is gegaan, terwijl er rekening mee dient te worden gehouden, dat ook plaatselijk of gewestelijk nog 't een en ander is uitgegeven.

Klachten over het geleverde hebben wij tot dusverre niet ontvangen, doch we willen geen „hei!” roepen voor we de brug over zijn. Het congres komt nog!

Als nieuwe vormen van verkiezingsreclame namen we 't initiatief tot 't gebruik maken van de radio, de vliegmaschine en het vuurwerk. Nieuwigheden, die onmiddellijk navolging vonden, behalve het vuurwerk, en die alle drie zeer opvielen.

Tenslotte zij vermeld, dat de actie in de drie Zuidelijke provincies gevoerd is door een verkiezingscomité, waarvan p.g. W. Drop de leiding had.

DE TROELSTRA-GAVE.

Wij meenen niet beter te kunnen doen, dan onmiddellijk na het overzicht onzer verkiezingsactie melding te maken van de wijze, waarop het P.B. de middelen voor het voeren dezer actie heeft gevonden.

Op voorstel van het Partijbestuur werd op het Februari-congres te Amsterdam besloten om Troelstra bij zijn 65sten verjaardag den 20sten April 1925 het verkiezingsfonds aan te bieden, ter financiering der verkiezingen.

Dit fonds werd door middel van een „Krabbelpenning” bijeengebracht. Voor dit doel werden zegels verstrekt ter waarde van f 0.25, f 0.50 en f 1.—, die door partijgenooten en geestverwanten werden gekocht.

De totaalopbrengst van deze inzameling, die op 20 April 1925 Troelstra werd aangeboden, bedroeg f 41.747.30.

Het lag in de bedoeling uit dit fonds niet alleen de verkiezingskosten, maar ook de

kosten voor de buste en die welke verbonden zijn aan het schrijven van Troelstra's memoires hieruit te voldoen.

Een bijzonder woord van dank aan p.g. A. B. Kleerekoper, die deze inzameling organiseerde en die in zijn hoekje in de krant de belangstelling der partijgenooten en geestverwanten wist te wekken, mag hier zeker niet achterwege blijven.

ACTIE EN PROPAGANDA.

De eerste helft van dit jaar heeft onze partij geheel in het teeken der verkiezingen gestaan. Met buitengewoon grooten ijver en met een bijzondere hardnekkigheid is er in de verkiezingscampagne gevochten, terwijl wij ons na de verkiezingen direct hebben verzet tegen het optreden der nieuwe regeering onder leiding van Colijn, daar ons inziens een dergelijk reactionair cabinet niet paste bij den uitslag der verkiezingen, die in democratische richting wees.

Het desbetreffende manifest laten we hieronder volgen:

Aan alle arbeiders en democraten.

De dagbladen bevatten het bericht, dat de koningin aan den heer H. Colijn de opdracht heeft verstrekt om een nieuw ministerie te vormen.

Dit bericht moet op u allen een ontstellenden indruk hebben gemaakt.

Als er toch één ding in de beteekenis van den uitslag der verkiezingen van 1 Juli j.l. duidelijk was, dan was het dit, dat de meerderheid van het kiezerscorps het bewind van Colijn niet voortzetten wilde. Wel heeft de rechtsche coalitie in de Tweede Kamer een meerderheid van zetels behouden, maar tal van stemmen gingen er in het coalitiekamp zelf op, tegen dat bewind.

Als de zoogenaamde Christelijke coalitie de kiezers bewerkt met leuzen als: „Vóór of tegen den Christus!“...

Als zij voorgeeft dat het in den verkiezingsstrijd gaat om het bewaren van het pand van godsdienst en zedelijkheid...

Als zij de kiezers voorliegt, dat een „modernheidendom“ alle geestelijke waarden bedreigt...

Dan veroorzaakt zij daardoor dat de kiezers die zich door die leuzen laten vangen, geen uitspraak doen over de vragen van politieken en socialen aard, die om oplossing roepen.

Dat is een van de verderfelijke gevolgen van de z.g. Christelijke politiek. De meening van die kiezers over die vragen komen daardoor niet tot haar recht.

De christelijke coalitie hult de dingen waar het werkelijk om gaat, in een ondoordringbare duisternis en put dan daaruit het recht om na afloop der verkiezingen den politieken koers in te kunnen slaan, die in de kraam van haar reactionaire leiders het best past.

Zoo deed ze ook weer bij de jongste verkiezingen. Maar op één punt is er wel een uitspraak geweest en dat is over het régime-Colijn. In tientallen van rechtsche bladen zijn de kiezers die wefelden, gepaaid met het vooruitzicht, hier en daar zelfs met de belofte, dat Colijn niet weer als bewindsman terug zou keeren. Meestal dat de geheele regeering door een andere zou worden vervangen. Door dit vooruitzicht hebben vele kiezers die het Colijn-

bewind beu waren, toch maar weer rechts gestemd. Is het openen van dat vooruitzicht maar een listige manoeuvre geweest, om stemmen die verloren dreigden te gaan, te behouden? Zoo neen, dan is het thans ook dure plicht van wie deze belofte in eenigen vorm deden, thans op te komen tegen de vervulling van de opdracht door de koningin verstrekt aan den man, die volgens de sterke volksovertuiging weg moest.

Na een verkiezingsuitslag, die duidelijk in democratische richting wijst, het kopstuk van de reactie tot kabinetsformateur aan te wijzen, is een ware hoon op de uitspraak van het kiezerscorps. En evenzoo moet gequalificeerd worden, dat de reactionaire leider van de fractie, die, omdat zij onder die leiding stond, de zwaarste verliezen leed, als hoofdleider van de nieuwe regeering op zou treden.

Indien uit den verkiezingsuitslag moet worden opgemaakt welk cabinet de natie wenscht — en dit eischt een constitutioneele politiek — dan behoorde de kabinetsformatie ditmaal in elk geval te worden opgedragen aan een democratisch man, zij het dan een uit de rechterzijde. Slaagde hij er niet in de coalitie in zijn richting mee te krijgen, dan was het zijn democratische plicht bij andere democratische elementen steun te zoeken.

Colijn kabinetsformateur, beteekent het weer op de zegekar hijschen van de reactie die door de stembus is veroordeeld.

Colijn kabinetsformateur, beteekent voor het sociaal-hervormend werk, waarnaar het land haakt, veeljarige stilstand.

Colijn kabinetsformateur, beteekent voortgang met het opleggen van nieuwe, met de draagkracht geen rekening houdende financiële lasten op de volksconsumptie, een soort van belastingen, die in vrijwel alle verkiezingsprogramma's werd veroordeeld.

Colijn kabinetsformateur, dat beteekent vooral voortgaan met het wegwerpen van tientallen van millioenen aan leger en vloot, na een uitspraak van de kiezers in lijnrecht tegenovergestelden zin.

De Sociaaldemocratische Arbeiderspartij, die niet op vage en nietszeggende leuzen, maar op haar politiek program bij de verkiezingen het vertrouwen van 706.000 kiezers won, en haar stembusmacht met bijna 25 pCt. zag toenemen, protesteert in naam van democratie en vooruitgang tegen dezen stap van de kroon, haar blijkbaar ingegeven door adviseurs, die den wil des volks aan hun laars lappen.

Zij roept al wat democratisch denkt en voelt in den lande op, haar protest te steunen, om mede te helpen, dat deze ergerlijke toelag tot mislukking worde gedoemd en een regeering tot stand kome, die op de uitspraak der stembus past.

Laat de volksopinie, die tegen Colijn's reactionair gedoe bestaat, zich op ondubbelzinnige wijze uiten.

Deze man, die den verkiezingsstrijd heeft ingezet en gevoerd met allerlei onwaardig geteem over in gevaar zijnd Christendom en zedelijkheid, daarmee zijn politieken tegenstanders een smet van zedelijke minderwaardigheid aanwrijvend, om eigen reactionair-kapitalistisch drijven te dekken, is de allerminst geschikte om de politiek te voeren, die het landsbelang eischt: een welvaarts-politiek, gericht op den opbloei van het economisch leven, zonder roof te plegen aan de groote massa, door geniepige

indirecte belastingen, geldvermorsing aan militair gedoe, en afbraak van de met zooveel moeite en strijd veroverde sociale wetgeving.

Daarom roepen wij alle arbeiders en democraten in den lande op zich bij dit ons protest aan te sluiten, en met ons aan te sturen op: „een politiek van democratischen en sozialen vooruitgang!” Achteruit met de reactie en dus: Weg met Colijn!

Het Partijbestuur van de Sociaal-democratische Arbeiderspartij.

W. H. Vlieg, Voorzitter.
J. H. Schaper, Vice-voorz.
J. W. Albarda.
J. A. Bergmeijer.
W. Drop.
D. A. van Eck.
Suze Groeneweg.
J. v. d. Kieft.
A. B. Kleerekoper.
G. W. Sannes.
W. v. d. Sluis.
F. M. Wibaut.
C. Werkhoven, secretaris.

Amsterdam, 18 Juli 1925.

Het volgende overzichtje bevat de aantallen, die door de diverse gewesten en federaties van dit manifest werden verspreid:

Friesland	28.950
Groningen	43.250
Drente	9.500
Overijssel	20.000
Gelderland	57.800
Utrecht	47.400
Noord-Holland Noord	41.750
Noord-Holland Zuid	36.400
Zuid-Holland	84.850
Noord-Brabant	21.000
Zeeland	12.600
Limburg	19.000
Rotterdam	110.000
Den Haag	4.000
Totaal	537.100

Naast dit manifest werden in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam groote meetings belegd, waar door de p.g. J. W. Albarda, A. B. Kleerekoper, J. H. Schaper, J. E. W. Duijs, W. H. Vlieg, K. ter Laan en F. M. Wibaut het woord werd gevoerd.

Het uitbreken der regeeringscrisis na de stemming over het Gezantschap bij den Paus op 11 November 1925 — een regeeringscrisis, die een coalitiecrisis bleek — gaf aanleiding tot nieuwe actie. Met een manifest richtte het Partijbestuur zich tot het Nederlandsche volk, om op deze belangrijke gebeurtenis in ons politiek leven de aandacht te vestigen. Den inhoud hiervan laten wij hieronder volgen:

Aan het Nederlandsche Volk!

Wederom is de wagen der christelijke coalitie-politiek uit het spoor geraakt en opnieuw ligt hij gebroken aan den kant van den weg.

In October 1923, slechts enkele maanden na het optreden van den heer Colijn als minister van financiën, viel de coalitie uit elkaar bij de verwerping van de Vlootwet.

Het gelukte haar toen niet de verbroken eenheid voldoende te herstellen.

Hoewel de drie rechtsche partijen te zamen over 59 zetels in de Tweede Kamer beschikten, konden zij geen parlementaire regeering meer vormen.

Het ministerie-Ruys-Colijn kon toen nog slechts als extra-parlementair cabinet voortbestaan.

Na de verkiezingen van 1925 kwam er opnieuw een ministerie-Colijn.

Nauwelijks drie maanden na zijn geboorte is dat ministerie nu al bezweken!

Eerst hebben de vier katholieke ministers hun ontslag gevraagd.

Nu hebben ook de protestantsche ministers tot heengaan besloten.

Ditmaal is de ineensstorting van het christelijke coalitie-ministerie het gevolg van het uit elkaar vallen der coalitie bij een onderwerp, dat voor haar van politiek-godsdienstigen aard is.

Het besluit der Tweede Kamer van 11 Nov., tot het opheffen van het Gezantschap bij den Paus, heeft de katholieken bewogen om de samenwerking met de christelijk-historischen te verbreken.

Daarmee verloor het ministerie-Colijn zijn parlementaire grondslag.

De onbruikbaarheid der rechtsche coalitie, als grondslag voor een regeering, is opnieuw gebleken.

Het optreden van het ministerie-Colijn was van het begin af een brutaal waagstuk!

Bij de verkiezingen van Juli hadden de drie rechtsche partijen ernstige verliezen geleden; zij hadden in het kiezerscorps slechts een meerderheidje van 23.000 stemmen overgehouden; hun aantal Kamerzetels was van 59 tot 54 verminderd.

Bovendien waren de partijen, die het reactionaire en wreede regeeringsbeleid van Colijn het krachtigst hadden bestreden bij de verkiezingen reusachtig vooruitgegaan.

De grootste van deze partijen, de S.D.A.P., kreeg meer dan 706.000 stemmen en zij verwierf 24 Kamerzetels!

En ook uit de kringen der rechtsche kiezers was de weerzin tegen het Colijnsche bewind aan den dag gekomen.

Ondanks dat alles trad het ministerie-Colijn op.

Naar het heette zou het ditmaal echter geen reactionaire politiek voeren, maar vooruitstrevende politiek beginnen.

Het pad der arbeidswetgeving zou opnieuw worden betreden; de lasten, die op het volk drukken zouden verlicht worden; de nadeelige gevolgen van de gevoerde bezuinigingspolitiek zouden verminderd worden.

Van al die schoone voorspellingen en beloften is na de eerste drie maanden al zoo goed als niets meer overgebleven.

De Troonrede, op 15 September uitgesproken, stelde de verwachtingen der christelijke en katholieke arbeiders al bitter teleur.

De Memorie van Antwoord over de Staatsbegroting nam de laatste hoop weg.

Het staat nu vast, dat het ministerie-Colijn weinig anders doen zou dan de reactionaire politiek voortzetten.

Daarom kan de geheele Nederlandsche arbeidersklasse hartelijk verheugd zijn, nu het ministerie-Colijn verdwijnt!

De sociaal-demokratische fractie had op 11 November het lot van de regering-Colijn in handen.

De anti-papistische heer Kersten diende een voorstel in om het gezantschap bij den Paus af te schaffen.

De christelijk-historische fractie verklaarde dadelijk, dat zij vóór dat voorstel zou stemmen.

Alleen de anti-revolutionairen wilden met de katholieken het gezantschap handhaven.

De coalitie viel dus uiteen.

De leider der katholieken, de heer Nolens, verklaarde toen, dat zijn fractie het ministerie-Colijn niet langer zou steunen, als het gezantschap werd opgeheven.

Als nu de sociaal-democraten tegen het voorstel-Kersten hadden gestemd, zou niet alleen het gezantschap, maar ook het kabinet-Colijn gered zijn!

Niets ligt minder op den weg der sociaal-democraten, dan het ministerie-Colijn op de been te houden, als zelfs een deel van zijn eigen partijen dat ministerie in den steek laat.

De sociaal-democraten achten het uit elkaar vallen der coalitie en het verdwijnen van het kabinet-Colijn in het belang van de Nederlandsche arbeidersklasse.

Daarom werkten zij van harte mede tot den val van het ministerie-Colijn!

Er zijn nu alweer vele pogingen gedaan om aan te toonen, dat de sociaal-democraten door hun houding hebben bewezen te zijn vijanden van den godsdienst.

Maar dan moet men de christelijk-historischen ook vijanden van den godsdienst noemen.

Want de opheffing van het gezantschap bij den Paus is in de eerste plaats veroorzaakt door de christelijk-historischen.

En met de christelijk-historischen werkten de roomsch-katholieken juist in de coalitie samen ter wille van de zoogenaamde christelijke grondslagen in het openbare leven.

De sociaal-democraten zijn bij het uitbrengen van hun stem niet bewogen door vijandschap jegens den godsdienst ook niet door anti-papisme, dat bij de protestantsche rechtsche partijen zoo'n groote rol speelt.

Tegenover de vraag of er een gezantschap bij den Paus zal zijn stond, op zich zelf beschouwd, de sociaal-demokratische fractie tot dusverre tamelijk onverschillig.

In 1915, toen de kans bestond dat een tijdelijk gezantschap bij den Paus enig nut voor den vrede zou kunnen opleveren, werkten de sociaal-democraten tot de instelling daarvan mede.

In 1920 toen daarvan weinig nut meer te verwachten was meenden de sociaal-democraten dat het gezantschap kon worden opgeheven; maar zij verklaarden uitdrukkelijk, dat zij zich over de zaak niet warm konden maken.

In 1922 verklaarden zij opnieuw, dat zij de zaak voor het land van geen groot belang achtten.

Op 10 November 1925 liet hun woordvoerder nog eens uitkomen, dat zij de zaak slechts uit een oogpunt van nuttigheid bezagen maar haar overigens van geen groote beteekenis vonden.

Van zeer groote beteekenis werd nu evenwel op 11 November de stemming, omdat daarbij over het kabinet-Colijn beslist worden zou.

Van zeer groote beteekenis was die stemming tevens omdat daarbij de onwaarachtigheid der

coalitie-leuzen duidelijk aan den dag zou komen!

Uit-den-treuren is beweerd en volgehouden, dat de rechtsche coalitie dient voor de christelijke politiek.

Herhaaldelijk is gebleken dat die coalitie christelijke politiek niet voeren kan.

Elk der drie rechtsche partijen verstaat onder christelijke politiek wat anders.

Voor wat een der partijen daaronder verstaat verkrijgt zij van de anderen meestal geen medewerking, maar tegenwerking.

Voor de roomsch-katholieken is het gezantschap bij den Paus een godsdienstig belang.

Het is nu gebleken dat de coalitie dit godsdienstig belang niet bevorderen kan.

De verdeeldheid tusschen de rechtsche partijen over den godsdienst en zijn toepassing maakte dat onmogelijk, zooals die de vervulling van vele andere wenschen der katholieken, en van een groot aantal wenschen der anti-revolutionairen onmogelijk maakte.

De rechtsche coalitie was slechts een politiek verbond, dat diende om de geloovige arbeiders te verhinderen op politiek gebied met hun klassegenooten samen te strijden voor de verheffing der arbeidersklasse.

En als nu, door het gebeure van 11 November, de rechtsche coalitie uit elkaar ligt, is dit een blijde uitkomst voor de geheele arbeidersklasse.

Er moet nu in het parlement een nieuwe meerderheid worden gevormd en er moet een nieuwe regering komen.

Dat mag niet weer zijn een rechtsche coalitie regering en evenmin een andere combinatie van burgerlijke partijen die de politiek van reactie van Colijn willen voortzetten.

Wij roepen de arbeiders op om dat met al hunne kracht te verhinderen!

De laatste jaren hebben aan de arbeidersklasse waarlijk meer dan genoeg leed en zorgen gebracht.

Wij moeten nu weer voorwaarts!

Wij moeten den weg op naar het herstel van het leed en de nadeelen, die onder Colijn's leiding de arbeidersklasse zijn opgelegd.

De coalitie en het ministerie-Colijn stonden aan dat herstel in den weg.

Daarom moet nu de uit elkaar gevallen coalitie niet gerepareerd worden en moet het ministerie-Colijn, in welken vorm en onder welken naam ook, niet terugkeeren.

Nu bestaat de gelegenheid om aan de groote democratische krachten, die zich bij den laatsten verkiezingsstrijd deden gelden, recht te doen wedervaren.

Nu moet onderzocht worden of er een meerderheid en een regering zijn te vormen op den grondslag van democratie en herstel.

Dit zal niet in de laatste plaats van de katholieken afhangen.

Als nu de katholieken voor de democratie en voor den sozialen vooruitgang kloek partij durven kiezen, dan is een democratische regering mogelijk.

Het is dus nu de vraag of de Katholieke Staatspartij met de S.D.A.P. en de Vrijzinnig-democraten op een sterk democratisch program samenwerking wil aangaan.

Durft en kan zij dat aan, dan zijn de jaren der reactie voorbij!

Heeft zij den moed en de kracht daartoe niet, zijn de reactionaire machten in haar midden

daartoe nog te sterk, dan zal het háár schuld zijn als in de plaats van een democratische regeering een heel of half reactionair bewind verschijnt, dat tot schade van de geheele arbeidersklasse en tot nadeel van het geheele land de reactie voortzet, de arbeiderswetgeving verwaarloost, de rijken bevoordeelt, de armen onder zware lasten zuchten laat, het militarisme onverzwakt laat voortwoekeren.

Nu het land nog staat voor de groote beslissing, waarvan het lot der arbeidersklasse voor de eerstvolgende jaren afhangt, roepen wij de arbeiders op om hun stem te doen hooren en hun wil te doen gelden.

Maar bovenal roepen wij de arbeiders op om door toetreding tot de S. D. A. P. en de moderne vakverenigingen de grootste kracht te versterken die voor de verheffing van het proletariaat en tegen de reactie werkzaam is.

Dringender dan ooit sporen wij nu de arbeiders aan: Sluit u aan bij de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij!

Het Partijbestuur der S. D. A. P.:
W. H. Vlieggen, Voorzitter.
C. Werkhoven, Secretaris.

Amsterdam, 16 November 1925.

Verspreid werden hiervan in de diverse gewesten:

	ex.
Friesland	49.100
Groningen	54.700
Drente	11.200
Overijssel	17.600
Gelderland	59.000
Utrecht	48.500
Noord-Holland Noord	35.950
Noord-Holland Zuid	32.800
Zuid-Holland	55.650
Zeeland	13.700
Noord-Brabant	40.000
Limburg	19.000
Amsterdam	100.000
Rotterdam	100.000

Totaal . . . 637.200

Hierbij bleef het echter niet. De afdeelingen en gewestelijke besturen werden opgewekt tot het beleggen van openbare vergaderingen, zoo mogelijk tot het organiseren van rondreizen met de Kamerleden. Het feit, dat de coalitie in duigen lag, was voor de Nederlandsche politiek van de allergrootste beteekenis.

Het resultaat dezer actie is geweest, dat onze vergaderingen, voorzoover er aan de opwekking van 't P. B. werd gevolg gegeven en voorzoover wij er bericht van kregen, overal in het land goed slaagden.

In Noord-Holland Noord werden 7 vergaderingen belegd, met als spreker: ds. A. v. d. Heide; mevr. Miedema—Zondervan; mevr. Bakhuis—Wolthers; W. Drop en J. Westerhof. In Noord-Brabant 3, spreker: W. H. Vlieggen; in Limburg 4, sprekers: W. H. Vlieggen, Huijzinga; in Friesland 23, sprekers: P. Hiemstra, C. Werkhoven en ds. v. d. Heide; in Drenthe 11, sprekers: ds. v. d. Heide, mevr. de Vries—Bruins, J. H. Schaper, P. Hiemstra; in Groningen 9, sprekers: J. H. Schaper, Mevr. de Vries—Bruins, ds. A. v. d. Heide, A. B. Kleerekoper en R. Stenhuis; in Zeeland 20, sprekers: W. Drop, G. F. Lindeijer, C. Woudenberg en A. M. Overhoff; in

Overijssel 9, sprekers: W. v. d. Sluis en J. W. Albarda; in Zuid-Holland 18, sprekers: J. W. Albarda, H. van Kuilenburg, A. B. de Zeeuw, J. Spronkers en J. ter Laan; in Gelderland 5, sprekers: A. B. Kleerekoper; in Amsterdam 1, met als spreker: J. W. Albarda.

Bovendien gaf „Ontwikkeling” in overleg met 't P. B. een brochure uit van p.g. J. H. Schaper, getiteld: „De cabinetscrisis en de R. K. Kamerclub”.

De Vrouwendag op 21 Juni werd geheel in onze verkiezingsactie ingeschakeld. De leuze was: „Op voor de ontwapening!”. In de volgende plaatsen werden vergaderingen gehouden: Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Baarn, Boekelo, Delft, Deventer, Goor, Den Haag, Haarlem, Hattum, Heerlerheide, Hilversum, Hoorn, Kampen, Leerdam, Lekkerkerk, Lonneker, Maarssen, Nieuwenhoorn, Nijmegen, Oldenzaal, Rheden, Rotterdam, Schiedam, Steenwijk, Tilburg, Utrecht, Vlissingen, Wageningen, Winterswijk, Zaandam, Zutphen, Zwolle.

Het Meifeest werd gevierd onder de leuzen: Vóór Ontwapening! Voor democratie in Staat en Bedrijf! Voor handhaving en doorvoering van den 8-urendag!

Voor de Kerstmeetings was groote belangstelling; vooral voor de Kerstrede van p.g. J. W. Albarda, die den tweeden Kerstdag in Amsterdam sprak en wiens rede per radio is uitgezonden. Honderden luisterbijeenkomsten waren georganiseerd, zoodat in de verst gelegen uithoeken van ons land het socialistisch woord van onzen leider doordrong.

DE WINTERPROPAGANDA.

Gewoonlijk werd in de voorafgaande jaren in de maand September of October een vergadering van den Partijraad belegd ter bespreking van de winterpropaganda. Waar evenwel het September-congres en de daaruit voortvloeiende actie de federaties en de afdeelingen aanleiding genoeg gaf tot forsche agitatie, besloot het Partijbestuur bovenbedoelde vergadering niet te laten doorgaan.

Volstaan werd met per circulaire den afdeelingen en federaties de noodige aanwijzingen te geven voor het winterwerk.

Afzonderlijk wekten wij de afdeelingen nog op een stevige actie te voeren voor het winnen van abonnees op de „Proletarische Vrouw”, die op 1 November 1925 twintig jaar bestond.

HET DEMONSTRATIEF CONGRES.

Het demonstratief September-congres, dat de partij in samenwerking met het N. V. V. hield is een gebeurtenis van beteekenis geworden in de geschiedenis onzer partij. Niet alleen door de grootsche, onvergetelijke huldiging, die de Nederlandsche moderne arbeidersbeweging haar grooten scheidenden leider p.g. P. J. Troelstra heeft gebracht — waarop ter andere plaatse in dit verslag de aandacht wordt gevestigd — maar ook doordat dit congres van de gezamenlijke partij- en vakbeweging nog eens in groote lijnen onze verkiezingseischen onderstreepte, en zich bereid toonde om met alle energie, ook na de stembusactie, den strijd te blijven voeren voor onze socialistische doeleinden.

De strubbelingen en polemieken, die aan 't

congres zijn voorafgegaan, zullen wij hier niet memoreeren.

't Zij genoeg te constateeren, dat dit congres in alle opzichten schitterend is geslaagd en niet nagelaten heeft een zeer goeden indruk bij onze partijgenooten en de heele arbeidersbeweging achter te laten.

De volgende resoluties werden met algemeene stemmen aangenomen:

Inzake medezeggenschap en bedrijfsorganisatie.

1. Het congres van het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen en de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

2. bevestigt het standpunt, betreffende Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap, neergelegd in het rapport 1923 der Commissie, ingesteld door N.V.V. en S.D.A.P.;

3. dringt bij de Regeering en de Staten-Generaal aan op de tot standbrenging van een wet op de ondernemingsraden en van een wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie op den grondslag van de in dit rapport opgenomen wetsvoorstellen;

4. verwacht van de soc.-dem. Kamerfractie, dat zij, wanneer de Regeering hierin nalatig mocht blijven, deze zaak bij de Staten-Generaal aan de orde zal stellen;

5. wekt de hoofdbesturen van de bij het N. V. V. aangesloten organisaties op, in de naaste toekomst een krachtige propaganda te voeren voor de verwezenlijking van de medezeggenschap in de ondernemingen, ten eerste om deze medezeggenschap zelve, ten tweede, om daarvoor de tot standkoming eener wettelijke regeling te bespoedigen;

6. eischt van de regeerende en besturende lichamen de instelling, waar nog niet aanwezig, van centrale commissies van overleg en personeels- en groepsraden voor de overheidsbedrijven;

7. het congres is overtuigd, bij de instelling van organen voor de medezeggenschap, van de grootst mogelijke samenwerking tusschen de organisaties van arbeiders en die van bedienden en technici;

8. roept de hand- en hoofdarbeiders op, zich steeds sterker in de moderne vakbeweging te organiseeren opdat deze meer en meer in staat zal zijn, in Staat en Maatschappij de medezeggenschap der werknemers bij de vaststelling en naleving der arbeidsvoorwaarden, zoowel als bij de leiding van het bedrijf tot stand te brengen.

Inzake het onderwijs.

Het congres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

van oordeel, dat de geheele samenleving, maar vooral de arbeidersklasse voor haar tegenwoordige en nog meer voor haar toekomstige taak op politiek- en economisch gebied, het grootste belang heeft bij de sterkst mogelijke verhooging van het peil der algemeene volksontwikkeling, waarvoor goed onderwijs den grondslag moet leggen;

verklaart het tot plicht van de geheele arbeidersklasse, om in het bijzonder met alle kracht te ijveren voor:

opheffing van de onderwijsverslechteringen, die in de laatste jaren zijn aangebracht; in de eerste plaats weder-invoering van het verplichte zevende leerjaar en onverwijld invoering van den zevenjarigen leerplicht;

wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs;

verplicht vervolgonderwijs in de arbeidsuren gedurende drie jaren;

uitbreiding van het vakonderwijs, mede ter opleiding van arbeiders tot medezeggenschap in het bedrijf;

verbetering van het leerlingwezen;

goed geregelde opleiding der leerkrachten, ook voor het nijverheidsonderwijs en behoorlijke salariering;

een schoolorganisatie, die voldoende ruimte laat voor het individueel verantwoordelijkheidsgevoel van den onderwijzer;

ruime mogelijkheid voor de ontwikkeling van nieuwe richtingen op het gebied van onderwijs en opvoeding;

sociale voorzorgen ten behoeve der leerlingen;

tegengaan van elke noodelooze versnippering van het onderwijs met behoud van den grondslag der pacificatie;

handhaving van de positie der openbare school.

Inzake de 48-urige werkweek.

Het congres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

doordrongen van de zeer groote beteekenis der 48-urige werkweek voor de arbeidersklasse, niet het minst ter bevordering harer geestelijke verheffing;

overwegende,

dat zoowel door het voortdurend streven der werkgevers naar een langeren arbeidstijd, als door een reactionaire gezindheid der vorige Regeering, de 48-urige werkweek in zeer vele gevallen belangrijk wordt overschreden, terwijl voorts de afgetreden Regeering nalatig gebleven is, de Arbeidswet 1919 voor verschillende groepen van arbeiders en beambten, o.a. voor transportarbeiders, verplegend personeel, hotel-, café- en restaurantpersoneel en handels- en kantoorbedienden, in toepassing te brengen;

dat niettegenstaande herhaalde toezeggingen der vorige regeering de indiening eener wet op de Rijks-winkelsluiting nog steeds op zich laat wachten;

dat de landarbeiders nog altijd van bescherming, ten aanzien van den arbeidstijd, verstoken zijn;

constateerende, dat het overgrootste deel van het spoorwegpersoneel langer dan 48 uur per week werkt;

van oordeel, dat in verband met den aard van het werk, de 48-urige werkweek voor de ondergrondse mijnwerkers nog te lang moet worden geacht;

overwegende, dat de Nederlandsche regeering tot op dit oogenblik in gebreke is gebleven, de behandeling, aanneming en ratificatie der achturenconventie van Washington te bevorderen, niettegenstaande reeds in 1921 een desbetreffend wetsontwerp is ingediend, waarop de Tweede Kamer nog hetzelfde jaar voorloopig verslag heeft uitgebracht;

constateerende, dat den laatsten tijd in werkgeverskringen een streven valt waar te nemen, de regeling van den arbeidstijd in verschillende industrieën en bedrijven te onttrekken aan de bemoeiing der overheid en dezen te regelen in gemeenschappelijk overleg tusschen werkgevers en werknemers of hun organisaties;

van oordeel, dat een jarenlange praktijk tot de overtuiging heeft geleid, dat alleen een wettelijke regeling van den arbeidstijd, mits krachtig en onder strenge controle toegepast, voldoende waarborgen biedt tegenover de pogingen der werkgevers, den arbeidstijd te verlengen;

van oordeel, dat de strijd voor een algemeen doorgevoerde 48-urige werkweek wordt verlicht, naarmate internationaal grotere uniformiteit ten opzichte van den arbeidstijd verkregen is;

van oordeel, dat, ter verrijking van het leven der arbeiders, alsmede in het belang hunner geestelijke en lichamelijke ontwikkeling en uit een oogpunt van volksgezondheid in het algemeen, de invoering van een wettelijke vacantiweek met behoud van loon, krachtig dient te worden bevorderd;

dringt er bij de Nederlandsche Regeering en de Staten-Generaal met alle kracht op aan:

a. de Arbeidswet zoodanig toe te passen en uit te voeren, dat binnen den kortst mogelijken tijd in ons land de 48-urige werkweek algemeen als norm in praktijk zal zijn gebracht;

b. den arbeidstijd voor de ondergrondse mijnwerkers zoodra mogelijk te bepalen op maximum 7 uur per dag;

c. al die stappen te doen, welke een spoedige ratificatie der conventie van Washington inzake de 48-urige werkweek, ook door die landen, welke daartoe nog niet overgingen, kunnen bevorderen;

d. zoo spoedig mogelijk een wet tot stand te brengen, betreffende de invoering eener wettelijke vacantiweek met behoud van loon;

draagt het bestuur van het N.V.V. en den aangesloten organisaties op, indien de nieuwe Regeering nalatig blijft, in ons land de 48-urige werkweek in praktijk te brengen, alle krachten in te spannen, om met economische middelen de 48-urige werkweek practisch te verwezenlijken;

roept de hand- en hoofdarbeiders van Nederland op, door massale toetreding tot de moderne arbeidersbeweging, de positie der arbeidersklasse zoodanig te versterken, dat ze in staat is, zoowel door parlementaire als economische actie, de 48-urige werkweek en de vacantiweek in het geheele Nederlandsche bedrijfsleven te grondvesten.

Inzake het militarisme.

Het congres van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlandsch Verbond van Vakvereenigingen, gehouden op 19, 20 en 21 September 1925 te 's-Gravenhage;

van oordeel, dat militair geweld, door zijn vernieling van menschen en goederen het verwerpelijkste middel is tot het oplossen van internationale kwesties, uit den aard steeds de kiem legt voor nieuwe conflicten, en daardoor steeds weer opnieuw de volken tegen elkander opzet;

dat het militarisme bovendien ondragelijke financieele lasten legt op de bevolkingen en tegelijk een aanzienlijk deel der krachtigste mannen aan den arbeid onttrekt;

dat het vooral voor een klein volk als het onze nooit tot het doel kan leiden, omdat de voorziening in wat de moderne bewapening eischt ver boven onze krachten gaat;

verklaart zich voor nationale ontwapening, zooals die is ontworpen in het wetsontwerp van de Soc.-Dem. Kamerfractie, in het belang van de economische en cultureele ontwikkeling van land en volk en als een van de werkzaamste, moreele middelen, om tot internationale ontwapening te komen.

Het congres wekt de besturen van S.D.A.P. en N.V.V. op, om krachtige agitatie voor de ontwapening te blijven voeren.

COMMISSIE TOT PLAATSING VAN KINDEREN UIT HET ROERGEBIED.

Deze commissie beëindigde in den loop van het jaar haar werk, terwijl de secretaris, pg. W. Drop, een eindrapport samenstelde, dat aan de besturen van Partij en het N. V. V. is aangeboden.

Wij ontleenen hieraan, dat in totaal door bemiddeling van deze commissie ongeveer 2000 kinderen gedurende korteren of langeren tijd in Holland zijn verzorgd geworden. Daarenboven werd, na uitvoerige onderzoekingen via tal van Hollandsche consuls in Duitschland, aan gezinnen van ongeveer 700 Hollanders in Duitschland een uitkeering verstrekt, varieerende tusschen f 5.— en f 11.— per gezin. Vermelden wij nog, dat de totaal-inkomsten dezer commissie hebben bedragen f 20.591.30, de uitgaven f 18.842.40.

Een voorstel dezer commissie, aan het Partijbestuur en N. V. V.-bestuur gedaan, om het resteerende bedrag, groot f 1748.89½, eventueel voor drie nog in Holland verblijf houdende kinderen te besteden, werd door beide organisaties goedgekeurd.

ONDERWIJSCOMMISSIE.

De onderwijscommissie bracht in den loop van dit jaar haar rapport uit, dat, nadat het in „Het Volk” gepubliceerd was, door „Ontwikkeling” is uitgegeven. Het Partijbestuur heeft door een steeds overladden agenda nog geen gelegenheid kunnen vinden het rapport te bespreken. *)

COMMISSIE POLITIEK SYSTEEM.

Het werk dezer commissie stagneerde ook dit jaar weer, hetgeen wel in hoofdzaak te wijten is aan den gezondheidstoestand van onzen pg. P. J. Troelstra, die voorzitter dezer commissie is. Wij verwachten, dat zij in 1926 haar werkzaamheden zal hervatten.

COMMISSIE ARBEIDERSBANK.

Deze commissie, die in samenwerking met het N.V.V. was samengesteld en 23 September 1924 werd geïnstalleerd, kwam in December van het afgelopen jaar met haar rapport gereed. De meerderheid dezer commissie

*) In de P.B.-vergadering van 6 Maart 1925 werd besloten de conclusies van dit rapport op het congres 1927 te behandelen.

kwam tot de volgende conclusie: „dat gezien de situatie der Nederlandsche moderne arbeidersbeweging, de oprichting eener Arbeidersbank niet gewenscht en zoo al mogelijk, zeer bezwaarlijk is gezien den aard en omvang der beschikbare geldmiddelen.” Zoowel het P.B. als het bestuur van het N.V.V. meenden zich bij deze conclusie te moeten neerleggen.

Een woord van dank aan de leden dezer commissie. S. Goudekot, N. de Lieme, G. J. A. Smit en F. M. Wibaut, voor den gepresteerden arbeid.

ZAKEN-COMMISSIE.

Ook de Zaken-Commissie kwam dit jaar met haar rapport klaar, welke conclusies in principe door het P.B. werden aanvaard. Daar thans eerst is vastgesteld, in welke richting een nauwere samenwerking onzer bedrijven behoort te gaan, wordt de taak dezer commissie niet als beëindigd beschouwd, doch heeft het P.B. haar verzocht de werkzaamheden voort te zetten.

MILITAIRE-COMMISSIE.

Met buitengewoon ijver is in 1925 door deze commissie gewerkt. Haar rapport is in druk verschenen.

COMMISSIE VOOR WERKVERRUIMING.

De hiergenoemde commissie, bestaande uit: J. H. Schaper, voorzitter; J. W. Albarda, Chr. v. d. Bilt, P. Danz, P. Hiemstra, H. Knigge, A. F. Muller, W. v. d. Sluis, C. G. v. Steenis, R. Stenhuis, L. v. d. Wal, F. M. Wibaut, F. v. d. Walle, secretaris en S. Mok, adj.-secretaris, die 11 October 1924 werd geïnstalleerd en die p.g. J. H. Schaper tot voorzitter en F. v. d. Walle tot secretaris koos, beëindigde ook dit jaar haar werk. Een uitvoerig rapport inzake blijvende verruiming van werkgelegenheid werd door haar gepubliceerd, waarmee zoowel het Partijbestuur als het bestuur van het N.V.V. zich verenigden.

De conclusies, waartoe de commissie kwam, laten wij hieronder volgen:

CONCLUSIES.

„1. Nationaal en internationaal ondergaan de economische verhoudingen nog steeds de gevolgen van de verwoestingen door den oorlog en den daarop gevolgden, desorganiseerden vrede. De stabilisatie van en het onderling verband tusschen productie en warenhandel is verbroken, terwijl het wereldverkeer in sterke mate is verstoord. De heerschende klasse blijkt onmachtig om op internationale basis tot een volledig herstel der productie en van den warenhandel te geraken. Zij biedt tegenstand ten aanzien van het streven der socialistische arbeidersbeweging, om door organiserenden arbeid productie en distributie langs nieuwe banen tot betere verhoudingen te brengen. Als gevolg van dit alles blijft de werkloosheid van grooten omvang en zijn bijzondere maatregelen tot bestrijding hiervan noodzakelijk.

2. Het is de taak der regeering het economisch leven te versterken en het verruimen der productie-mogelijkheden te bevorderen.

Zij moet daarbij organiserend, activeerend en voorlichtend optredend:

het is haar plicht belemmeringen uit den weg te ruimen en een politiek te voeren, die er op

gericht is, het welvaartspeil van ons volk te verhoogen.

3. Dit dient niet te geschieden door aandrang uit te oefenen of over te gaan tot inkringing of verslechtering van goede, sociale bepalingen, omdat zoodanige middelen geen bevorderen van het welvaartspeil inhouden, maar door krachtige ontwikkeling der industrie;

het steunen der inheemsche industrie in haar afzetmogelijkheid door propaganda en weloverwogen voorkeursbepalingen voor Rijks-, Provincie-, Gemeente- en overige overheids- of semi-overheidsbesturen op den grondslag als in het rapport is aangegeven;

het verhoogen van den bodemopbrengst door het ontwateren, ontginnen en verder cultiveren van daarvoor geschikte woeste gronden en den aanleg van land- en waterwegen;

het uit den weg ruimen van al die administratieve belemmeringen, welke een verruiming der werkgelegenheid remmen.

4. Het financieren der, voor de versterking van het economische leven, noodzakelijk uit te voeren werken behoort niet alleen te geschieden uit de jaarlijksche, gewone staatsinkomsten, maar voor productieve, doch niet onmiddellijk rente-gevende werken zal ook moeten worden geleend, evenals thans reeds door gemeenten en provinciën geschiedt.

5. Om de uitvoering van de betreffende werken te bespoedigen, administratieve of wettelijke belemmeringen uit den weg te ruimen en vlug de verlangde adviezen te verschaffen, is centralisatie van de organen, waarvan de regeering zich bij haar bemoeiing terzake bedient, noodig.

Het instellen van een Bureau voor Werkverruiming ten dienste en onder verantwoordelijkheid van het gansche cabinet, zal een gunstigen invloed kunnen uitoefenen op het vlugger tot stand komen van de noodige maatregelen en besluiten, welke voor verruiming van werkgelegenheid van belang zijn.

De Rijksc commissie voor Werkverruiming (commissie-Nolens) verkrijge de bevoegdheid gevraagd en ongevraagd te adviseeren aan de regeering als zoodanig en aan elken Minister afzonderlijk over de werkverruiming en over het bovengenoemd bureau. Vertegenwoordiging der vakcentrales van arbeiders en werkgevers in de commissie blijve bestendig.

De commissie brenge periodiek verslag uit van haar werkzaamheden en van die van het bureau, waardoor het contrólerecht der Staten-Generaal gemakkelijker kan worden uitgeoefend.”

Een woord van dank voor het belangrijke werk, dat deze commissie ten behoeve der moderne arbeidersbeweging verrichtte, is hier zeker op zijn plaats

COMMISSIE PLATTELAND-MODERNE ARBEIDERSBEWEGING.

De plattelandscommissie zette haar werkzaamheden gedurende 1925 voort, doch kon haar arbeid niet beëindigen. Februari 1926 hoopt zij met haar rapport klaar te komen.

COMMISSIE LOONREGELING OVERHEIDSPERSONEEL.

Het bestuur van de Vereeniging van Raadsleden deed in het begin van het jaar een voorstel aan het bestuur der Partij en het N. V. v. om te komen tot vorming van een commissie,

welke tot taak zou hebben het loonvraagstuk van het overheidspersoneel te onderzoeken en die tevens het vraagstuk van de medezeggenschap van het personeel en der vakvereenigingen in Overheidsdienst zou bestudeeren. Het bestuur van het N. V. V. was evenwel van oordeel, dat een dergelijke commissie moest worden gevormd door de besturen van Partij en Vakbeweging, waartoe na overleg werd besloten. Voor het N. V. V. hebben in deze commissie zitting genomen: N. van Hinte, F. L. Ossendorp, P. Lub, L. W. Peterse en R. Stenhuis; voor de Partij: W. Drees, A. Heijkoop, J. ter Laan, Ed. Polak, C. Werkhoven en F. M. Wibaut.

COMMISSIE VAN TOEZICHT OP „HET VOLK”.

Deze commissie bestaande uit Wibaut, Schaper en Werkhoven onderhield het regelmatig overleg met de Directie van „Het Volk” en zal zeker haar invloed ten goede op het geheele dagbladbedrijf uitoefenen. Haar werkzaamheden zijn echter van te internen aard om er hier verslag van te geven.

COMMISSIE VAN GESCHILLEN.

Op het congres 1925 werden weer als leden der commissie van geschillen voor „Het Volk” herkozen. Dr. Mr. G. v. d. Bergh, S. R. de Miranda, Dr. D. A. Sloos; plaatsvervangers: J. den Exter, G. H. Pieters en P. Hoogland.

In den loop van het jaar zag p.g. G. v. d. Bergh zich genoodzaakt wegens drukke werkzaamheden te bedanken als secretaris dezer commissie, waarna het P.B. p.g. P. Hoogland verzocht deze functie over te nemen, hetgeen door hem bereids werd gedaan. Een woord van dank voor het niet aangename werk, dat p.g. Van den Bergh gedurende vele jaren voor de partij in dezen deed, mag hier zeker niet achterwege blijven.

HET VOLK—ONTWIKKELING.

Het jaar 1925 is voor ons dagblad „Het Volk” belangrijk geweest, daar het op 1 April 1925 zijn 25-jarig bestaan herdacht. Het Partijbestuur heeft gemeend, deze voor onze geheele beweging groote gebeurtenis niet onopgemerkt te moeten laten voorbijgaan en organiseerde dan ook een officieele receptie in Parkzicht te Amsterdam.

Het is ondoenlijk in dit verslag te memoereen, hetgeen op dien dag door de velen, welke op bedoelde receptie aanwezig waren, gezegd is, noch minder om alle jubilarissen van dien dag te herdenken. Met een woord van dank in 't algemeen aan hen allen, voor het werk, dat zij voor onze partij en onze beweging deden, moeten wij hier volstaan.

Men veroorlove ons evenwel een uitzondering te maken voor onzen p.g. J. F. Ankersmit, den tegenwoordigen hoofdredacteur. Hij is de eenige van de leidende functionarissen, die 25 jaar lang lief en leed met 't Volk deelde. Aan hem een bijzonder woord van dank namens de geheele partij voor de bekwaamheid, de liefde en de trouw, waarmede hij al die jaren ons blad diende. Als stoffelijk blijk van waardeering werd hem namens de Partij ter gelegenheid van zijn jubileum een bureaustoel aangeboden.

Bij deze receptie bleek tevens, dat de verhouding van de directie van „Het Volk” tot

haar personeel gunstig was. Namens het personeel werd een klok, een fraai stuk kunstnijverheid, aangeboden.

Er zij hier verder aan herinnerd, dat door het bedanken van p.g. P. J. Troelstra als hoofdredacteur, p.g. J. F. Ankersmit door het congres 1925 alleen tot hoofdredacteur werd gekozen, dat p.g. F. v. d. Goes in October ontslag vroeg uit zijn functie van redacteur buitenland, wat hem door het P. B. werd verleend, welk college in zijn plaats p.g. J. J. de Rooze benoemde; dat p.g. J. Winkler door het P. B. bevorderd werd van corrector tot redacteur en dat p.g. A. M. de Jong als redacteur bedankte, in Brabant ging wonen en op vast salaris medewerker aan de krant werd.

Een woord van dank aan de p.g.n. F. v. d. Goes en P. J. Troelstra voor het buitengewoon eminente werk, dat zij aan ons partij-orgaan verrichtten mag ook hier niet worden gemist.

Trots onze verkiezingsactie ging het aantal abonnees niet vooruit, maar moest een geringe teruggang worden geboekt. Ook bij „De Notenkraker” valt hetzelfde verschijnsel waar te nemen.

Plannen zijn in voorbereiding, waardoor 't mogelijk wordt, „Het Volk” vroeger te doen verschijnen en om „De Notenkraker” uit te breiden en te wijzigen. Wellicht zullen deze maatregelen weer vooruitgang kunnen brengen en de werklust van onze partijgenooten voor onze pers weten te prikkelen.

Het aantal agentschappen moest ook dit jaar uit bezuinigingsoverwegingen worden ingekrompen. Van 374 op 1 Januari 1925 werd dit teruggebracht tot 264 op 1 Januari 1926. In de advertentie-exploitatie is verbetering aangebracht, in ieder geval begint het adverteerende publiek een grootere belangstelling voor „Het Volk” aan den dag te leggen, hetgeen onze lezers dagelijks kunnen waarnemen.

Niet alleen „Het Volk”, maar ook „De Proletarische Vrouw” jubileerde dit jaar. 1 November 1925 bestond dit blad 20 jaar. Dit feit, dat op verzoek der redactie op bescheiden wijze werd herdacht, mag hier zeker niet onvermeld blijven, zoomin een woord van dank aan de altijd actieve redactrice, p.g. Carry Pothuis-Smit.

Een stevige actie, naar aanleiding van deze gelegenheid voor het blad gevoerd, bracht een winst van ruim 3000 nieuwe abonnees. De oplaag van het blad beweegt zich thans om de 23.000.

Met onze uitgeverij zijn we op den goeden weg. De omzet neemt in omvang toe, terwijl de verschillende boekhandels in het land in 't algemeen in gunstigen toestand verkeerden.

Tenslotte meenen wij hier nog eens te moeten memoreeren de beslissing, in den loop van het jaar door het P.B. genomen, dat de Uitgeverij „Ontwikkeling” volkomen vrij is in het uitgeven harer geschriften, dat het P.B. als zodanig geen verantwoording voor deze uitgaven aanvaardt.

„VOORWAARTS”.

Ook voor „Voorwaarts” was 1925 een jaar van groot gewicht. Op het laatste congres heeft onze partijvoorzitter Vliegen duidelijk uiteengezet in hoeverre de heer Barmat bij het dagblad „Voorwaarts” betrokken was. Hierop behoeven we dus niet nader in te gaan. Het is 't Partijbestuur mogen gelukken, de aandeelen, welke in het bezit waren van den

heer J. Barmat, benevens de hypotheek op de gebouwen door dezen verstrekt, te koop. Voor deze transactie heeft het P.B. echter leeningen moeten sluiten, waarmee het zware verplichtingen op zich genomen heeft. Desniettemin kan deze zaak tot tevredenheid stemmen, daar thans het heele bedrijf in bezit der Partij gekomen is.

In de plaats van den heer J. Barmat werd dit jaar p.g. F. M. Wibaut tot financieel adviseur dezer onderneming benoemd.

Op de jaarlijksche aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigde p.g. J. H. Schaper het P.B., als commissarissen voor het P.B. traden op W. H. Vliegen en C. Werkhoven.

Onder de voortreffelijke leiding van den directeur-hoofdredacteur p.g. IJ. G. van der Veen, die op ons congres wederom in de laatste functie was gekozen, blijft het aantal abonnees zich in opwaartsche richting bewegen.

De uitkomsten der drukkerij „Voorwaarts” zijn ook over 1925 bevredigend, terwijl zulks van den boekhandel „Voorwaarts” eveneens gezegd kan worden. Als commissaris van de boekhandelszaak „Voorwaarts”, die opgezet is door „Voorwaarts”, „Ontwikkeling” en P.B. tezamen, benoemde het P.B. in Januari p.g. W. Drop, die na zijn verkiezing tot Tweede Kamerlid voor deze functie bedankte. In zijn plaats werd p.g. J. v. d. Kieft door het P.B. benoemd.

GEWESTELIJKE PERS.

Een van de laatste der gewestelijke bladen, „De Arbeid” in Gelderland, is in 1925 gevallen. In Arnhem wordt evenwel met toestemming van het P.B. buiten bezwaar van de afdeeling gewestelijke kas een blaadje uitgegeven „De Gemeenschap”, dat naar het zich laat aanzien, wel niet tot grooten bloei zal komen. Op dezelfde voorwaarde gaf het P.B. toestemming tot het uitgeven van een weekblad in de veenstreek (Emmen), genaamd „De Bonker”, dat na een klein jaar te hebben bestaan weer is verdwenen.

In December behandelde het P.B. een aanvraag van de gewestelijke besturen van Noord-Brabant, Limburg en Zeeland om verlof tot het uitgeven van een weekblad voor het Zuiden, terwijl om de uitgave mogelijk te maken, tevens een subsidie werd verzocht. Het P.B. gaf toestemming tot de uitgifte en verklaarde zich garant voor een eventueel tekort tot een maximum bedrag van f 1200 voor het jaar 1926, waarbij inbegrepen de kosten van het proefnummer; dit met het oog op de bijzondere toestanden vooral in Limburg en Noord-Brabant heerschend, waar de geheele pers uitsluitend R. K. is en voor onze partij geen enkel ander middel bestaat dan een blad, om zelfs onze eigen kiezers te bereiken.

LAND- EN TUINBOUWBLAD.

Het vermoeden in ons vorig jaarverslag reeds geuit, dat, wanneer het aantal abonnees niet beduidend zou toenemen, opheffing van het blad zou moeten volgen, is werkelijkheid geworden. Het P. B. was van oordeel, dat de groote uitgave aan dit blad verbonden, niet opwoog tegen het nut wat ervan verwacht mocht worden, zoodat het besloot na de verkiezingen in Juli tot staking dezer uitgave.

SOCIALISTISCHE GIDS.

In de plaats van wijlen p.g. H. Heijermans benoemde het P. B. p.g. J. F. Ankersmit tot mede-redacteur der „Socialistische Gids”. Daar het lid der redactie p.g. Margot Vos verwachtte, dat het P. B. in deze vacature p.g. A. M. de Jong zou benoemen en zij zich niet met de benoeming van p.g. Ankersmit verenigen kon, bedankte zij als lid der redactie, waarna door het P. B. geen nieuwe benoeming volgde.

Het aantal abonnees onderging geen wijziging van beteekenis.

PROPAGANDISTEN.

In het aantal propagandisten kwam dit jaar geen verandering. Bij den aanvang van het jaar overleed vrij onverwacht p.g. W. C. de Jonge, propagandist voor Noord-Brabant. Gedurende de geheele verkiezingscampagne heeft de voorzitter van het gewest met buitengewoon grooten ijver het secretariaat waargenomen, waarvoor het P. B. hem zeker een extra woord van dank verschuldigd is. Overeenkomstig getroffen afspraken, vestigde p.g. W. Drop zich na zijn verkiezing tot Kamerlid in Ginneken en nam op zich de functie van secretaris-propagandist voor Brabant gratis te vervullen.

De proef van de gecombineerde functie propagandist-hoofdagent van „Het Volk”, genomen met den propagandist H. Sikkens in Drente, moet als mislukt worden beschouwd. De directie van „Het Volk” was van oordeel, dat haar belangen onvoldoende werden behartigd, waardoor zij verbreking der overeenkomst verzocht, zoodat de kosten voor deze functie weer geheel op de partijkas drukken.

P.g. H. de Boer, propagandist van Friesland, werd in den loop van het jaar tot wethouder van Leeuwarden gekozen. In overeenstemming met de houding, aangenomen tegenover p.g. Westerhof in Noord-Holland, maakte het P.B. tegen deze verkiezing geen bezwaar en trof een regeling, waarbij aan p.g. H. de Boer een toelage van f1500 per jaar werd toegekend.

Voorts bedankte p.g. W. v. d. Sluis te Overijsel na zijn verkiezing tot lid der Kamer, als propagandist. De benoeming van een nieuwen propagandist werd door het P. B. in overleg met het gewestelijk bestuur aangehouden. In afwachting van eventueele voorstellen tot reorganisatie van het instituut der propagandisten, verricht ook p.g. v. d. Sluis deze functie zonder bezoldiging naast zijn Kamerlidmaatschap.

BOND VAN SOC.-DEM. VROUWENCLUBS.

Voor de werkzaamheden, door den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs verricht, verwijzen wij naar het verslag, dat door deze organisatie dezer dagen wordt uitgebracht.

ARBEIDERS-JEUGD-CENTRALE.

Met trots kunnen wij er op wijzen, dat de B-leden der A.J.C. tijdens de verkiezingscampagne schitterend gesteund hebben.

Als er werk aan den winkel is, behooren zij tot onze actiefste werkers, hetgeen, naar wij hopen, ook in de toekomst het geval zal zijn.

Door het bedanken van p.g. W. Drop als vertegenwoordiger voor het P. B. in het bestuur van de A.J.C., koos dit college p.g. E. Ribbius Peletier in zijn plaats.

Het aantal afdeelingen groeide van 80 tot 94,

terwijl het aantal leden steeg van 6736 op 1 Februari 1925 op 7618 op 1 Januari 1926. Bovendien zijn collectief aangesloten door de vakbonden 1389 leden. Het aantal boven 21-jarigen steeg over hetzelfde tijdsverloop van 131 tot 206.

Het Pinksterfeest werd ook dit jaar weer onder zeer groote belangstelling van de 1300 deelnemers, te Vierhouten gehouden, terwijl de week-end kampen en de gewestelijke jeugdfesten de interesse der leden blijven trekken.

In de opslag van „Het Jonge Volk” en „Opgang” kwam geen wijziging, terwijl de verkoopcentrale zich in een stijgenden omzet mag verheugen.

Vermelden wij nog, dat in Januari een internationale leiderscursus werd georganiseerd, waaraan door 24 afgevaardigden uit 8 verschillende landen werd deelgenomen.

HET INSTITUUT VOOR ARBEIDERS-ONTWIKKELING.

Nadat door de congressen van S. D. A. P. en N.V.V. de conclusies van het rapport der desbetreffende commissie waren goedgekeurd, het Centraal Bestuur en de beide bezoldigde bestuurders waren benoemd, werd een aanvang met de werkzaamheden gemaakt.

P.g. P. Voogd trad 15 November, K. Vorriuk 1 December 1924 in functie. Het Instituut werd gevestigd Reguliersgracht 78, Amsterdam.

De ontworpen statuten en het huishoudelijk reglement werden door de besturen van Partij en N. V. V. goedgekeurd.

Met een aantal personen werden besprekingen gevoerd (o.a. met propagandisten der S. D. A. P., districtsbestuurders en vakbonden, H. B. Soc. Dem. Vrouwenclubs, H. B. van den Bond van Ned. Onderwijzers), om terreinkennis te verkrijgen en medewerking te vragen.

In Januari begon het organisatorische werk. Tot de besturen van partijafdeling en bestuurdersbond in de grootste plaatsen werd een circulaire gericht met het verzoek om een inleidende bespreking, waarna meestal de oprichting van een afdeling volgde.

Tot dusverre telt het Instituut ruim 60 afdelingen met ruim 10.000 leden.

Behalve hulp bij het organisatorische werk gaf het Instituut aan de afdelingen advies ten aanzien van:

- a. de inrichting van feesten;
- b. het zomerkamp;
- c. de algemeene inrichting van het winterwerk.

In Haarlem werd een Hahntentoonstelling gehouden, in Rotterdam een zeer goed bezochte tentoonstelling van boeken, aardewerk en wandversiering, terwijl men in Den Haag zulk een tentoonstelling voorbereidt. Voorts organiseerde men een tooneelvoorstelling in Den Haag; in Rotterdam en Haarlem gaf men orkestuitvoeringen en kamermuziekavonden voor de leden.

Op het platteland is de ontwikkelingsarbeid ter hand genomen in Drente en Groningen, waar gewestelijke comitees zijn gevormd.

In Drente alleen is op 23 plaatsen een studieclub opgericht. Een tweedaagsche kadercursus (met kunstavond) werd in Assen gehouden op 14 en 15 November, waaraan ongeveer 70 afgevaardigden van partij en vakbeweging uit alle deelen der provincie deelnamen.

Het Instituut organiseerde een Arbeiders-

Vacantieweek, die 65 deelnemers telde. Zij werd gehouden van 26 Augustus tot 1 September in Lunteren en is naar het oordeel der deelnemers zeer goed geslaagd.

Verder wijzen wij op de verschijning van het maandelijksch correspondentieblad „De Toorts”, waarvan de eerste vijf nummers uitkwamen.

De lichtbeelden- en filmdienst van het Instituut is in werking gesteld. De auto is voor het doel ingericht als reiswagen en met behulp van den motor kan ook in kleine plaatsen, waar electriciteit ontbreekt, een eigen lichtbron worden verkregen. In de maanden December '25 en Januari '26 werden in de vier Noordelijke provincies van ons land 24 voorstellingen voor volwassenen en 12 voor kinderen gegeven.

Tenslotte vermelden wij, dat een schriftelijke cursus door het Instituut wordt voorbereid onder leiding van p.g. R. Kuyper.

Alle teekenen wijzen er op, dat we ons met het werk van het Instituut op den goeden weg bevinden.

In de plaats van p.g. W. H. Vliegen benoemde het P.B. als gedelegeerd bestuurder p.g. Ch. van Doorn, daar de eerstgenoemde wegens drukke werkzaamheden moest bedanken.

P.g. Werkhoven bedankte als penningmeester, doch bleef lid van het D. B. Zijn functie wordt in het vervolg door Voogd vervuld.

Als commissie voor controle der boeken werden aangewezen in overleg met het N. V. V. de partijgenooten: J. den Exter, J. Jacobs en J. Kok.

VEREENIGING VAN ARBEIDERS-RADIO-AMATEURS.

Den 1sten November 1925 werd op initiatief van enkele partijgenooten opgericht de Vereeniging van Arbeiders-Radio-Amateurs, aan welke oprichting de partijsecretaris ook een werkzaam aandeel had.

Op voorstel van de oprichters besloot de oprichtingsvergadering de besturen van S.D.A.P. en N.V.V. uit te noodigen een vertegenwoordiger in het bestuur der V.A.R.A. aan te wijzen, aan welke uitnoodiging beide besturen voldeden. Onzerzijds werd p.g. A. B. Kleerekoper aangewezen.

Een tegemoetkoming in de oprichtingskosten groot f 100 werd verleend.

De vereeniging doet met bescheiden middelen voortreffelijk werk in het belang van de arbeidersbeweging in het algemeen en van de socialistische idee in het bijzonder. Door haar arbeid heeft de beweging in ons land gelegenheid, haar inzichten en grondbeginselen door middel der radio in uitgebreiden kring bekend te maken, hetgeen in geen enkel ander land mogelijk is. Zij ondervindt dan ook bij de partijafdelingen veel sympathie en vooral de partijgenooten op het platteland blijken het op hoogen prijs te stellen, dat ze thans elke week in nauwe aanraking worden gebracht met het partijleven, belangrijke gebeurtenissen a. h. w. zelf kunnen meemaken en regelmatig onze meest vooraanstaande sprekers kunnen hooren.

Het bestuur der V.A.R.A. stelt zich voor zoo mogelijk allerlei belangrijke vergaderingen, concerten en uitvoeringen door onze beweging in verschillende plaatsen te houden, uit te zenden.

We spreken de hoop uit, dat ze hierbij steeds rekenen mag op de medewerking van al onze menschen en dat men ook helpen zal het leden-tal en daarmee de middelen der Vereeniging te vergrooten.

INDISCHE PARTIJ.

In de verhouding tot de Indische Partij kwam geen wijziging. Op aandrang van onze Indische partijgenooten zullen binnenkort besprekingen worden geopend over het ontworpen beginsel-program der Indische Partij. Deze onderhandelingen zullen worden gevoerd door de afgevaardigden der I.S.D.P., J. E. Stokvis en Joh. Vleming en onze koloniale commissie.

De vacature in deze commissie, ontstaan door het overlijden van p.g. H. H. van Kol, werd bezet door p.g. E. Th. Harkink.

Tegen het verzoek van eenige Indische partijgenooten (verlofgangers) om hier een afdeling van de Indische Partij te stichten, meende het P. B. bezwaren te moeten maken. Het verkrijgen van onderling contact en het bestudeeren der Indische problemen, kop naar het oordeel van het P. B. evengoed worden bereikt, door het vormen van een Studievereeniging, waartegen bij het P. B. geen bedenkingen bestonden.

SOCIALISTISCHE STUDENTEN-ORGANISATIE.

De belangstelling in de studentenwereld is er voor onze beweging niet ongunstiger op geworden.

Onze Studentenvereniging, al is zij klein, doet wat van haar mag worden verwacht. Het orgaan „Kentering” had het eerste jaar nog al met financieele moeilijkheden te kampen, doch het aantal abonnees is groeiende, zoodat mag worden aangenomen, dat over het tweede jaar de uitkomsten gunstiger zullen zijn.

Het P.B. bewilligde een aanvraag om subsidie tot een maximum van f 500 voor het jaar 1926, waarbij de subsidie voor „Kentering” is inbegrepen.

Den 9den en 10den Mei 1925 vond de tweede jaarvergadering plaats in het Volksgebouw te 's Gravenhage, die getuigde van een opgewekt verenigingsleven. In de plaats van L. J. C. den Hartog te Gouda, werd H. B. J. Waslander te Amsterdam tot penningmeester gekozen. Het algemeen secretariaat is nog steeds gevestigd bij J. Spier, Transvaalplein 10, Amsterdam.

BUREAU EN VEREENIGING VAN SOCIAALDEMOCRATISCHE GEMEENTE-RAADS- EN PROVINCIALE STATENLEDEN

Deze vereeniging kwam dit jaar tweemaal bijeen, n.l. op 17 Januari in hotel L'Europe in Utrecht en op 24 October 1925 in cafe „De Kroon” te Amsterdam.

Het bestuur onderging een kleine wijziging. In de open gekomen plaats van wijlen p.g. N. A. de Vries werd Mw. Mansholt-Andreae gekozen.

Op beide vergaderingen herkoos men p.g. J. F. Ankersmit als redacteur van „De Gemeente”.

De statutenwijzigingen door het H.B. voorgesteld, werden op de vergadering te Utrecht met algemeene stemmen aangenomen. De Koninklijke goedkeuring is hierop bereids ont-

vangen. Bovendien werd besloten tot het indienen van een voorstel aan het Partijcongres om de mogelijkheid te openen, dat ook Soc. Dem. Statenleden tot de Vereeniging kunnen toetreden. Dit voorstel werd door het Partijcongres aangenomen. De contributie voor Statenleden werd bepaald op f 5.— per jaar voor hen, die nog geen lid der Vereeniging zijn. P.g. F. M. Wibaut hield te Utrecht daags na de Jaarvergadering een inleiding over „De Gemeente en het personeel in haar dienst”, waarop een geanimeerde discussie volgde.

Het aantal abonnees op „De Gemeente” steeg ook dit jaar niet. Het liep zelfs terug van 1051 op 934. Er zijn nog steeds eenige honderden raadsleden, die geen abonnee zijn.

Als nummer twee van de serie der bibliotheek voor gemeentepolitiek verscheen in 1925 het boekje van p.g. F. M. Wibaut en A. Keppler over „De Gemeente en de Volkshuisvesting”, terwijl thans in bewerking is een deeltje van p.g. S. R. de Miranda getiteld „De Gemeente en haar nieuwe taak”.

Op de in October gehouden vergadering werd besloten tot het instellen eener commissie tot herziening van het Gemeenteprogram, welke als volgt is samengesteld: E. Polak, voorzitter, C. Werkhoven, secretaris, J. F. Ankersmit, Mr. G. v. d. Bergh, P. de Bruin, J. ter Laan, J. H. Paris, M. A. Reinalda, H. de Vos en P. Zeeman. Verder besloot men tot vorming van een commissie tot onderzoek van de contributieregeling, waarin zitting hebben: E. Boekman, K. Brok, J. van Hijlkema, J. J. Joosten, De Kraaij, M. Rademakers en C. Werkhoven. Ook na deze vergadering hield p.g. I. M. Wibaut een inleiding en wel over „De Winstuitkeering uit de Gemeentebedrijven”, waarop een belangrijke gedachtenwisseling volgde.

Vermelden wij nog, dat het adviesbureau pl.m. 380-maal onze raadsleden met raad bijstond, dat de provinciale vereenigingen 50 pCt. der geinde contributies ontvingen, en dat plan-nen in voorbereiding zijn in 1926 een centralen cursus te organiseeren over zaken de gemeentepolitiek rakende, met 't oog op de raadsverkiezingen in 1927.

VERKIEZINGSCONGRES 1925.

Het jaarlijksch Congres werd gehouden in Amsterdam op 14, 15 en 16 Februari 1925. Vertegenwoordigd waren 298 afdeelingen, als volgt over de federaties verdeeld:

Friesland	50
Groningen	37
Drente	15
Overijssel	21
Gelderland	28
Utrecht	12
Noord-Holland N.	38
Noord-Holland Z.	23
Zuid-Holland	30
Zeeland	9
Noord-Brabant	5
Limburg	6
Amsterdam	11
Rotterdam	9
Den Haag	4

298

Een aantal, dat veel te gering is en dat op 't a.s. Congres zeker gestegen behoort te zijn. De jaarverslagen van secretaris en pen-

ningmeester werden goedgekeurd. De verkiezing van het P.B. werd reeds op een andere plaats in dit verslag gememoreerd.

Door p.g. W. H. Vliegen werd een inleiding gehouden over de Kamerverkiezingen, waarna een resolutie werd aangenomen, die wij in verband met de regeeringscrisis hieronder nog eens laten volgen:

„Het Congres der S. D. A. P., gehouden op 14, 15 en 16 Februari 1925 te Amsterdam; gehoord de inleidingen inzake de aanstaande verkiezingen voor de Tweede Kamer,

verklaart aan die verkiezingen te zullen deelnemen, geheel zelfstandig, op de basis van het beginselprogram, ter vergrooting van de sociale macht der arbeidersklasse en tot versterking van den socialistischen invloed op het politieke leven.

Voor de komende wetgevende periode stelt zij als naastbijliggende hoofddoelenden, ten eerste: een einde te maken aan de reactionaire politiek van het kabinet Ruys-Colijn; ten tweede: verdere afbraak te voorkomen van het onderwijs, van de sociale wetgeving en van de andere sociale voorzieningen, de geestelijke vrijheid te verdedigen en de Nederlandsche politiek weer in voorwaartsche richting te stuwen; ten derde: een krachtdadige vredes- en ontwapeningspolitiek te doen voeren.

Het Congres verklaart verder, dat de S. D. A. P. ter bereiking van dezen omkeer in de politiek des lands, in principe bereid is tot samenwerking met alle andere democratische elementen, ook bij een cabinetsvorming.

De vraag of de omstandigheden zoodanig zijn, dat de partij aan zulk een cabinetsvorming kan deelnemen, zal alvorens eenige definitieve stap daartoe wordt gedaan, na overleg met de vakbeweging, ter beslissing worden voorgelegd aan een buitengewoon Congres.

De Partij roept het arbeidende volk van Nederland op om, met terzijdestelling van alles wat zijn sociaal-politieke machtsvorming belemmert, de door haar voorgestane politiek bij deze verkiezingen te steunen, in het thans meest urgente belang: dat van de sociale ontwikkeling en van de democratische toekomst, ook op economisch gebied.”

Verder kwam het Verkiezings- en Strijdprogram aan de orde, dat door p.g. J. H. Schaper werd toegelicht en verdedigd. (Voor de publicatie hiervan moeten wij door gebrek aan ruimte naar het Congresverslag 1925 verwijzen.)

Naast eenige Statuten- en reglementswijzigingen werden nog aangenomen een motie Sneek luidende:

„Het Congres, van oordeel dat maatregelen genomen moeten worden om de critiek op P.B., Kamerfractie en redactie der organen te beperken tot de belangrijke vraagstukken;

noodigt het P.B. uit die maatregelen voor te bereiden en aan het e.v. Congres voor te leggen;

en meent dat de afgevaardigden verplicht moeten worden om de punten der critiek vooraf ter kennis van de betrokkenen te brengen, die zoo noodig in een uit en door

het Congres te benoemen commissie kunnen worden behandeld.”

En een motie-Doetinchem van den volgenden inhoud:

„Het Congres, van oordeel dat een krachtige propaganda noodig is voor de denkbeelden vervat in het protocol van Genève van 1924,

en dat de arbeidersklasse zich krachtig behoort te verzetten tegen alle veranderingen welke de beteekenis van dit protocol zouden verzwakken of misvormen, gaat over tot de orde van den dag.”

INTERNATIONALE BETREKKINGEN.

Aan de verzoeken tot bijwoning van de congressen der Duitsche, Poolsche, Hongaarsche en Letlandsche partij, kon het P. B. niet voldoen.

Wel was onze partij vertegenwoordigd door p.g. W. v. d. Sluis en C. Werkhoven bij het 40-jarig bestaan onzer Belgische zusterpartij op 15 Augustus te Brussel.

Bij de begrafenisplechtigheid van F. Ebert te Berlijn op Donderdag 5 Maart was p.g. J. H. Schaper voor onze partij aanwezig.

Een condolatie-telegram werd aan de Spaansche partij gericht naar aanleiding van het verscheiden van Pablo Iglesias, een der baanbrekers en heldhaftigste figuren der Spaansche arbeidersbeweging, terwijl een krans namens de Hollandsche partij gelegd werd op de baar van Herman Greulich; het oudste lid der Internationale, die overleed.

Het belangrijkste op internationaal gebied was dit jaar het congres der S. A. I., dat van 22—27 Augustus te Marseille plaats vond. Discussies van zeer groote beteekenis werden gevoerd omtrent de vraagstukken der werkloosheid, achturendag, Oostersche en Marokkokuwestie, terwijl resoluties werden aangenomen over „Kapitalisme en Oorlog”, „Marokkô”, „Oost-Europa” en „De vrouwenpropaganda”. Vooral voor het doordringen der vredesgedachte zullen de besprekingen over het militarisme gevoerd, van invloed blijken te zijn.

Door een wijziging der statuten en door den groei onzer beweging zijn wij thans gerechtigd op het Internationaal Congres 7 stemmen uit te brengen, 35 afgevaardigden te zenden, en 2 vertegenwoordigers in de Executieve aan te wijzen. Het P. B. wees Vliegen en Wibaut daartoe aan, terwijl Vliegen door de Executieve gekozen werd tot lid van 't bureau der Internationale.

Als afgevaardigden voor dit congres benoemde het P. B. de volgende delegatie: W. H. Vliegen en F. M. Wibaut als leden der Executieve; J. W. Albarda, J. E. W. Duys, Suze Groeneweg, A. B. Kleerekoper, H. H. van Kol, J. H. Schaper, R. Stenhuis en C. Werkhoven, terwijl men het H. B. van den Bond van Vrouwenclubs verzocht een afgevaardigde aan te wijzen, dat Mevr. M. Wibaut-B. v. B. daarvoor koos.

Wegens ziekte kon p.g. Stenhuis op het laatste oogenblik niet meegaan, terwijl p.g. H. H. van Kol tijdens het Marseiller Congres aan de gevolgen van een ongeval overleed.

Van dit ongeval nam het Congres met diepe deelneming kennis, terwijl het een laatsten bloemengroet zond aan den overleden makker, die zoo goed als nimmer op de internationale

congressen ontbrak en tot de oudste strijders der Internationale sociaaldemokratie behoorde.

Tijdens het Marseiller Congres vond een internationale vrouwenbijeenkomst plaats, waar Mevr. Wibaut en Suze Groeneweg namens de partij aanwezig waren.

Besloten werd, den zetel van het Secretariaat van Engeland naar Zwitserland te verplaatsen, zoodat het Internationaal Bureau gevestigd is te Zürich, Stockerstr. 41.

Rest ons nog te vermelden, dat het P. B. een bedrag van 500 francs beschikbaar stelde voor het monument, dat voor Jules Guesde te Roubaix zal worden geplaatst.

VERTEGENWOORDIGING.

Op een conferentie van socialistische opvoeders op Zondag 22 Februari te Utrecht vertegenwoordigde p.g. A. B. Kleerekoper de partij; p.g. W. v. d. Sluis was op 13 Mei aanwezig voor het P. B. op de receptie ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van den Landarbeidersbond te Utrecht, terwijl p.g. J. A. Bergmeijer en Suze Groeneweg namens onze partij aan het Congres voor de Plaatselijke Keuze te 's Gravenhage deelnamen.

Bovendien vaardigde het P. B. p.g. W. H. Vliegen af naar het 25-jarig jubileum van Otto de Nobel, tot welke laatste hij woorden van lof en dank sprak, voor hetgeen deze als dirigent en componist onze beweging geschonken heeft.

KWESTIES.

Kwesties van grooten omvang en beteekenis heeft de partij gelukkig dit jaar niet beleefd. Afgezien van de vrij scherpe polemiek tusschen onzen voorzitter en p.g. Stenhuis en de uitnoodiging van eerstgenoemde aan het adres van p.g. Edo Fimmen om bewijs inzake zijn uitlatingen ten opzichte van het betrokken zijn van onze partij bij de Barmat-affaire, bleven de moeilijkheden die er waren en welke meestal voortvloeiden uit persoonlijke verhoudingen, beperkt tot enkele gevallen, o. a. te Maastricht, Halfweg, Krommenie, Velsewoerd en Zandvoort. Hoewel men plaatselijk van dergelijke strubbelingen altijd eenig nadeel ondervindt, heeft dit toch geenszins den strijd lust en daadkracht onzer beweging geschaad.

Een roeyement door de afdeling Beverwijk over p.g. E. de Ruijter uitgesproken, werd door het P.B. vernietigd, daar de feiten, waarop in de afdeling de roeyementsuitspraak gevallen was, deze niet wettigde.

Een beroep tegen een roeyementsuitspraak van de afdeling Maurik van het raadslid R. Udo, werd afgewezen, het roeyement dus gehandhaafd.

Ingesteld werd een commissie van onderzoek door en uit het P.B. inzake het roeyement van eenige leden te Zaandam. Met het rapport en de conclusie dezer commissie vereenigde het P.B. zich. Het beroep der geroyeerden werd, in overeenstemming met de bedoelde conclusie, voor gegrond verklaard en het roeyement besluit vernietigd.

Personalia.

Aan het slot van ons vorig jaarverslag plaatsten wij reeds de opmerking, dat het onze taak niet kan zijn, in een jaarverslag de beteekenis te schetsen van hetgeen Troelstra voor de Nederlandsche arbeidersbeweging en voor onze Partij in het bijzonder is geweest.

Maar de hulde, die door het bewuste socialistische proletariaat en de moderne vakbeweging in den loop van dit jaar onzen leider werd gebracht, is zoo'n grootsch evenement in de geschiedenis van de opwaarts strevende arbeidersklasse geworden, dat we hier op deze plaats vermelding ervan niet achterwege mogen laten.

Ter gelegenheid van Troelstra's 65sten verjaardag organiseerde het P.B. in hotel „De Witte Brug” te 's-Gravenhage een receptie. Bij deze gelegenheid gaven reeds vele sprekers op bescheiden wijze uiting aan de groote genegenheid, welke voor Troelstra bestaat. Bovendien werd op deze receptie de Troelstragave, die door de partij was bijeengebracht aangeboden, waardoor de partij zich de munitie kon verschaffen om den verkiezingsstrijd tot een goed einde te brengen. En met deze daad was de naam van Troelstra, hoewel hij zich uit de practische politiek had teruggetrokken, onafscheidelijk aan onzen verkiezingsstrijd verbonden.

Als herinnering aan de Troelstragave overhandigde de partijvoorzitter Troelstra een album, terwijl verder de beeldhouwer Dr. Mendes da Costa een buste van Troelstra zou maken, die hem zou worden aangeboden.

Daar p.g. Troelstra had te kennen gegeven gaarne zijn memoires te willen schrijven werd ook bij deze gelegenheid de mogelijkheid tot ruime verspreiding daarvan geopend.

De werkelijke huldiging was evenwel, met het oog op Troelstra's gezondheidstoestand uitgesteld tot 19 September.

Aan het op een andere plaats gereleveerde Demonstratief Congres was deze huldiging verbonden. Uit alle deelen van het land waren de arbeiders en arbeidersvrouwen opgekomen om mede te getuigen van de groote genegenheid, toewijding en liefde, welke zij voor Troelstra gevoelden.

Onze voorzitter Vliegen sprak bij deze huldiging Troelstra namens de partij toe, terwijl Stenhuis de gevoelens der vakbeweging vertolkte. Namens de Vakbeweging bood hij het Troelstra-oord aan. De secretaris van de Internationale, Fr. Adler, namens de S.A.I. en J. Oudegeest namens het I.V.V. getuigden bij deze huldiging van de groote beteekenis, die Troelstra voor de Internationale heeft gehad.

Des avonds defileerde een stoet van meer dan 40.000 personen langs het huis van Troelstra, om hem van hun gevoelens blijk te geven. Het was een deel van de massa van het strijdende arbeidersleger, dat zich voornam, op het pad, dat Troelstra eens zoo moeizaam gebaad had, voort te schrijden naar het doel dat hij den Nederlandschen arbeiders net duidelijkst heeft gewezen.

Naast vele verheugende gebeurtenissen, die de partij in het afgelopen jaar mocht beleven, hebben ook nieuwe slagen haar getroffen.

Reeds in de maand Januari ontviel de partij onzen getrouwen p.g. W. C. de Jonge.

Vanaf de eerste jaren van het bestaan onzer beweging heeft hij met groote toewijding en opofferingsgezindheid, met zijn gezin in het donkere Zuiden voor onze beginselen op de bres gestaan, waarbij zijn werk voor de coöperatieve beweging in Limburg op de eerste plaats genoemd moet worden. Verscheidene jaren heeft hij zoowel in de Eerste als Tweede Kamer, de belangen van de arbeidersklasse behartigd.

Niet alleen p.g. De Jonge, maar ook onzen

ouden veteraan p.g. H. H. van Kol moesten wij in dit verslagjaar verliezen. Het eenige lid onzer partij, dat deel heeft uitgemaakt van de Eerste Internationale, was met zijn verscheiden heengegaan.

Van Kol behoorde tot de pioniers onzer beweging en liende zijn heele lange leven de sociaaldemocratie met onbezweken trouw, niet alleen nationaal maar ook internationaal.

Uit de klasse der bourgeoisie tot ons gekomen, was hij sociaaldemocraat in hart en nieren. Door de nobelste gevoelens gedreven verledigde hij in Eerste en Tweede Kamer steeds met grooten hartstocht de belangen der verdrukten, maar vooral wijdde hij een deel van zijn leven aan de vertrapte rassen onzer koloniën. Door zijn jarenlang verblijf in Indië kende hij de zorgen en het leed der inlanders bij uitstek en zijn telle aanvallen op onze regeering, die steeds de belangen van het koloniaal kapitaal verdedigde, zijn legio. Niet alleen in het moederland, maar ook in de overzeesche gewesten zal zijn naam in de herinnering van duizenden blijven voortleven.

PARTIJSECRETARIAAT.

De verhouding tusschen het partijbureau en de afdeelingen en federaties in het land blijft zich in gunstige richting ontwikkelen. In 't algemeen is de samenwerking best en spreekt uit de correspondentie een zeer kameraadchappelijken toon.

Ook het afgelopen jaar werd zeer veel werk

voor diverse commissies verricht. Het vermenigvuldigen van notulen, brieven en convocaties enz. was aan de orde van den dag, terwijl alle commissies zoo dit mogelijk en noodig was, met raad en daad zijn bijgestaan.

Ontvangen werden pl.m. 18.000 stuks post, terwijl door ons werden verzonden ongeveer 8500 brieven. Het aantal volgens nummering verzonden drukwerken en zegelbestellingen bedroeg daarenboven pl.m. 7000. Zeer veel werk is bovendien verricht ter gelegenheid van bizondere gebeurtenissen, als de inzameling voor de Troelstra-gave, de verkiezingsactie voor de drie Zuijtelijke provinciën, enz.

De bibliotheek en brochureverzameling zijn thans geheel in orde, zoodat de partij hiervan gebruik maken kan. Wat ons personeel betreft, hadden we met veel ziekte te kampen, waardoor van de overigen vaak buitengewone inspanning moest worden gevraagd, die met groote liefde werd gegeven.

SLOT.

En hiermee zijn we aan het einde van ons verslag gekomen. 1925 was voor de partij een goed jaar met opgewekt vereenigingsleven. Laat men den gunstigen politieken wind, die bij den aanvang van 1926 voor ons waait benutten tot uitbreiding van ons ledental, tot versterking der sociaal-democratie!

C. WERKHOVEN,
Partijsecretaris.

STAAT I.

DATA.	Totaal aantal leden.	pCt. voor of achteruit.	Totaal aantal mannen.	pCt. voor of achteruit.	Totaal aantal vrouwen.	pCt. voor of achteruit.
31 Maart 1920	46195	—	37358	—	8837	—
30 Juni 1920	43401	— 6.05	34694	— 7.13	8707	— 1.47
30* September 1920	39344	— 9.35	31395	— 9.57	7949	— 8.71
31 December 1920	37412	— 4.91	29770	— 5.17	7642	— 3.86
31 Maart 1921	36580	— 2.22	28956	— 2.73	7624	— 0.24
30 Juni 1921	38284	+ 4.66	30262	+ 4.51	8022	+ 5.22
30 September 1921	37867	— 1.09	29821	— 1.46	8046	+ 0.30
31 December 1921	41472	+ 9.52	32601	+ 9.32	8871	+ 10.25
31 Maart 1922	41816	+ 0.83	32668	+ 0.21	9148	+ 3.12
30 Juni 1922	43028	+ 2.90	33282	+ 1.88	9746	+ 6.53
30 September 1922	42935	— 0.22	32961	— 0.91	9974	+ 2.35
31 December 1922	42047	— 2.07	32173	— 2.39	9874	— 1. —
31 Maart 1923	42555	+ 1.21	32314	+ 0.44	10241	+ 3.72
30 Juni 1923	42887	+ 0.78	32476	+ 0.50	10411	+ 1.66
30 September 1923	41774	— 2.60	31629	— 2.61	10145	— 2.56
31 December 1923	41230	— 1.30	31246	— 1.21	9984	— 1.59
31 Maart 1924	40488	— 1.70	30565	— 2.10	9923	— 0.60
30 Juni 1924	39518	— 2.14	29901	— 2.20	9617	— 3.20
30 September 1924	38265	— 3.17	28872	— 3.44	9393	— 2.33
31 December 1924	37894	— 0.97	28621	— 0.87	9273	— 1.28
31 Maart 1925	38339	+ 1.17	29009	+ 1.36	9330	+ 0.61
30 Juni 1925	39290	+ 2.48	29575	+ 1.95	9715	+ 4.14
30 September 1925	41271	+ 5.03	31032	+ 4.92	10234	+ 5.35
31 December 1925	41221	— 0.12	30883	— 0.48	10338	+ 1.02

STAAT II.

AFDEELINGEN.	31 Dec. 1914.	31 Dec. 1915.	31 Dec. 1916.	31 Dec. 1917.	31 Dec. 1918.	31 Dec. 1919.	31 Dec. 1920.	31 Dec. 1921.	31 Dec. 1922.	31 Dec. 1923.	31 Dec. 1924.	31 Dec. 1925.
Amsterdam	4956	4526	4340	4236	5032	5501	4874	5595	5169	5234	4831	5386
Haarlem	361	315	301	302	425	536	478	496	491	458	457	527
Alkmaar	122	103	113	114	132	180	145	186	213	216	206	235
Zaandam	396	377	428	463	525	677	581	554	575	673	706	730
Hilversum	200	226	193	224	319	394	281	355	392	375	365	455
Rotterdam	1584	1356	1518	1551	1941	2672	2202	3072	3031	3098	2711	2809
Den Haag	1631	1430	1353	1341	1563	1995	1786	1766	1863	1899	1898	2465
Leiden	274	231	202	203	253	445	432	532	516	552	469	491
Delft	297	241	242	230	298	423	318	498	439	389	342	366
Dordrecht	379	376	396	331	374	443	384	403	427	462	441	573
Leeuwarden.....	332	327	331	369	561	655	610	716	770	777	723	788
Groningen	495	473	521	558	593	752	697	834	815	815	817	989
Assen	264	244	240	229	218	264	194	409	372	205	177	226
Zwolle	169	164	165	259	392	615	467	575	580	567	499	583
Enschede	268	235	204	217	315	346	276	302	362	372	398	442
Almelo	163	150	145	128	173	234	163	201	204	208	225	263
Hengelo.....	159	144	137	138	142	148	132	147	171	176	169	175
Utrecht	507	479	501	500	599	925	819	855	956	984	945	979
Apeldoorn	131	134	130	211	197	409	318	309	313	399	359	372
Amersfoort	154	138	150	160	197	268	221	229	242	238	206	215
Arnhem	369	347	328	414	563	598	461	547	887	836	764	741
Nijmegen	134	111	112	173	253	335	234	234	283	288	249	247
Zutphen	227	214	198	220	213	307	299	334	349	370	337	387
Deventer	116	127	235	152	201	386	339	384	384	364	336	378
Middelburg	101	97	93	103	116	147	139	170	177	179	164	185
Den Bosch	27	27	22	20	50	185	103	94	121	114	89	108
Eindhoven	71	65	69	104	182	226	216	170	174	160	147	160
Maastricht	165	146	150	200	244	334	210	196	149	164	184	204
Totaal.....	14052	12803	12717	13151	16076	23410	17379	20163	20425	20578	19214	21279
Of in percenten	55	53	51	49	43	49	46	49	49	50	51	52
Totaal ledental der partij	25642	24018	24839	26987	37628	47870	37412	41472	42047	41230	37894	41221

STAAT III.

1918.

1922.

1925.

GEWEST.	Aantal leden	Aantal geldige stemmen.	Soc.-Dem. stemmen.	Procent.	Aantal leden.	Aantal geldige stemmen.	Soc.-Dem. stemmen.	Procent.	Stijging of daling in % in vergelijking met 1918.	Aantal leden 30 Juni 1925.	Aantal geldige stemmen.	Soc.-Dem. stemmen.	Procent.	Stijging of daling in % in vergelijking met 1922.
Friesland	4.568	84.342	26.818	31.7	5.219	176.145	43.538	24.70	— 7. —	5.086	180.689	50.167	27.8	+ 3.10
Groningen	3.106	71.933	24.908	34.6	3.490	156.868	45.355	28.90	— 5.70	2.916	163.224	53.214	32.6	+ 3.70
Drente	1.668	38.857	11.445	29.4	2.477	80.269	19.255	24. —	— 5.40	1.123	84.031	24.547	29.2	+ 5.20
Overijssel	2.299	92.844	20.390	21.9	2.683	192.476	38.500	20. —	— 1.90	3.010	204.119	44.972	22.0	+ 2. —
Gelderland	3.895	147.455	27.835	18.8	3.801	316.389	46.849	14.80	— 4. —	3.862	330.199	58.436	17.7	+ 2.90
Utrecht	1.663	66.795	12.979	19.4	2.015	153.064	28.703	18.70	— 0.70	1.867	162.201	34.673	21.4	+ 2.70
Noord-Holland Noord	3.020	70.997	15.232	21.4	3.255	145.824	30.172	20.60	— 0.80	3.258	151.023	37.598	24.9	+ 4.30
Noord-Holland Zuid	1.930	62.046	11.734	18.9	1.986	135.350	27.213	20.10	+ 1.20	2.171	148.846	35.429	23.8	+ 3.70
Amsterdam	5.032	123.699	33.411	27.0	5.397	297.076	85.739	30. —	+ 3. —	4.885	305.278	113.505	37.2	+ 7.20
Rotterdam	1.941	90.853	39.397	43.3	3.022	207.313	69.705	33.60	— 9.70	2.871	218.514	83.066	38.0	+ 4.40
Den Haag	1.563	64.022	20.225	31.5	1.776	161.704	40.476	25. —	— 6.50	2.046	176.430	51.272	29.1	+ 4.10
Zuid-Holland	4.410	156.325	31.631	20.2	4.672	338.134	52.373	15.50	— 4.70	4.188	351.201	62.624	17.8	+ 2.30
Zeeland	569	50.315	4.917	9.7	608	104.801	9.573	9.10	— 0.60	664	105.722	12.180	11.5	+ 2.40
Noord-Brabant	867	145.796	8.145	5.5	740	310.991	15.562	5. —	— 0.50	652	323.931	21.356	6.5	+ 1.50
Limburg	1.097	77.940	7.078	9.0	675	170.183	16.759	9.80	+ 0.80	691	179.697	23.665	13.2	+ 3.40
Totalen	37.628	1.344.209	296.145	22.0	41.816	2.928.587	567.772	19.38	— 2.62	39.290	3.085.770	706.704	22.9	+ 3.52

STAAT VI.

VERZAMELSTAAT VERKIEZINGEN 1925.

Couranten.

Verkiezingsplaten.

Manifest Colijn.

Troelstraplaat.

GEL. AAN FED. OF GEWEST.	Ontw. Dec. 1924.	Stemt Rood Mei 1925.	Stemt Rood Mei 1925.	Stemt Rood Juni 1925.	Manifesten in versch. soorten.	11 soorten groot.	5 soorten klein.	Brandstichters plakbiljet.	Manifest.	str. en platen.	stroken.	briefkaarten.	Manifesten R. K. V. P.	Manifesten Zuiderzee visschers.	Extra blad "De Landbouw".	Manifesten. Vrouwendag.
Amsterdam	50.000	100.025	—	—	—	5.812	60.235	800	—	1.255	3.750	252.000	—	500	—	160.000
Rotterdam	100.000	—	—	—	843.000	966	4.000	—	—	200	200	72.850	—	—	1.500	120.000
Den Haag	50.000	—	80.000	90.000	—	1.932	5.000	—	—	760	410	50.000	—	—	3.570	50.000
Friesland	19.600	69.020	69.920	73.470	353.180	1.104	6.715	570	55.650	1.180	2.268	94.000	500	2.350	—	20.000
Groningen	29.650	70.700	72.500	—	273.375	776	7.975	430	42.200	40	40	61.000	—	—	12.900	10.000
Drente	8.550	20.000	27.500	27.300	110.050	238	5.950	110	9.500	62	85	34.000	500	—	12.100	—
Overijssel	10.550	60.150	59.150	—	120.700	1.921	12.965	250	38.700	127	185	72.000	2.550	600	4.550	21.400
Gelderland	24.450	81.600	71.850	77.750	385.950	1.453	10.367	1.765	33.700	336	527	96.000	1.200	1.500	—	22.000
Utrecht	29.100	54.000	61.500	61.250	152.000	952	4.600	250	55.750	—	—	40.000	—	500	—	31.500
N.-Holland N....	27.100	61.925	60.975	62.975	279.100	2.822	28.570	975	72.475	320	1.103	45.850	—	8.200	2.000	15.000
N.-Holland Z....	39.600	46.000	53.500	53.000	314.000	2.606	17.095	284	27.402	397	1.089	51.150	—	1.000	2.000	9.000
Zuid-Holland ...	107.750	14.750	36.850	32.950	529.850	1.826	9.600	1.135	103.600	586	1.000	69.150	2.500	—	—	20.150
Zeeland	8.500	34.650	43.900	54.400	169.450	715	3.890	210	32.825	73	71	9.150	4.000	—	1.000	3.250
Noord-Brabant	23.650	33.500	50.500	81.250	375.800	525	7.690	50	78.000	55	123	61.000	62.500	—	6.000	15.200
Limburg	8.100	50.450	50.250	54.750	355.100	840	3.800	140	61.350	50	570	10.000	15.000	—	—	22.150
Totalen.....	535.700	696.770	734.595	660.095	4.269.555	24.488	196.212	6.969	711.152	5.361	11.181	1.018.150	88.750	14.650	53.620	512.650

Uit de vliegmachine: werden 1400 K.G. stroobiljetten geworpen of in totaal 2.000.208 exemplaren.

STAAT IV.

PLAATSEN.	Totaal aantal uitgebrachte stemmen op 5 Juli 1922.	Totaal aantal stemmen uitgebracht op de S. D. A. P.	Aantal leden 30 Juni 1922.	Totaal aantal stemmen op 1 Juli 1925.	Totaal aantal stemmen uitgebracht op de S. D. A. P.	Aantal leden 30 Juni 1925.
Amsterdam	279.076	83 739	5.454	305.278	113.505	4895
Verh. in pCt.	100	30.01	1.95	100	37.18	1.6
Rotterdam	222.807	69.705	3.078	218.741	83.108	2871
Verh. in pCt.	100	31.28	1.38	100	38. —	1.31
Den Haag	161.246	40.476	1.790	176.430	51.272	2046
Verh. in pCt.	100	25.10	1.11	100	29.05	1.16
Leeuwarden	20.228	7.331	794	21.202	8.847	809
Verh. in pCt.	100	36.24	3.92	100	41.73	3.82
Groningen	42.309	12.395	809	42.978	14.319	811
Verh. in pCt.	100	29.29	1.91	100	33.3	1.89
Assen	7.365	2.315	402	7.966	2.638	168
Verh. in pCt.	100	31.43	5.45	100	32.98	2.1
Zwolle	16.652	5.048	622	17.767	5.985	510
Verh. in pCt.	100	30.31	3.73	100	33.62	2.87
Arnhem	32.282	8.908	676	33.249	10.773	757
Verh. in pCt.	100	27.59	2.09	100	32.45	2.28
Utrecht	63.818	17.897	915	66.637	20.776	905
Verh. in pCt.	100	28.04	1.43	100	31.20	1.36
Haarlem	36.203	10.892	498	36.859	12.584	489
Verh. in pCt.	100	30.08	1.37	100	34.10	1.33
Middelburg	8.993	1.721	170	9.115	1.884	169
Verh. in pCt.	100	19.13	1.89	100	20.70	1.86
's Hertogenbosch	15.597	1.768	103	16.170	2.487	94
Verh. in pCt.	100	11.33	0.66	100	15.35	0.58
Maastricht	14.649	5.641	183	23.346	6.754	187
Verh. in pCt.	100	38.50	1.24	100	28.93	0.80

Alleen Arnhem maakt in dezen staat een gunstige uitzondering. Zouden de andere afdeelingen in dezen staat geen aanleiding vinden

om te trachten uit de roode kiezers een versterking van de partijafdeeling te halen?

STAAT V.

PROVINCIES.	Aantal geldige stemmen.	Aantal stemmen Partij.	Percentage stemmen Partij.	Leden der Partij.	Percentage op het aantal stemmen op de Partij uitgebracht	Leden van het N.V.V.	Percentage op het aantal stemmen op Partij uitgebracht.	Percentage van het ledental van het N.V.V. op het aantal geldige stemmen uitgebracht.
Friesland	180.689	50.167	27.8 pCt.	5.086	10.1 pCt.	8.646	17.2 pCt.	4.8 pCt.
Groningen	163.224	53.214	32.6 „	2.916	5.5 „	10.305	19.4 „	6.3 „
Drente	84.031	24.547	29.2 „	1.123	4.6 „	4.489	18.3 „	5.3 „
Overijsel	204.119	44.972	22. „	3.010	6.7 „	14.887	33.1 „	7.3 „
Gelderland	330.199	58.436	17.7 „	3.862	6.6 „	16.698	28.9 „	5.1 „
Utrecht	162.201	34.673	21.4 „	1.867	5.4 „	10.647	30.7 „	6.5 „
Nrd.-Holland N.	151.023	37.598	24.9 „	3.258	8.7 „	17.801	23. „	5.9 „
Nrd.-Holland Z.	148.846	35.429	23.8 „	2.171	6.1 „			
Zuid-Holland	351.201	62.624	17.8 „	4.188	6.7 „	21.545	34.4 „	6.1 „
Zeeland	105.722	12.180	11.5 „	664	5.4 „	2.915	23.9 „	2.8 „
Noord-Brabant	323.931	21.356	6.5 „	652	3. „	3.137	14.6 „	1. „
Limburg	179.697	23.665	13.2 „	691	2.9 „	3.750	15.8 „	2.1 „
Amsterdam	305.278	113.505	37.2 „	4.885	4.3 „	32.555	28.7 „	10.7 „
Rotterdam	218.514	83.066	38. „	2.871	3.5 „	22.895	27.6 „	10.5 „
Den Haag	176.430	51.272	29.1 „	2.046	4. „	13.808	26.9 „	7.8 „
Totalen	3.085.770	706.704	22.9 pCt.	39.290	5.6 pCt.	184.078	26. pCt.	6. pCt.

VERLIES- EN WINSTREKENING PARTIJKAS DER S. D. A. P. OVER 1925.

Verlies.		Winst.	
1.	Kantoorhuur en Personeele Belasting f 2786.81	1.	Contributie afdeelingen . . . f 99188.73
2.	Kosten Congres „ 4817.29	2.	„ „ verspreide leden . . „ 77.04
3.	Vergaderingen Partijbestuur . . „ 1391.60	3.	Diverse drukwerken „ 853.30
4.	Bureaunkosten „ 2111.28	4.	Bijzondere bijdragen „ 4634.02
5.	Salarissen Bestuurders „ 9346.13	5.	Effecten „ 2.—
6.	Onkosten Bestuurders „ 3288.77	6.	Interest „ 2715.06
7.	Salarissen propagandisten . . „ 20931.65		Verlies over 1925 „ 3184.67
8.	Abonnementen secr.-gewesten . „ 208.28		
9.	Salarissen personeel „ 14549.97		
10.	Kantoorbehoeften „ 2803.49		
11.	Porti, telegrammen en telefoon „ 5846.18		
12.	Kosten archief en bibliotheek „ 1224.83		
13.	Uitgave Correspondentieblad . „ 678.65		
14.	Intern. congressen en bijeenkomsten „ 3397.90		
15.	Kosten Partijraad „ 319.24		
16.	Actie en propaganda „ 2061.62		
17.	Subsidies „ 10675.—		
18.	Buitengew. subsidies „ 8474.04		
19.	Kosten Kamerfracties „ 132.67		
20.	Kosten Jeugdraad A. J. C. . . „ 5.85		
21.	Kosten Partij-commissies . . . „ 2344.82		
22.	Afschrijving meubilair en auto „ 925.—		
23.	Contributies „ 1023.33		
24.	Afschr. vervallen afdeelingen „ 569.04		
25.	Bijzondere uitkeeringen . . . „ 539.58		
26.	Diversen „ 4502.67		
27.	Verkiezingsfonds „ 5699.13		
	f 110654.82		f 110654.82

Toelichting Verlies- en Winstrekening 1925.

Verlies.

1.	Huur 2 étages Keizersgracht 376, per jaar f 2.000.—	
	Personeele belasting „ 786.81	
	f 2.786.81	
2.	De congreskosten bestaan uit:	
	Drukwerk f 452.—	
	Reiskosten afgevaardigden . . „ 2.285.50	
	Reis- en verblijfkosten P.B., Gew.-secr. en Kamerfracties „ 675.85	
	Zaalhuur „ 1.551.75	
	Diverse kosten „ 252.65	
	f 5.217.75	
	Af voordeelig saldo feestverga- dering „ 400.46	
	f 4.817.29	
3.	Uitsluitend kosten van vergaderingen Partijbestuur en vertegenwoordiging op afdeelingen- en gewestelijke bijeenkomsten, alsmede vertegenwoordiging op vergaderingen van andere organisaties in Nederland.	
4.	Schoonhouden lokalen. Consumptiekosten personeel en brandstoffen.	

5.	Salaris C. Werkhoven f 4.500.—	
	„ W. Drop (10 mnd.) . . „ 3.750.—	
	„ Mej. Ribbius Peletier tier (3 mnd) „ 750.—	
	Vacantietoeslagen „ 346.13	
	f 9.346.13	
6.	Reis- en verblijfkosten f 1.703.82	
	Verhuiskosten W. Drop . . . „ 865.—	
	Spoorwegabonnementen . . . „ 888.—	
	f 3.456.82	
	Af restitutie reisgeld . . . „ 168.05	
	f 3.288.77	
7.	Voor de propagandisten en toelage aan twee gewestelijke secretarissen plus zegels voor Invaliditeitswet . . . f 21.806.65	
	Af aandeel „Het Volk” Drente „ 875.—	
	f 20.931.65	
8.	Voor abonnementen op tijdschriften enz. aan propagandisten.	
9.	Salarissen kantoorpersoneel, zegels Invaliditeitswet en vacantietoeslagen.	
10.	Diverse kantoorbehoeften etc.	
11.	Voor porti, telegrammen en telefoon.	
12.	Diverse abonnementen, knipsels, boeken enzovoort.	
13.	Drukken en expedieeren 9 nummers.	

14. Kosten 9 afgevaardigden naar Marseille f 2.548.32 Vertegenwoordiging naar Brus- sel, Londen en Parijs „ 849.58	
	f 3.397.90
15. Kosten Partijraad voor 2 ver- gaderingen f 319.24	
16. Actie en propaganda tezamen met N.V.V. Ons aandeel Dem. Congres en Troelstra- huldiging f 1.589.37 Zelfstandig. inzake regeeringcrisis op- brengst manifesten f 1502.98 Drukkosten etc. „ 1312.95	
	„ 190.03
	f 1.399.84
Alg. Prop. div. drukwerken etc. o.a. circulaire Onmisbare Helft „ 661.78	
	f 2.061.62
17. Subsidies. A. J. C. f 5.000.— Bond van Soc.-Dem. Vrouwencl. „ 1.250.— Salaris secr. idem „ 1.425.— Inst. v. Arb.-Ontwikkeling „ 3.000.—	
	f 10.675.—
18. Buitengewone subsidies. Instituut v. Arb. Ontwikkeling f 4.542.75 Gewest Limburg „ 432.83 „ Drente „ 1.325.— „ Zeeland „ 250.— „ Gelderland „ 385.97 „ Friesland „ 333.33 Soc.-Dem. Vrouwenclub „ 75.— Gewest Utrecht „ 50.— Studentenblad „Kentering” „ 215.66 S.D.S.C. „ 113.50 Ind. Broch. Vleming „ 225.— V.A.R.A. „ 100.— Zangvereniging Hoofddorp „ 25.— Gewest Noord-Brabant „ 400.—	
	f 8.474.04
19. Kosten secretariaten Kamerfracties.	
20. Kosten gedelegeerden.	
21. Partijcommissies, tezamen met N.V.V. Ons aandeel Mil. Commissie f 413.31 Ons aandeel socialisatie bouw- bedrijf „ 79.37 Ons aandeel Commissie Werk- verruiming „ 578.25 Zelfstandig. Onderwijscommissie „ 130.35 Plattelandscommissie „ 46.92 Commis. Toezicht „Het Volk” „ 20.20 Programcommissie „ 6.35 Jubileum „Het Volk” „ 1.074.02	
	f 2.348.77
Restitutie N.V.V. inzake Com- missie Bedrijfsorganisatie „ 3.95	
	f 2.344.82
22. Afschrijven auto Drente f 500.— Meubilair „ 425.—	
	f 925.—

23. Contributies. Soc. Arb. Internationale f 1.003.33 Bond van Plaatselijke Keuze „ 10.— Ned. Inst. v. Volkshuisvesting „ 10.—	
	f 1.023.33
24. Vervallen afdeelingen f 569.04	
25. Bijzondere uitkeering D. Schutter, Assen f 239.58 Mevrouw L. Tilanus „ 300.—	
	f 539.58
26. Diverse onkosten. Assurantie en belasting auto f 225.80 Advertenties „ 183.98 Begravenis Ebert „ 142.60 Begravenis De Jonge „ 116.25 Accountant „ 245.— Monument J. Guesde „ 65.25 Toeslag rijwiel Groningen „ 53.75 Bloemen verschillende personen „ 315.14 Diversen „ 996.65 Steun „ 64.50 Conferentie N.V.V. „ 26.— Congres resoluties „ 732.75 Kosten erflating Cohen „ 104.— Afb. schuld wed. Helsdingen „ 850.— Afb. rente hypotheek Sikkema „ 381.—	
	f 4.502.67
27. Verkiezingsfonds. Uitgegeven werd: Teekenaren verk. platen f 1.649.80 Overname Meiplaten „ 165.— Drukkerij „Kunst en Arbeid” „ 4.942.98 „ „Amsterdam” „ 4.790.80 „ „Vooruitgang” „ 7.343.13 „ „Voorwaarts” „ 21.413.10 Luchtvaartmaatschappij „ 1.550.— Radio Loudspeaker „ 298.— Honorarium Brochures Ontw. „ 150.— Anti-Colijn-actie „ 740.80 Ons Arsenaal „ 2.143.47 De Volksstrijd „ 2.378.75 Land- en Tuinbouw „ 2.500.— Gebr. Van Oven „ 670.30 Diverse kleine onkosten „ 438.63	
	f 51.174.76
Ontvangen werd: Voor verk. kranten, platen etc. van de afdeelingen en gewesten „ 36.680.04	
	f 14.494.72
Het Verkiezings-Comité Zuid, omvattende Limburg, N.-Brab. en Zeeland, werd gesteund met: Subsidie toegestaan door P.B. f 4500.— Extra subsidie „ 4888.40	
Tot. aan contanten f 9388.40 Verder gratis ver- strekke verk.-mani- festen, kranten enz. „ 3500.05	
	„ 12.888.45
Uitgave Vrouwenpropaganda „ 1.610.— Saldo balans 31 December 1924 „ 768.60	
	f 29.761.77
Overgeboekt van het fonds Troelstra-gave „ 24.062.64	
	f 5.699.13

Winst.

1. Aan zegels werden door de afdeelingen in 1925 besteld:	
246.285 zegels à 7 cent is f	17.239.95
554.299 " " 10 " " "	55.429.90
176.520 " " 12 " " "	21.182.40
322.690 " " 15 " " "	48.403.50
203.682 " " 20 " " "	40.736.40
82.953 " " 25 " " "	20.738.25
44.009 " " 30 " " "	13.202.70
9.335 " " 35 " " "	3.267.25
58.760 " " 40 " " "	23.504.—
92.276 werkloozenzegels	

Totaal waarde . . f 243.704.35

Hiervan komt aan de Partijkas ten goede 40 pCt. is f 97.481.74.

Het verschil à f 1706.99 is ontstaan, doordat vastgesteld kon worden, dat er afdeelingen waren, welke contributie zonder afgifte van zegels incasseerden, zoodat wij deze afdeelingen alsnog belast hebben voor dit bedrag.

2. In 1925 ontvangen.

3 Winst op diplomaboekjes, kas- en contributieboeken.

4. Winstuitkeering.	
De Centrale	f 4.542.75
Diversen	" 91.27
	f 4.634.02

5. Koersverschil.

6. Voor ontvangen en nog te ontvangen interest uit Leeningen, Beleggingen etc.	f 4.939.02
Voor betaalde of nog te betalen interest obligatieleening, Twentsche Bank en leening inzake „Voorwaarts” etc.	" 2.223.96
	f 2.715.06

BALANS. PARTIJKAS DER S. D. A. P. 1925.

BEZITTINGEN:

1. Kassa	f 2.012.54	
2. Postcheque- en Girodienst	" 4.190.36	
3. Twentsche Bank	" 323.55	f 6.526.45
4. Effecten		" 33.548.90
5. Leening „Vooruitgang”		" 15.000.—
6. Voorschotten:		
a. Diversen	f 3.334.27	
b. „Voorwaarts”, Rotterdam	" 50.000.—	" 53.334.27
7. Interest		" 27.02
9. Afdeelingen en gewesten	f 33.068.31	
verspreide leden	" 290.83	" 33.359.14
9a. Meubilair	f 2.000.—	
b. Citroën-auto	" 750.—	
c. Diverse drukwerken	" 300.—	" 3.050.—
		f 144.845.78

SCHULDEN:

1. Twentsche Bank Rek. R. P.	f 20.109.44
2. Diverse Crediteuren	" 11.836.54
3. Houders van uitgelote Obligaties 1917	" 4.345.—
4. Ontwapeningsfonds	" 22.601.60
5. Fonds Roode Guirlande	" 3.557.67
6. Leening inzake „Voorwaarts”	" 55.000.—
7. Fonds Troelstra-gave	" 3.000.—
8. Pensioenfonds	" 3.979.54
9. Kapitaalrekening	" 20.415.99
	f 144.845.78

Toelichting Balans Partijkas der S. D. A. P. 1925.

Bezittingen.

1. In kas op 31 December 1925.	
2. Ons tegoed bij den Postcheque- en Girodienst onder 31 December 1925.	
3. Ons tegoed bij de Twentsche Bank direct opvraagbaar.	
4. Bestaat uit:	
restant onverkochte effecten uit nalatenschap Cohen, waarde	f 309.40
6 aandelen N.V. Drukkerij en Uitgevers-Mij. „Voorwaarts”, Rotterdam nominaal elk f 25.000.	
Boekwaarde	" 25.000.—
2 oprichters-bewijzen. Idem	P. M.
2 aandelen N.V. Boekhandel „Voorwaarts”, ieder f 1000	" 2.000.—
50 aandelen N.V. „Ontwikkeling” Amsterdam, elk groot f 100	" 5.000.—
1 obligatie Drukkerij „Vooruitgang”	" 100.—

1 obligatie N.V. „Ontwikkeling” Rotterdam, nominaal f 250	" 125.—
4 obligaties N.V. Dagblad „Voorwaarts”, nominaal f 10.—	" 40.—
21 obligaties „Het Groote Volk”	" 210.—
7 obligaties Apeld. Coöp. Volksbroodbakkerij en Verbruiksvereeniging „Vooruit”, elk f 2.50	" 17.50
6 idem elk f 5.—	" 30.—
8 " " f 10.—	" 80.—
4 " " f 25.—	" 100.—
2 obligaties „De Dageraad”, overgenomen door de Coöperatie „Samenwerking”	" 150.—
40 Obligaties Vergebouw Haarlem elk f 2.50	" 100.—
10 Aand. elk f 5.— Volksgebouw Sittard	" 50.—
1 aand. Coöp. „Volharding”, Den Bosch	" 100.—
8 aand. Drukkerij „t Gooi”, elk f 10.—	" 80.—
Diversen	" 57.—
	f 33.548.90

5. Bestaat uit:	
een leening groot f 10.000.— tegen 6 pCt.	
's jaars;	
een leening groot f 5.000.— tegen 5½ pCt.	
's jaars;	
6a. J. Schrijver, Wormerveer.	f 784.—
„De Nijverheid”, Zwaagwest-	
einde	„ 1.125.—
(wordt met f 500.— per jaar	
afgelost.)	
Gewest Zuid-Holland	„ 400.—
„ Noord-Brabant	„ 50.10
„ Limburg	„ 15.—
Fed. Den Haag (in 1926 bet.)	„ 125.—
Afd. Vlaardingen	„ 107.54
Soc.-Dem. Studentenklub	„ 150.—
Diversen	„ 577.63
	<u>f 3.334.27</u>

- b. Betaling i/z Barmat, waarvan de regeling met de „Voorwaarts” nog nader moet worden vastgelegd.
7. Loopende couponrente.
- 8a. Vorderingen op de afdelingen, gewesten en federaties voor contributiezegels, diploma-boekjes, verkiezingsdrukwerk etc.
- b. Vordering voor contributie verspreide leden.
- 9a. Afgeschreven hierop f 425.—.
- b. „ „ „ 500.—.
- c. Voorraad. Diplomaboekjes, contributie- en kasboeken.

Schulden.

1. Opgenomen bij de Twentsche Bank tegen 6 pCt.	f 20.000.—
Rente en provisie	„ 109.44
	<u>f 20.109.44</u>
Waarvoor effecten zijn gedeponceerd door Mej. Ribbius Peletier.	
2. Diverse Crediteuren.	
Ver. S.-D. Gem.leden	f 2076.90
N.V. „Ontwikkeling”	„ 114.25
Kinderen Roergebied	„ 1000.—
„Vooruitgang”	„ 1413.42
N. V. V.	„ 647.52
In z a m e l i n g e n :	
Steun Hongarije	f 6.—
Fonds Kautsky „ 13.89	
Steun buitenl.	„ 65.10
pers	„ 59.—
Inz. Raadsl.	„ 143.99
Textielarb.	„ 2472.70
Drukkerij „Voorwaarts”	„ 3073.33 ¹⁾
Nog te betalen in 1926 voor rekening 1925:	
Subsidie Friesland	f 333.33
W. Drop, verhuisk.	„ 865.—
Subs. A.J.C. „ 500.—	
Subsidie Inst. Arb.-O. „ 1000.—	
Salarissen „ 375.—	
	<u>f 10.942.11</u>

¹⁾ is intusschen reeds betaald.

Nog verschuldigde interest over 1925:	
op oblig.-leening 1917	f 173.60
op leening Meubelmakers 4½ pCt. over f 10.000.— Oct./Dec.	„ 112.50
op leening Nederl. Bond Overh. person. 5 pCt. over f 10.000.— Oct./Dec.	„ 125.—
op A.N.D.B. 4 pCt. over f 25.000.— Oct.-Dec.	„ 250.—
op F. M. Wibaut 5 procent over f 10.000.—	„ 125.—
Twentsche Bank 1 maand à 6 pCt. over f 20.000.—	„ 108.33
	<u>„ 894.43</u>
	<u>f 11.836.54</u>

3. Schuld aan houders van uitgelote obligaties op 31 December 1924 f 4385.—
- Betaald in 1925 „ 40.—
- Restant f 4345.—
4. Uit dit fonds werd gedurende 1925 niets gebruikt.
- 5 Saldo 31 December 1924 f 5054.23
- Gebruikt over 1925 „ 1496.56
- Restant f 3557.67
6. Geleend van:
- à 5 pCt. Ned. Bond van Personeel in Overheidsdienst f 10.000.—
- à 4½ pCt. Alg. Ned. Bond van Meubelmakers, Behangers en aanverwante vakken „ 10.000.—
- à 4½ pCt. A.N.D.B. „ 25.000.—
- à 5 pCt. F. M. Wibaut „ 10.000.—
-
7. De zuivere opbrengst van dit fonds is geweest f 41.747.30

Hiervan is betaald:	
aan de gewesten en federaties	f 9476.85
Reis Troelstra	„ 3092.25
Drukwerk, foto's, cliché's etc.	„ 1203.49
Bloemen	„ 75.10
Receptie Witte Brug en rekening Doelen-hotel	„ 582.10
Diversen	„ 254.87
	<u>„ 14.684.66</u>
	<u>f 27.062.64</u>
Hiervan overgeboekt naar het verkiezingsfonds	„ 24.062.64
	<u>f 3000.—</u>

welk bedrag noodig is voor de buste van Troelstra. De zuivere opbrengst van de Troelstra-gave is zooveel minder als vermeld is in „Het Volk”, doordat later verschillende toezeggingen van afdelingen etc. niet juist bleken te zijn.

8. Pensioenfonds.

Ontvangsten.

Opbrengst extra heffing . . .	f	5870.34
Uitkeering i/z Wed. Dijkgraaf . .	„	8979.17
		<u>f 14.849.51</u>

Uitgaven.

Balans tekort 31/12'24	f	1403.17
Betaald aan pensioenen	„	4491.61
Uitkeering aan mevr. Dijkgraaf	„	4489.59
		<u>f 10384.37</u>

Drukwerk etc.

Kosten proces i/z	„	182.—
Dijkgraaf	„	803.60
		<u>„ 10.869.97</u>
		<u>f 3.979.54</u>

9. Kapitaalrekening.

Saldo 31 December 1924	f	23.600.66
Af saldo verlies 1925	„	3.184.67
		<u>f 20.415.99</u>

Verslag van de Sociaal-Democratische Tweede Kamerfractie.

SAMENSTELLING DER FRACTIE.

De schitterende stembusoverwinning, die de met groote energie gevoerde verkiezingscampagne bekroonde, bracht onze Partij een belangrijke versterking van haar machtspositie in het Parlement; was het aantal Soc. Dem. Tweede Kamerleden in 1922, bij de eerste verkiezingen, welke na de invoering van het actieve vrouwenkiesrecht gehouden werden, van 22 op 20 gedaald, thans steeg het van 20 tot 24. De 18 leden der vorige Kamerfractie, die een candidatuur hadden aanvaard werden allen herkozen, terwijl 6 nieuw-gekozenen sociaal-demokraten hun intrede in de Tweede Kamer deden: v. d. Bergh, Cramer, Drop, v. d. Heide, v. d. Sluis en Stenhuis.

Is de huidige Soc.-Dem. fractie talrijker dan een harer voorgangsters, zoo mist zij in haar midden de groote en geniale figuur, die ook in het Parlement tot dusverre de aangewezen leider was geweest in den strijd voor de verheffing van de Nederlandsche arbeidersklasse en voor de verwezenlijking van de socialistische idealen. Hoe zwaar het gemis van Troelstra in de fractie wordt gevoeld, is reeds in het vorige Verslag tot uiting gekomen en sedert heeft de grootsche huldiging, tijdens het demonstratief congres van S.D.A.P. en N.V.V. in September l.l., nog eens met overweldigende duidelijkheid getoond welk een groote vereering en innige erkentelijkheid in de harten der Nederlandsche arbeidersklasse leven voor den persoon en voor het werk van Troelstra.

Maakte het aftreden van Troelstra het noodig een nieuwen eersten voorzitter te verkiezen, ook voor de overige bestuursfuncties moesten anderen worden aangewezen, daar Schaper en Sannes zich niet meer beschikbaar stelden resp. voor het tweede voorzitterschap en voor het secretariaat, der fractie, welke functies zij gedurende vele jaren met groote bekwaamheid en toegewijding hadden vervuld en waarbij Schaper — die zich thans ook niet voor het eerste voorzitterschap beschikbaar stelde — herhaaldelijk, en vaak geruimen tijd, op hoogst verdienstelijke wijze als Troelstra's plaatsvervanger was opgetreden. Bij den aanvang der nieuwe parlementaire periode, werd het bureau der Kamerfractie aldus samengesteld: Albarda, eerste voorzitter, Vliegen, tweede voorzitter, IJzerman, secretaris-penningmeester.

Evenals in 1918 en 1922 werden bij de regeling van de werkverdeling, een aantal vaste commissies gevormd voor verschillende belangrijke categoriën van onderwerpen. Ingesteld werden commissies voor: Economische en Financiële Politiek, Bedrijfspolitiek en Verkeerswezen; Buitenlandsche Zaken; Justitie; Onderwijs; Volksgezondheid, Volkshuisvesting en Armwezen; Militaire zaken; Sociale Wetgeving; Sociale Verzekering; Land- en Tuinbouw; Ambtenaren en Rijkswerklieden; Werkloosheid; Koloniën; Kunst en Weten-

schap; Andere Richtingen in Arbeidersbeweging.

Bij de opmaking van de voordracht voor het Kamervoorzitterschap, werd Schaper, bij eerste stemming, tot derden candidaat aangewezen, en is hij dientengevolge thans derde voorzitter van de Tweede Kamer.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN STAATSBEGROOTING 1926.

De rechtmatige verwachting, dat de samenstelling der nieuwe regeering zou beantwoorden aan den verkiezingsuitslag en dat dus een andere koers zou worden ingeslagen dan de laatste jaren gevolgd was, werd deerlijk beschaamd. Hoezeer in die jaren de hopelooze verdeeldheid van de rechterzijde overduidelijk was gebleken en de groote rechtsche partijen aanmerkelijk verzwakt uit den verkiezingsstrijd waren gekomen, toch werd de oude coalitiepolitiek voortgezet en gingen de Kamerfracties der drie coalitie-partijen zelfs accoord met het optreden van den heer Colijn als kabinetsformateur en leider der nieuwe regeering. De samenstelling van het kabinet-Colijn was van dien aard, dat dit kabinet ten aanzien van een democratische en vooruitstrevende politiek nóg minder beloofde dan het afgetreden ministerie. En de voorspellingen, volgens welke de premier in dat opzicht zou toonen, van een Saulus, een Paulus te zijn geworden — voorspellingen, waaraan vooral vele Katholieke „democraten”, die, van den nood een deugd makend, eigen onmacht en slapheid voor wijs beleid wilden doen doorgaan, zich te buiten gingen — werden door den inhoud van de Troonrede en van de Miljoenennota allerm minst bevestigd, en toen de Memorie van Antwoord van minister Colijn was verschenen, konden ook de hardnekkigste optimisten onder de vercoaliseerde democraten bezwaarlijk ontkennen, dat zij tot het gilde der brood-etende profeten behoorden. Het sprak dus vanzelf, dat de houding van onze fractie tegenover het kabinet-Colijn geen andere kon zijn dan die welke de fractie tegenover het ministerie-Colijn-Ruys had aangenomen en dat de versterking van de fractie beteekende: versterking van de oppositie tegen een regeeringsbeleid, dat, bezeten door den geest der reactie, een hinderpaal vormt voor den vooruitgang en een belemmering voor de ontwikkeling van betere sociale verhoudingen; een regeeringsbeleid, dat in hooge mate schadelijk moet worden geacht voor de belangen van het Nederlandsche volk en inzonderheid voor de belangen der arbeidersklasse.

In de rede, waarmee Albarda het begrootingsdebat opende, werd aangetoond hoe wankel de grondslagen van het nieuwe kabinet waren. De coalitiepartijen hadden bij de verkiezingen 114.000 stemmen minder, de S. D. A. P. daarentegen 109.000 stemmen méér gekregen, dan noodig ware ge-

weest, om haar positie van 1922 te handhaven. De coalitie had haar meerderheid in het kiezerscorps zien slinken tot 50 $\frac{3}{4}$ percent, een percentage, dat voor haar buitengewoon bedenkelijk is, waar het niet verkregen werd door een jong politiek bondgenootschap, dat in de jaren van zijn wasdom verkeert, maar door een oude combinatie, die zulke een overmachtige positie in ons land scheen in te nemen. Uit de verschuiving, welke sinds 1922 in de machtsverhoudingen der partijen heeft plaats gehad, blijkt hoe de rechtsche meerderheid een belangrijk deel van het vertrouwen, dat zij bij het volk bezat, heeft ingeboet.

Waar intusschen de rechtsche partijen tijdens de verkiezingen verzekerd hadden, dat zij op een hernieuwing van de coalitie aanstuurden en dat een rechtsche meerderheid tot de vorming eener rechtsche regeering zou leiden, erkende Albarda dat tegenover de rechtsche kiezers het optreden van een rechtsch kabinet wel verantwoord was. Maar, merkte hij op, behalve het recht, moet men ook het vermogen hebben om te regeeren. En dit vermogen ontbreekt, wanneer er op de belangrijkste punten van regeeringsbeleid geen voldoende homogeniteit bestaat tusschen de regeeringspartijen.

Dat die homogeniteit inderdaad ontbreekt, bewees Albarda aan de hand van tal van voorbeelden: juist op het terrein van de beginselen, door welke de regeeringspartijen voorgeven verbonden te wezen, zijn de tegenstellingen tusschen die partijen het grootst. Op het gebied der christelijke politiek is in plaats van samenwerking, tegenwerking. De waarde van de coalitie ligt elders dan in de verwerking van christelijke beginselen: zij bestaat in de macht, welke zij aan de burgerlijke partijen en aan de ondernemersklasse geeft over een deel der arbeidersklasse. Niet voor de bescherming van christelijke grondslagen, maar voor de bescherming van de kapitalistische grondslagen onzer maatschappij wordt de coalitie in stand gehouden.

Albarda voorspelde dat het gemis aan homogeniteit op het gebied der christelijke grondslagen zich in de nieuwe parlementaire periode nog hinderlijker zou doen gevoelen dan in de afgelopen tijdvakken het geval was geweest. Een voorspelling, die al zeer spoedig bewaarheid zou worden...

Hij wees er op, hoe de homogeniteit thans ook gering was op het gebied van het onderwijs, waarop juist de christelijke partijen zoo lang hebben samengewerkt, en hoe ze geheel zoek was op de voornaamste terreinen der hedendaagsche staatkunde: op het terrein der sociale politiek en op dat der militaire politiek.

Noemde Albarda de vorming van een coalitie-regeering onder dergelijke omstandigheden een waagstuk, waarmede zij, die het ondernamen een zware verantwoordelijkheid op zich geladen hebben, erger dan een waagstuk achtte hij het optreden van den heer Colijn als minister-president.

Hij toonde aan hoe onjuist diens beroep was op het optreden van het kabinet-Cort van der Linden; het kabinet-Colijn kan niet den volkswil als de basis van zijn optreden noemen; dit optreden toch gaat lijnrecht in tegen den volkswil. Had de rechterzijde den terugkeer van Colijn tot verkiezingsinzet gemaakt — wat het grootste deel der coalitie niet gedaan heeft, integendeel! — dan zou zij zelfs geen geringe meerderheid gehaald hebben; de eenige

partij, die den heer Colijn niet losliet, heeft trouwens de hardste klappen gekregen.

Albarda herinnerde er aan, hoe ook tal van rechtsche bladen na 1 Juli een voortzetting van het Colijn-bewind onmogelijk noemden en hoe eerst later die voortzetting aanvaard werd: een kabinetsformatie, die tegen den wil der kiezers inging en die is goed geprept met argumenten, die veel minder constitutioneel-parlementair dan wel Mussolinistisch zijn. Het jubel, dat daarop werd vernomen over het „zeer vooruitstrevende program” van het kabinet-Colijn — hoewel een dergelijk program volkomen in strijd zou zijn met het verleden van den premier en van verschillende door hem uitgezochte ministers — had geen anderen grond, dan den wensch om de rechtsche arbeiders in het optreden van dat kabinet te doen berusten. In de Memorie van Antwoord heeft de Regeering ondubbelzinnig te kennen gegeven dat zij de lijn, welke van 1923 tot 1925 werd gevolgd, door wil trekken. Albarda vergeleek de wenschen, welke de rechtsche arbeidersorganisaties na de verkiezingen kenbaar had den gemaakt, met het program dat deze regeering heeft ontwikkeld, en hij wees erop, hoe op bijna alles wat die organisaties gevraagd hebben, de Regeering in de Memorie van Antwoord een „neen!” laat hooren. Ook inzake de belastingpolitiek worden de oude Colijnsche paden bewandeld: de vermindering van den belastingdruk zal, door de intrekking van de Verdedigingsbelasting II, ten bate der welgestelden komen. En wat ten aanzien van de belastingpolitiek dezer regeering geldt, bleek reeds, bij de interpellatie-J. ter Laan, evenzeer voor haar salarispolitiek te gelden. Albarda toonde de voosheid aan van de economische argumentatie, waarmee de mammonistische politiek als een politiek van ware barmhartigheid en van bevordering van de volkswelvaart wordt verdedigd.

In zekeren zin heeft, gaf Albarda toe, de Vrijheidsbondsche leider, mr. Dresselhuys, gelijk met diens bewering, dat de liberaal-economische gedachte veld wint. Inderdaad, zij is doorgedrongen bij de rechtsche partijen en de rechtsche regeering. Nu het streven van de ondernemers om het „natuurlijke herstel” van de crisis te bevorderen door de arbeidersklasse tot een lager levenspeil neer te drukken, stuit op het verzet der arbeiders, komt de regeering de ondernemers te hulp en wordt een liberale, kapitalistische, maar tevens kortzichtige politiek gevolgd. Het conflict, dat wij op economisch gebied beleven en dat ook het politieke leven beroert en beheerscht, is een kenmerkend verschijnsel van den overgangstijd, dien wij thans beleven en een bewijs voor het tekortschieten van de kapitalistische productiewijze en voor de noodzakelijkheid, een doeltreffender productiewijze in het leven te roepen.

In verband hiermede wees Albarda erop, hoe den Vrijheidsbond bij deze verkiezingen eenzelfde lot trof als de christelijke partijen, die voor de belangen van het kapitalisme opkomen, en hoe het internationale verschijnsel van het verval van het liberalisme zich ook in Nederland voordoet. Daartegenover stelde hij den opzienbarenden vooruitgang van de sociaal-democratie, die in spijt van de niets-ontziende wijze waarop deze bestreden wordt, zich met onweerstaanbare kracht doorzet.

Naar aanleiding van de uitlating van mr. Dresselhuys, dat voor de sociaal-democratie

„van de sociale wetgeving de aardigheid af was”, wees Albarda op de eischen op het demonstratief congres ten aanzien van de sociale wetgeving gesteld: daarnaast echter worden door ons nieuwe eischen gesteld en waar van eenige tegemoetkoming der Regeering inzake de ook door confessioneele arbeidersorganisaties begeerde, bedrijfsorganisatie en medezeggenschap niets is gebleken, achtte Albarda het noodig, dat de Kamer zich daarover uitsprak en diende hij de volgende motie in:

„De Kamer,
van oordeel dat indiening van een wetsontwerp nopens de regeling van medezeggenschap van arbeiders in de bedrijven gewenscht is, gaat over tot de orde van den dag.”

Vervolgens stelde Albarda tegenover de verwaterd kritiek van „het denkend deel der natie”, de groote beteekenis van onzen ontwapenings-eisch in het licht: een eisch welke verwezenlijking niet is te wachten van deze regeering, maar van de toenemende kracht van de arbeidersbeweging. Aan deze beweging, aan den strijd der arbeidersklasse voor den wereldvrede, aan haar opmarsch naar het socialisme, was het geestdriftig slotwoord van Albarda gewijd.

* *

Vóór de crisis aan de Algemeene Beschouwingen over de Staatsbegroting „voorloopig”, een einde maakte, had nog een ander lid van de fractie aan deze discussie kunnen deelnemen, n.l. Van den Tempel, die een zoowel opbouwende als kritische rede hield over de houding en de taak der regeering ten aanzien van de z.g. welvaartspolitiek.

Hij wees erop, dat, waar de werkloosheid in ons land niet meer — ook niet meer door de Regeering — kan worden beschouwd als een tijdelijk verschijnsel, men niet kan volstaan met de, overigens nog altijd hoognoodige directe hulp aan de werkloozen, maar dat het oog gericht moet worden op blijvende werkverruiming in ons land, welke werkverruiming uiteraard een ander karakter draagt dan een directe werkloozenzorg en zeker geheel los moet komen te staan van armenzorg. Krachtiger dan zij tot dusver heeft gedaan of voornemens bleek te doen, moet de Regeering die groote taak aanvaatten, betoogde Van den Tempel, en met groote zaakkundigheid ontwikkelde hij zijn denkbeelden aangaande de financiering en, inzonderheid omtrent de reorganisatie van de Rijksbemoeiing, welke voor een stelselmatigen en doeltreffenden arbeid op dit gebied noodzakelijk is.

VERSCHILLENDE WETSONTWERPEN EN INTERPELLATIES.

Bij de eerste regeling van werkzaamheden verzocht K. ter Laan het **ontwapeningswetsvoorstel**, door de soc.-dem. fractie 2 Maart 1925 ingediend, spoedig in de afdeelingen te doen onderzoeken, aan welk verzoek gehoor werd gegeven.

Ter viering van de hernieuwing van de rechtssche coalitie en ter meerdere glorie van de „christelijke” politiek, kreeg het **wetsontwerp tot bestrijding van de zedelijke en maatschappelijke gevaren van de bioscoop** een eerste plaats op de agenda van de in openbare zitting te behandelen wetsvoorstellen. Na de verwer-

ping van het bioscoopwetsontwerp op 1 Maart 1923, had de vorige regeering reeds 1 April 1923 een nieuw ontwerp ingediend, doch waar men blijkbaar de eenheid der rechterzijde niet op de proef durfde stellen, bleef elke poging om dit ontwerp in openbare behandeling te brengen achterwege en werd alleen, enkele dagen vóór het uiteengaan der Kamer, van Anti-Revolutionaire zijde een schijn-poging ondernomen. Waar de rechterzijde uiteraard de nieuwe parlementaire pericde bezwaarlijk kon aanvangen met het leveren van een nieuw bewijs van de onvruchtbaarheid harer veelgeprezen beginselen en van haar hopelooze verdeeldheid ten aanzien van de uitwerking dier beginselen, had de regeering thans den moed om een beslissing over het wetsvoorstel uit te lokken. Intusschen was de editie van 1 April 1923 reeds weer twee maal herzien. In zijn nieuwste en vierde incarnatie was het bioscoopwetteke voor onze fractie nog veel minder aantrekkelijk dan in zijn oorspronkelijke gedaante. Immers de door de regeering aangebrachte wijzigingen kwamen in ruime mate tegemoet aan de bezwaren, welke tegen het eerste ontwerp waren aangevoerd van protestantsch-rechtsche zijde, waar men vond, dat dit ontwerp nog niet ver genoeg ging, terwijl daarentegen met hetgeen van onzen kant was aangevoerd, in het geheel geen rekening was gehouden.

Bij de bestrijding van het wetsontwerp sprak Kleeerekoper een indrukwekkend requi-toir uit tegen de rechterzijde, die na de schandelijke wijze waarop zij jarenlang de groote zedelijke volksbelangen verwaarloosde, zeker wel allerminst het recht heeft als zedenmeester op te treden. Hij toonde aan, welke dompersche strekkingen het huidige wetsontwerp eigen waren, hoe ook daarbij de onderlinge verdeeldheid der rechterzijde zoo groot bleek, dat zij op dit gebied alleen iets, waarmee geen der drie rechtsche partijen het principieel eens was, tot stand kon brengen, en waarbij de Katholieken onder het juk hunner bondgenooten moesten bukken. De rechterzijde was echter vastbesloten, ditmaal de natie het langverwachte bewijs te geven, dat de „christelijke” politiek niet volslagen onvruchtbaar was geworden: met uitzondering van den buiten de coalitie staanden eenling der R.K. Volkspartij, stemden alle rechtsche leden voor het wetsontwerp. De aanneming hiervan verwekte groote vreugde in het rechtsche kamp, waar men blijkbaar nog niet vermoedde, dat het bioscoopwetteke wellicht de laatste was van de wrange vruchten, welke aan den vermolmden coalitie-boom zijn gerijpt.

* *

Het wetsontwerp tot het in concessie geven van het **Vlodropsche steenkolenmijnveld aan particulieren** — „den neef uit Canada” c.s. — werd door Van der Waerden bestreden, daar het geen behoorlijke en doelmatige ontginning waarborgde en voor den Staat in financieel opzicht al zeer weinig voordeelig was.

Vliegen interpelleerde over de **afgraving van den Sint-Pietersberg** en drong er bij de regeering op aan, eindelijk perik er paal te stellen aan de vernietiging van natuurschoon en maatregelen te nemen, waarbij hij een weg aanwees, welke, zonder het belang der industrie te schaden, tot het behoud van den Sint-Pietersberg kon leiden.

Over de **salarispolitiek** der regeering, waarbij bitter weinig van den aangekondigden ommekeer

in de Colijnsche mentaliteit te bespeuren viel, interpelleerde J. t e r L a a n. Hij wees op het uiterst onbevredigend verloop van het georganiseerd overleg: een verloop, dat zoo geheel in strijd was met hetgeen de Kamer daaromtrent na de laatste reorganisatie van dit overleg had verwacht en dat, niet door de schuld van de ambtenaarsorganisaties, één groote sukkelpartij was geworden. Hij betoogde, dat het weinige, dat de regering ten bate van de „plooibewoners” wilde doen, ten eenenmale onvoldoende was, toonde aan, dat de pessimistische voorspellingen van minister Colijn aangaande de opbrengst der Rijksmiddelen door de feiten waren beschaamd, en bepleitte met klem een deugdetijke en behoorlijk voorbereide herziening van het Bezoldigingsbesluit en verbetering van de positie van het zoo zwaar getroffen Rijkspersoneel door een generale voorziening over het jaar 1925. De houding, welke de democratische elementen der rechterzijde bij deze interpellatie aannamen, was zoo slap, dat ze zelfs de matige verwachtingen teleurstelde en de Kamer verwierp niet alleen de moties, welke een generale voorziening over 1925 en de bepaling van die voorziening op een bedrag gelijkstaande met ten minste 8½ pCt. van het salaris, met een minimum van f 100, vroegen, maar ook de motie, waarin werd uitgesproken, dat de werking van het georganiseerd overleg en de hiermede bereikte resultaten onbevredigend zijn en de Regeering werd uitgenoodigd verbetering van dat overleg te willen bevorderen. De beide mannen van Sint-Michaël, Veraart en Moller, zwegden bij dit debat in alle talen en de uiting van hun afkeer van den Colijnschen en Van Wijnbergenschen geest, beperkte zich tot het stemmen voor de motie betreffende het georganiseerd overleg.

Een uitvoerige discussie vond plaats over de sinds jaren bij de Kamer aanhangige **zaak-Wentink**; vooral dankzij het optreden van D u y s, werd ditmaal bereikt, dat de Regeering toezegde nog eens te zullen overwegen of er aanleiding bestond adressant een tegemoetkoming te verleen.

In het crisis-tijdperk kwam de Kamer drie maal in openbare zitting bijeen ter afdoening van een aantal spoedeisende wetsvoorstellen.

Aan het wetsontwerp tot **verlenging van de overgangsbepaling betreffende de afschaffing van het Fransch met één jaar**, heeft de groote meerderheid der fractie haar stem onthouden, voornamelijk op grond van de overweging, dat deze verlenging kwam ten bate van gemeenten en schoolbesturen, die de afschaffing van het Fransch hadden gesaboteerd, en ten nadeele van hen, die het wettelijk voorschrift behoorlijk hadden uitgevoerd.

Bij de behandeling van het wetsontwerp inzake de **overeenkomst met de Koninklijke Paketvaart-Maatschappij**, critiseerde Cramer de schromelijke late indiening van dit ontwerp, waardoor de Kamer vrijwel voor een fait accompli gesteld werd, en de voor de betrokken maatschappij wat al te voordeelige bepalingen van het contract.

In dezelfde zitting viel de beslissing omtrent de vermaarde **Heerlensche vroedvrouwen-school-kwestie**. Tengevolge van de aanneming van het amendement-De Vries—Bruins door de vorige Kamer, was de voorgestelde extra-subsidie tot de helft (f 40.000) verminderd en moest de regering thans met een nieuwe rege-

ling komen. Volgens dit regeeringsvoorstel zou in plaats van f 40.000, nog f 27.500 subsidieverhooging worden toegekend. De Vries—Bruins toonde aan, dat ook de nu voorgestelde reorganisatie allesbehalve volmaakt was en geen voldoende waarborgen gaf voor een doelmatige exploitatie der inrichting en voor een goede practische opleiding der leerlingen. Haar motie, waarin de Regeering werd verzocht de oprichting eener Rijkskweekschool voor Vroedvrouwen in het zuiden des lands in overweging te nemen, werd verworpen. Ter wille van het belang der zuigelingenbescherming in het zuiden, heeft de fractie ten slotte, zij het ook met niet bijster veel geestdrift, voor het wetsontwerp gestemd.

De zitting, waarin de **wetsontwerpen-Van der Waerden en -Braat tot beperking van den Zomertijd** behandeld werden, leverde geen enkel positief resultaat op. Van der Waerden verdedigde zijn wetsvoorstel, dat, om den strijd tusschen de pro- en anti-zomertijders door een compromis te beëindigen, de vervroeging van den tijd wilde terugbrengen van 60 tot 40 minuten. Dit voorstel, waaraan de grootst mogelijke meerderheid er fractie haar stem gaf, werd echter verworpen, terwijl de aanneming van een amendement op het wetsontwerp-Braat, dat de hierin voorgestelde beperking van den duur van den Zomertijd tot bescheidener proporties teruggebracht — voor welk amendement de meeste leden der fractie hadden gestemd — den Hekelingschen staatsman noopte „schorsing van beraadslaging” te vragen, welk verzoek geruimen tijd later door de intrekking van het wetsvoorstel werd gevolgd.

De in een derde zitting behandelde reeks salarisontwerpen, welke een salarisverbetering inhielden voor diverse groepen hoogere ambtenaren, wier bezoldiging bij de wet wordt geregeld, gaven J. t e r L a a n aanleiding de met twee maten metende Colijnsche salarispolitiek nog eens even onder het mes te nemen en de van twee wallen etende Katholieke „democraten” aan de kaak te stellen. Hij verklaarde, dat de fractie de getroffen regeling zeer onbevredigend achtte en deze, door de omstandigheden daartoe genoopt, slechts als een voorloopige regeling aanvaardde, zich voorbehoudende om, zodra een nieuw kabinet zou zijn opgetreden, met dit kabinet een gedachtenwisseling over de positie van overheidspersoneel te openen.

DE BEGROOTING VAN BUITENLANDSCHE ZAKEN.

Terwijl de Algemeene Beschouwingen over de Staatsbegrooting in vollen gang waren en een aantal sprekers nog in eersten termijn het woord moesten voeren, begonnen op 10 November, de avondzittingen ter behandeling van verschillende begrotingshoofdstukken.

De gedachtenwisseling over de het eerst aan de beurt zijnde begroting van Buitenlandsche Zaken had aanvankelijk een zeer kalm verloop, doch kreeg een spannend karakter toen het bleek, dat de voorzitter de vergadering wilde voortzetten totdat het artikel, waarop het amendement-Kersten tot afschaffing van het gezantschap bij het Vaticaan, zou zijn behandeld. Aan de algemeene beschouwingen over dit hoofdstuk namen een drietal leden onzer fractie deel.

Vlieg en hield een krachtig pleidooi voor

een waarlijk-internationale politiek; hij be-
toogde, dat ons buitenlandsch beleid, ook al
dient het de bevordering van onze eigen natio-
nale belangen niet uit het oog te verliezen,
toch bovenal ten doel moet hebben de verhou-
dingen tusschen alle mogendheden der wereld
zoo goed mogelijk te maken. Dit groote doel
mag ook bij de beoordeeling van het ontwerp-
verdrag van België niet vergeten worden.
Voorts besprak Vliegen de kwesties, die wij
thans met België, Rusland en Duitschland heb-
ben, en rekende hij af met de zonderlinge be-
weering van den voorzitter der Anti-Revolutio-
naire Kamerfractie, mr. Heemskerk, volgens
wien het in Duitschland de sociaal-democraten
zouden zijn, die moeilijkheden maken tegen
het verdrag van Locarno, en met de hebbelijk-
heid van den Vrijheidsbondschon leider mr.
Dresselhuys, die jaarlijks aan zijn betuiging
van liefde voor den Volkenbond en voor den
Wereldvrede, een pleidooi tegen nationale ont-
wapening pleegt vast te knopen. IJ z e r m a n
trachtte minister Van Karnebeek aan het ver-
stand te brengen, dat deze, hoezeer prat
gaande op zijn mededeelzaamheid jegens de
Volksvertegenwoordiging, ten aanzien van de
kwestie van Suriname's westgrens, zelfs zijn
ex-collega, Simon den Oprechte, nog in onmede-
deelzaamheid overtrof. V a n B r a a m b e e k
besprak de eigenaardige wijze, waarop Duitsch-
land tegenover ons land zijn erkentelijkheid
voor de verstrekte credieten heeft getoond: de
uitzonderingstarieven op de Deutsche spoorwe-
gen ter bevoordeeling van Deutsche zeehavens
ten koste van Rotterdam en Amsterdam.

Omstreeks middernacht kwamen bij de be-
handeling van het amendement-Kersten de
vermaard geworden verklaringen van den voor-
zitter der Katholieke Kamerfractie, mgr. No-
lens, en van den tweeden voorzitter der Chris-
telijk-Historische Kamerfractie, Snoeck Henke-
mans. Voorzover men rechts gehoopt mocht
hebben, dat de breuke in de coalitie voorkomen
zou worden door... onze fractie, werd aan die
hoop den bodem ingeslagen door de verklaring,
waarin V l i e g e n het standpunt onzer fractie
ten opzichte van **het gezantschap bij het Vati-
caan** uiteenzette. Wegens het groote belang,
dat deze, op zichzelf niet bijster gewichtige,
gezantschapskwestie voor de ontwikkeling van
de politieke verhoudingen in ons land heeft
gekregen, nemen we hier Vliegen's verklaring
in extenso uit de „Handelingen” over:

„Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch met een
zeer kort woord namens onze fractie te zeggen,
hoe wij over dit amendement zullen stemmen.
De zaak zelf, het al of niet bestaan van het
gezantschap bij den Paus, is voor ons een zaak
van geen groote beteekenis en ik kan mij ver-
schillende redenen denken buiten de eigenlijke
zaak om, die de stem naar den een of anderen
kant doen vallen. Maar op het oogenblik be-
staan dergelijke redenen voor ons niet en daar-
om kunnen wij over de zaak, zooals zijn in al
haar eenvoud voor ons ligt, beslissen. Dan is
de eenige vraag, die wij ons hebben te stellen,
deze: zien wij in dat gezantschap voor ons
land eenig nut, ja of neen? In 1915 heeft de
groote meerderheid van onze fractie gestemd
vóór de instelling van het tijdelijk gezantschap,
om ongeveer dezelfde reden, die straks door
den heer Snoeck Henkemans is genoemd, om-
dat wij er toen in zagen een versterking van
een element, dat den vrede kon bevorderen.
Wij hadden de hoop, dat er in Rome zou zijn

een haard, waaruit iets zou kunnen voortkomen
dat de haat tusschen de volkeren kon vermin-
deren. Deze reden is natuurlijk vervallen vanaf
het oogenblik, dat de vrede geteekend is en er
een geheel andere organisatie is, de Volken-
bond, waar de verschillende vredesbewegingen
haar centrum hebben.

Bij dit gezantschap in Rome gebeurt op het
oogenblik niets anders dan dat verschillende
diplomaten met elkander eenige voeling heb-
ben, zooals zij dat op 25 andere punten van de
wereld ook hebben. Wij zien daarin geen enkel
nut. De Pauselijke Stoel is geen wereldlijke
macht. Iets te onderhandelen over politieke of
economische belangen is daar niet, want een
Regering voert hij niet. Er zijn geen belangen,
die ons land daar heeft te behartigen. Trou-
wens, in al die jaren, dat het gezantschap
bestaat, is in het „Oranjeboek” nooit iets
zakelijks medegedeeld, dat daar zou zijn ge-
beurd, waarbij de belangen van ons land in de
een of andere mate waren betrokken.

Wij stellen ons dus op dit zuiver zakelijke
standpunt, waar wij geen enkele politieke
overweging hebben, die hier kan gelden, en
waar bijv. tijdens de verkiezingen er van onze
Katholieke collega's zijn geweest, die o.a. heb-
ben gezegd: wij willen zaken, waar wij overi-
gens als Katholieken veel prijs op stellen, niet
uit de handen van socialistischen aannemen. Dat
is gebeurd door den heer Bomans in Maastricht,
toen hij sprak over het processieverbod en
over art. 123 van het Indisch Regeeringsregle-
ment. De heer Foolen heeft in Utrecht op
dezelfde manier het processieverbod prijsge-
geven. Dit alles maakt de zaak moeilijker. De
redenen van vroeger om vóór te stemmen zijn
er op het oogenblik niet meer. Uit zuiver
zakelijke beteekenis zien wij geen nut in het
bestaan van dit gezantschap. De reden is ver-
vallen en daarom staan wij vrij tegenover de
geheele zaak. Wij zullen daarom onze stem
vóór het amendement uitbrengen.”

De volgende zitting, 11 November 1925,
bracht de beslissing. Het amendement-Kersten
werd aangenomen met 52 tegen 42 stemmen —
behalve de katholieke Kamerleden stemde
alleen het van de 13 Anti-Revolutionaire Kamer-
leden aanwezige elftal tegen — en in verband
met de mededeeling der vier Katholieke minis-
ters, dat zij bij aanneming van het amendement-
Kersten hun ontslag zouden vragen, verzocht
de Regering schorsing van beraadslagingen.

Hiermede begon de crisis, welker intreden
de voosheid van den parlementairen grondslag
van het kabinet-Colijn met groote duidelijk-
heid heeft aangetoond: de crisis, die door het
uiteenvallen der coalitie is ontstaan en die,
zoo zij, door de zwakheid en de slap-
heid van de democratische elementen in
de Katholieke partij, nog niet tot een nieuwe
groepeering der partijen en tot de vorming van
een democratisch parlementair kabinet heeft
kunnen leiden, toch een nieuw tijdperk in onze
politieke geschiedenis kan openen en als de
voorbede mag worden beschouwd van een
definitieven ommekeer in de Nederlandsche
partijverhoudingen.

Ten aanzien van de houding van onze partij
en de bemoeiingen van onzen fractievoorzitter
inzake de pogingen tot oplossing der crisis,
verwijzen wij naar het verslag van den Partij-
secretaris.

De secretaris der Tweede Kamerfractie,
A. W. IJZERMAN.

Den Haag, 7 Februari 1926.

Verslag van de werkzaamheden der Eerste Kamerfractie in het jaar 1925.

In den loop van het jaar 1925 onderging onze fractie eenige wijziging. In de maand Februari ontviel ons het lid W. C. de Jonge door den dood; het verlies van dezen sympathieken, bekwamen strijder hebben wij sterk gevoeld. Zijn plaats werd door G. F. Lindeijer ingenomen.

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1 Juli 1925 werden de leden onzer fractie Ch. G. Cramer en R. Stenhuis gekozen. De opengevallen plaatsen in onze fractie werden ingenomen door P. Danz en L. M. Hermans.

Aan de beraadslagingen over de verschillende wetsontwerpen hebben wij op de volgende wijze deelgenomen:

PLAATSELIJKE KEUZE.

Op 21 Januari kwam het voorstel tot wijziging der Drankwet (plaatselijke keuze) opnieuw in de Eerste Kamer, nadat eenzelfde voorstel op 22 Februari 1922 daar verworpen was. Ook nu kon het geen meerderheid vinden. Door Mendels, W. C. de Jonge en C. Pothuis—Smit werd het standpunt onzer partij verdedigd vooral tegenover de groote actie, die het drankkapitaal bij deze zaak gevoerd had. Met 28 tegen 20 stemmen werd het voorstel verworpen. Onze elf leden waren allen present en stemden vóór de wet.

STAATSBEGROTING VOOR HET JAAR 1925.

Bij de algemeene beschouwingen hield Wibaut een uitvoerige rede over de financiële politiek van de regeering, waarin hij de toegepaste bezuinigingsmethode sterk afkeurde, vooral in verband met de loonsverlagingen. Ook wees hij op de ontoelaatbaarheid van inkrimping van levende economische belangen en evenzeer op de onjuiste belastingpolitiek, die de zwaarste lasten op de minst draagkrachtigen legt.

Stenhuis voegde daaraan toe beschouwingen over bedrijfsorganisatie, kapitaalvorming en loonpolitiek, waarbij hij den sociaal-democratischen eisch der economische democratie toelichtte. Daarbij wees hij er in het bijzonder op, dat bij de arbeiders het besef is ontstaan van hun sociale nuttigheid en onmisbaarheid.

C. Pothuis—Smit bestreed de beweringen omtrent de tegenwoordige z.g. zedelijke christelijke politiek, o.a. met gegevens van de socialistische Deensche regeering, welke in het debat ten onrechte als zedeloos was voorgesteld en betoogde, dat het bij deze regeering slechts ging om den vorm en niet om den inhoud.

Bij de repliek ging Wibaut in op het antwoord van minister Colijn betreffende de financiën en sprak als zijn meening uit, dat de sluitpost op de begroting van ieder openbaar lichaam slechts de belastingen kunnen zijn en niet de salarissen. Meer in het algemeen nut

ware 't geweest, om op de diensten te bezuinigen.

Ook C. Pothuis—Smit hield bij de repliek haar ontkennen staande, als zou juist deze kerkelijke regeering de zedelijkheid hoog houden tegenover de bandeloosheid der sociaal-democraten.

Bij de Begroting van Financiën maakte Wibaut eenige opmerkingen omtrent de vlottende schuld, n.l. over de woningwetvoorschotten, die nu weer voortgezet zouden kunnen worden en over de forensenbelasting, welke niet zóó moet worden veranderd, dat de methode van heffing vijandig staat tegenover de groote gemeenten.

Polak richtte zich tot een der hem voorafgaande rechtsche sprekers betreffende diens woorden over de uitkomsten der Overheidsbedrijven. Hij stelde in het licht, dat deze een tusschenvorm zijn, in de meeste gevallen een stap vooruit op het particuliere bedrijf. In het bijzonder besprak hij o.a. het boschbedrijf, dat eigenlijk een tak van openbare dienst is, en dat niet met winst kan werken. Op de verschillende opmerkingen werd door minister Colijn meest in algemeene termen geantwoord.

Bij de Begroting van Arbeid, Handel en Nijverheid voerde Wibaut het woord. Hij sprak over de onvoldoende uitvoering van de woningwet en kwam op tegen de splitsing, die de regeering maakt, alsof de woningwet niet gemaakt zou zijn voor de voorziening in de woningbehoefte. Met talrijke Amsterdamsche cijfers werd dit toegelicht.

Polak sprak eerst over het subsidie aan het congres voor bedrijfshygiëne en daarna over de samenstelling van den Hoogen Raad van Arbeid. Daarin zijn de ledenwerknemers feitelijk verreweg in de minderheid. Polak pleitte voor de Engelsche samenstelling, n.l. om de wetenschappelijke raadgevers daarin deels door de werkgevers-, deels door de werkliedenorganisaties te doen aanwijzen. Wat de werkloosheidsverzekering betreft, bepleitte Polak tenslotte een wet inplaats van een besluit, ten einde groter vastheid en zekerheid te verkrijgen.

De Minister hield tegenover Wibaut zijn standpunt omtrent de woningwet vol. Van een veranderde samenstelling van den Hoogen Raad van Arbeid, zooals Polak bedoelde, wilde hij niet weten, en voor een rijksregeling van de werkloosheidsverzekering deinsde hij nog terug.

Bij de Begroting van Marine kwam Polak op tegen de marine-uitgaven, welke niet alleen in beginsel verwerpelijk zijn, maar ook zooveel maatregelen op cultureel gebied onmogelijk maken. Naast een uitvoerige anti-militaire beschouwing, kwam hij ook op tegen de wijze, waarop de Minister het con-

tact met de Cambo¹⁾ had afgebroken. Tenslotte vestigde hij de aandacht op de uitbreiding der geslachtsziekten bij het marinepersoneel.

De Minister zette eerst nog eens zijn militair standpunt uiteen. Daarna schoof hij de verantwoordelijkheid over de wantoestanden op sexueel gebied vrijwel van zich af.

Bij de repliek kritiseerde Mendels nogmaals fel de kleinzielige houding van den minister tegen de Cambo, zonder dat deze er nader op inging, behalve dan dat bij hem de krijgstuicht vóór alles ging.

Onze fractie stemde tegen deze begroting.

Bij de Begroting van Oorlog sprak C. Pothuis-Smit over de mobilisatieslactoffers, waarvoor een wettelijke regeling noodig is; over de afschaffing der herhalingsoefeningen, die weinig zin hebben, terwijl zij eindigde met een anti-militaristisch betoog.

Moltmaker sprak over het vestingstelsel en vroeg, waarom de regeering de vrije uitbreiding van steden zooals Utrecht belemmert en daar fort en verboden kringen laat bestaan.

De Minister vond die fort en evenwel een hooger belang, en toonde zich overigens weer als altijd de oprechte volbloed-militarist.

Moltmaker zette dit in zijn repliek nog eens duidelijk in het licht.

Onze fractie stemde tegen de oorlogsbegroting.

Bij de Begroting van Binnenlandsche Zaken hield Mendels een rede tegen de bij de Gemeentewet aan de Burgemeesters opgedragen bevoegdheid tot censuur op toneelvertooningen, speciaal in verband tot het verbod van sommige burgemeesters om stukken als „Allerzielen” op te voeren. Ook bracht hij ter sprake sommige bemoeiingen van Gedeputeerde Staten met de gemeentebesturen, (vacantietoelagen, meelvoordracht van Amsterdam), waarin hij een terugdringen van de autonomie der gemeenten en een verzwakking van staatsrechtelijk besef zag.

Polak steunde Mendels in het eerste deel van z'n betoog, door 't nog met tal van voorbeelden te illustreeren. Vervolgens hield hij een warm pleidooi voor het behoud van den windmolen. Uit historisch oogpunt en ook als sieraad van het landschap wenschte hij, dat ze niet verder zouden vernield worden.

Stenhuis wees er bij dit hoofdstuk op, dat de werkverschaffing niet een enkele provincie, maar het heele land aangaat. Hij wenschte een bureau, dat de werkverschaffing, die vooral nuttig moet zijn en de werklozenzorg met alle onderdeelen organiseert. Niet alleen incidenteel moet iets worden gedaan; men moet vooruitzien op dit gebied.

De Minister beloofde wat dit laatste betreft naar meer samenwerking en een centraal verband te trachten.

Bij de begroting van het Staatsboschbedrijf vroeg Polak, of de regeering niet de gemeenten kon helpen om bosschen en landgoederen, die anders gesloopt zouden worden, te behouden, en ook om weer eenig kapverbod in te stellen.

¹⁾ „Cambo” beteekent: Comité tot behartiging van de Algemeene Belangen van het Marinepersoneel. Beneden den rang van Officier.

Moltmaker sprak over de arbeidsvoorwaarden bij dit bedrijf. Vooral de losse arbeiders zijn in een ongunstige positie.

De Minister zou alles overwegen.

Bij de begroting van Justitie drong Mendels aan op de spoedige invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering en eveneens op een regeling van de rechtspositie der ambtenaren, waarvan hij de urgentie uitvoerig uiteenzette. Daarna wees hij op de noodzakelijkheid van verruiming der echtscheidingsgrenzen en op de werkzaamheden der staatscommissie-Limburg, waar men bijna gereed was met een ontwerp over het huwelijks-goederenrecht.

De Minister bleek met deze laatste zaken weinig haast te willen maken.

Bij de begroting van onderwijs hield Ossendorp een uitvoerige rede over de bezuinigingen op onderwijsgebied, die bijna overal den toestand verslechterd hebben. Ook over de salarissen sprak hij en over de neutraliteit van de openbare lagere school, welke door een vorigen spreker in twijfel was getrokken. Eveneens, bracht hij de strooming, die — ten nadeele van het arbeiderskind — het Fransch op de L.S. wil herstellen, ter sprake. Zijn conclusie was, dat deze regeering groote schade aan het onderwijs had toegebracht.

De Zeeuw sprak hierbij over de Nijverheidsonderwijswet, die nog slechts voor een deel wordt uitgevoerd. Hij leverde daarbij kritiek op de methode van bezuiniging en wees speciaal op het ambachtsonderwijs. Ook argumenteerde hij zijn wenschen omtrent een betere aansluiting van lager- en middelbaar onderwijs, en sprak hij over de salarissen der boventallige onderwijzers.

Cramer gaf zijn afkeuring te kennen over het plan van de Indische faculteit te Utrecht en verdedigde de opleiding in Leiden met tal van gegevens tot ergernis van den Vrijheidsbinder jhr. de Muralt, die een warm voorstander van dezen hartewensch der Indische kapitalisten bleek.

Over deze laatste zaak liet de minister zich niet uit. Voor het overige was 't meest: „overwegen”. De Zeeuw was dan ook niet bevredigd en liet dit in zijn repliek uitkomen.

Bij de begroting van Waterstaat sprak Lindeijer over de haven van Vlissingen. Hij drong er op aan, dat men nu eindelijk met de verbetering van de havenwerken zou voortgaan.

Wibaut bracht ter sprake de verbreiding van den Rijksweg tusschen Haarlem en Amsterdam.

Moltmaker hield bij dit hoofdstuk een uitvoerige rede, allereerst over het beleid van den minister, dat hij afkeurde, omdat deze geen eigen meening toont te bezitten. Verder besprak hij de kwestie der electricificatie der spoorwegen en daarna het personeelvraagstuk in al z'n onderdeelen, ook wat betreft de tramwegen en den veerdienst.

Mendels wees op het bedenkelijke van het geschil betreffende Schipbol, tusschen de Departementen van Waterstaat en Oorlog, waardoor een beslissing waarbij Amsterdam groot belang had, zeer was vertraagd.

De minister maakte zich van Moltmaker's speech vrij gauw af. Hij vond blijkbaar, dat de spoorwegmannen het nog al goed hadden.

Bij de begroting van buitenlandsche zaken voerde Polak het woord. Hij sprak over den Volkenbond, stelde bovenal de verdienste van het Protokol van Genève in het licht, en uitte den wensch, dat de Nederlandsche delegatie elke poging zal steunen, die in de richting van 't Protocol gaat.

De minister bleek in zijn antwoord zeer voorzichtig te zijn en geen groote illusies hieromtrent te bezitten.

Bij de begroting van Nederlandsch-Indië hield Cramer een zeer uitgebreide redevoering, waarin hij de welvaartspolitiek van de regeering behandelde en daarna de sociaalkulturele en de staatkundige maatregelen aan kritiek onderwierp. Hij toonde hierbij aan, dat de levensbelangen der bevolking door de bezuinigingen worden aangetast, terwijl groote winsten door de Europeanen werden gemaakt. Ook hield hij een pleitrede voor het opkomend streven in Indië naar maatschappelijke onafhankelijkheid en wees er op, dat de regeeringsmaatregelen, die lijnrecht daartegen in gaan, voor Indië en voor Nederland noodlottig kunnen worden.

Bij de repliek was Cramer genoodzaakt nog eens op verschillende dingen terug te komen.

Onze fractie stemde tegen de Indische begroting.

Bij de begroting van de posten bracht Polak de artistieke verzorging van briefkaarten, enz. ter sprake.

Moltmaker critiseerde de veranderingen in den dienst van het P. T. T.-bedrijf, vooral de salarisverminderingen, terwijl hij zijn afkeuring uitsprak over het verbreken van het contact met de vakvereniging.

ZOMERTIJD.

Op 2 April verwierp de Eerste Kamer het voorstel om den zomertijd af te schaffen.

Wibaut verklaarde zich voor onze fractie er tegen.

TRAMWEG VAN ZUTPHEN NAAR DEVENTER.

Polak verklaarde zich tegen dit wetsontwerp, omdat hij een trambaan langs een spoorbaan overbodig acht en het geld daarvoor weggegooid.

Onze fractie stemde hierover verdeeld, de meesten waren voor het ontwerp, omdat 't hier gold doortrekking van een bestaande lijn naar haar eindpunt, wat vooral voor het goederenvervoer van groote beteekenis is.

INTERPELLATIE-STENHUIS OMTRENT DE WERKVERSCHAFFING.

Stenhuis vroeg hierbij aan den minister om de ongeschoolde arbeiders niet naar de armbesturen te zenden, omdat ze dan tot pauperisme zouden vervallen en verder wilde hij weten, hoe het stond met de centralisatie van de werklozenzorg en het organiseren van verruiming der werkgelegenheid op groote schaal.

De Minister antwoordde, dat de commissie voor de economische politiek het aangewezen lichaam in deze was, terwijl Stenhuis ook in zijn repliek aantoonde, waarom Nijver-

heidsraad, Werkloosheidsraad en de Commissie voor de werkverruiming allereerst moesten worden gehoord. Verder verdedigde hij de binnenlandsche emigratie en bepleitte een behoorlijk loon.

Toen daarna de heer Verkouteren eenige oppervlakkigheden over arbeid, die er altijd te vinden was, ten beste had gegeven, richtte Polak zich tot dezen met een scherp woord over de onbekendheid van dien heer betreffende de cijfers der werkloosheid en de onmogelijkheid voor de arbeiders om in goede tijden voor de kwade te sparen.

GEHUWDE ONDERWIJZERESSEN.

Bij de wijziging van de L.-Onderwijswet, zoodat de gemeentebesturen de huwende onderwijzeres kunnen ontslaan, zette C. Pothuis-Smit het standpunt van onze partij uiteen en verweet den Minister, dat hij niet allereerst aan de onderwijsbelangen dacht, maar slechts aan de gevoelens van sommige kerkelijke gemeentebesturen, die hij zelf niet eens deelde. Wibaut sprak nog als zijn meening uit, dat buitenhuwelijksh samenleven er het gevolg van kon zijn.

Toen was de Minister zoo bedroefd over die slechtheid, dat hij vergat een van de tegenargumenten te beantwoorden.

Natuurlijk werd de wet aangenomen. Wij stemden tegen.

PENSIOENWETTEN.

Op 27 Mei en 24 Juni kwamen de pensioenwetten in de Eerste Kamer. Ossendorp protesteerde tegen de wijzigingen in de Burgerlijke pensioenwet, voornamelijk op grond van het terugnemen van eens vastgestelde bepalingen, maar ook omdat dit verandering van inkomsten voor den ambtenaar beteekent.

C. Pothuis-Smit sprak in gelijken geest over de militaire pensioenwetten.

De wetten werden aangenomen. Onze fractie stemde natuurlijk tegen.

HET INDISCHE REGEERINGS-REGLEMENT.

Cramer constateerde, dat er geen vaste lijn in dit ontwerp is te onderscheiden en dat de belangrijke kwesties als de verhouding tusschen de Kroon en den Gouverneur-Generaal, de samenstelling van den Volksraad, het kiesrecht niet afdoende waren geregeld. Hij meent, dat in strijd met de jongste Grondwetsherziening is gehandeld en dat gegeven beloften zijn geschonden. Later mengde Mendels zich ook in de discussie om zich tegen de heeren De Muralt en Janssen te wenden. In een bijzonder scherpe rede verweet hij den minister zijn dubbelzinnige houding, en kwam hij op tegen de achter uitzetting van de inlanders tegenover de Europeanen en waarschuwde hij om voorzichtig te zijn met het oog op het groeiend verzet ook onder de inlandsche intellectuelen.

Onze fractie stemde tegen het wetsontwerp.

KIESWET.

Mendels zette uiteen, waarom hij een sterk tegenstander van den stemplicht is, die tot de zoo dwaze massa-vervolgung leidt. Daar echter dit wetsontwerp ook een verbetering inhield, waardoor kleine groepen niet zóó licht

een zetel kunnen verwerven, stemden de andere fractieleden vóór het ontwerp.

Daarna werd, o.a. na een rede van Mendels tegen, een wetsontwerp verworpen, om ontheffing van den stemplicht te verleenen, wanneer men godsdienstige bezwaren heeft.

FASTSTELLING VAN DE SURINAAMSCH E BEGROOTING.

Cramer drong aan op een juiste grensregeling van Suriname met Britsch-Guyana. Voorts werden door hem verschillende maatregelen voorgesteld om Suriname meer tot bloei te brengen.

NADERE WIJZIGING VAN DE BEGROOTING VAN NEDERLANDSCH-INDIE.

Cramer verzocht den Minister zijn invloed te willen aanwenden om te voorkomen dat een uitgebreid gebied in Zuid-Banjoewangi in erfpacht zou worden uitgegeven.

INITIATIEF VOORSTEL-Mw. WESTERMAN OMTRENT HET FRANSCH OP DE LAGERE SCHOOL.

De Zeeuw verzette zich sterk tegen het voorstel van Mw. Westerman om het Fransch weer op de lagere school toe te laten. Met een groot aantal gegevens liet hij de bezwaren zien, die in de eerste plaats voor het arbeiderskind gelden.

De wet werd verworpen, onze fractie stemde tegen.

VERDEDIGINGSWERKEN BIJ DE DROOGMAKING DER ZUIDERZEE.

Onze fractie verklaarde zich tegen dit ontwerp bij monde van C. Pothuis-Smit.

De wet werd aangenomen.

ZUIDERZEEVISSCHERSBEVOLKING.

Bij dit ontwerp sprak Lindeijer zijn teleurstelling uit over de wijze, waarop de tegemoetkoming aan de Zuiderzeevisschers werd geregeld wegens de schade, welke de afsluiting der Zuiderzee hun mocht berokkenen, terwijl hij verschillende mogelijke verbeteringen aangaf.

De Minister deed eenige toezeggingen.

PERSONEEL STAATSSPOORWEGEN.

Bij de voorgestelde pensioenregeling voor de spoorwegambtenaren en hun weduwen en wezen voerde Moltmaker het woord, waarbij hij de houding der regeering scherp critiseerde. Met het lage levenspeil van zooveel personen en gezinnen is geen rekening gehouden, terwijl over het pensioenfonds het personeel geenerlei medezeggenschap bezit.

Toen de Minister antwoordde, dat al die bezwaren reeds in de Tweede Kamer waren geuit, zeide Moltmaker, dat hij voorstander van de afschaffing van de Eerste Kamer was, maar zoolang deze bestaat, zal hij van het recht gebruik maken om over de zaken te spreken, die aan de orde zijn.

HET ANTWOORD OP DE TROONREDE.

Toen op 17 September het Adres van Ant-

woord op de Troonrede in behandeling kwam, zeide Wibaut namens de fractie, dat we niet telkens zouden voorstellen dit te laten vervallen (kennende de meening der meerderheid) dat wij evenwel aan de beraadslagingen over den inhoud geen deel zouden nemen, en slechts aan het geheele adres onze stem zouden onthouden.

Bij stemming over een wijziging in het adres verliet onze fractie dus de zaal, maar omdat Vrijzinnig-democraten en Vrijheidsbonders dit evenzeer — maar om een andere reden — deden, werd de vergadering onvoltallig. Bij de verdere behandeling op den volgenden dag is onze fractie niet meer tegenwoordig geweest.

DE CRISIS.

Even nadat in de Tweede Kamer de motie-Kersten was aangenomen en vier Ministers hun verzoek tot ontslag hadden aangekondigd, kwam de Eerste Kamer bijeen ter behandeling van de faillissementswet. Mendels verzette zich hiertegen na dit faillissement van de coalitie. Met een romp-Ministerie kon men niet doorgaan. Zijn desbetreffende motie werd evenwel verworpen, en men nam na eenige discussie de herziening der faillissementswet aan.

TRAMWEG ZUTPHEN—DEVENTER.

Moltmaker wees bij de behandeling van dit ontogeningswetje reeds op het conflict, dat bij deze maatschappij dreigde uit te breken.

HET FRANSCH OP DE LAGERE SCHOOL.

Ossendorp verklaarde zich voor de fractie tegen dit ontwerp, waarbij nog één jaar langer Fransch onderwezen mag worden, in afwachting dan van een verandering in de wet, zooals sommige ten nadeele van het arbeiderskind schijnen te wenschen.

De wet werd aangenomen.

DE SALARISONTWERPEN.

Bij het z.g. gladstrijken der plooiën in het veranderde bezoldigingsbesluit voerden Ossendorp en Wibaut het woord. De eerste critiseerde de ontwerpen in het algemeen, die voor slechts zeer weinigen een salarisverbetering beteekenen. Hij wees op tal van onbillijkheden, vooral bij de onderwijzerssalarissen, en ontlokte aan Minister Colijn de erkenning, dat het feit, dat aan ongehewde onderwijzers en onderwijzeressen vier salarisverhoogen worden onthouden en aan alle overige ambtenaren slechts twee, te wijten was ook aan de verklaring der katholieke Ministers, dat een dergelijke salarisregeling voor de religieuze onderwijzers en onderwijzeressen alleszins voldoende kon worden geacht.

Wibaut noemde nog de lage salarissen van het invorderingspersoneel bij de Rijksinkomstenbelasting.

De ontwerpen werden zonder stemming aangenomen op 29 Dec. 1925.

Voor de Fractie:

C. POTHUIS—SMIT,

Secretares.

Verslag van de Kommissie van Geschillen tussen de Redaktie van „Het Volk” en de partijgenooten-inzenders

van 2 Mei 1924 tot 2 Februarie 1926.

Samenstelling van de Kommissie. De Kommissie bestond bij het begin van deze periode uit Mr. Dr. G. van den Bergh, S. R. de Miranda en Dr. L. A. Sloos.

In verband met zijn verkiezing tot lid van de Tweede Kamer nam p.g. Van den Bergh in Augustus 1925 zijn ontslag. Als zijn opvolger werd door het Partijbestuur aangewezen het plaatsvervangend lid P. Hoogland.

Het sekretariaat werd tot 1 September 1925 waargenomen door Mr. Dr. G. van den Bergh; na 1 September 1925 door P. Hoogland.

De volgende stukken kwamen in en werden op de te vermelden gronden geweigerd of geplaatst:

2 Mei '24, H. J. K. te S. Stuk over houding Partijbestuur en bestuur N.V.V. Geweigerd, omdat niet met zakelijke argumenten betoogd werd

12 Mei '24, L. van D. te K. a.d. L. Stuk naar aanleiding van een bijdrage van I en Arie over kongres-voorstellen. Geweigerd; over grappen moet men niet polemiseren.

19 Mei '24, G. Ph. M. te A. Stuk over Handels- en Kantoorbedienden. Geweigerd; eerst moest de vakvereniging in de gelegenheid worden gesteld, zich met de zaak bezig te houden.

29 Mei '24, W. P. te A. Stuk over de onderhandelingen in het georganiseerd overleg. Geweigerd, omdat het overleg nog voortduurde.

6 Junie '24, C. B. te A. Replik met Sw. Geweigerd, omdat de kommissie van oordeel was, dat de zaak van weerskanten voldoende was toegelicht.

26 Junie '24, J. R. te V. Stuk met opschrift: bedrijfsorganisatie en medezeggenschap. Geweigerd wegens onduidelijkheid.

26 Junie '24, J. M. te 's Gr. Subsidie bijzondere volksuniversiteiten. Geweigerd, omdat argumentatie ontbrak.

7 Julie '24, J. H. B. te W. Stuk over het scheppen van nieuwe rangen ten stadhuize te Amsterdam. Geweigerd, omdat geen poging gedaan was tot bewijs der bewering.

4 Oktober '24 S. C. R. te A. Stuk over houding raadsfraktie bij behandeling motie-Lisser. Geweigerd, omdat optreden raadsfraktie niet juist werd weergegeven, wat zijn oorzaak waarschijnlijk hierin vond, dat 't officiële verslag nog niet verschenen was.

4 Oktober '24, J. v. S. te U. Geweigerd, omdat het stuk niets nieuws bevatte.

4 Oktober '24, H. J. K. te S. Stuk over kandidaatstelling. Geweigerd wegens veel te grote omvang. Bovendien op dat ogenblik niet aktueel.

22 Okt. '24, v. S. te B. Stuk over Ziekteverzekering. Geweigerd wegens onvoldoende motivering.

25 Nov. '24, Sekr. afd. B. Op last der kommissie geplaatst.

25 Nov. '24, C. O. te T. Stuk over Godsdienst is privaatzaak. Geweigerd, omdat het geen enkele nieuwe gedachte bevatte.

1 Dec. '24, M. J. H. te A. Stuk naar aanleiding van weigering artikel van F. over Rusland. Geweigerd, omdat het een aanval was op dit niet-geplaatste artikel.

1 Dec. '24, G. J. K. te H. Stuk over beslissing gemeenteraad inzake arbeidstijd gemeentepersoneel. Geweigerd, omdat het stuk te uitvoerig werd geacht. In overweging gegeven een kort stukje te schrijven.

6 Jan. '25, D. v. d. L. te U. Stuk over de verschillende edities van „Het Volk”. Geweigerd, omdat inzender reeds was meegedeeld, dat de Redaktie alles doet, om aan de bezwaren tegemoet te komen.

6 Jan. '25, N. v. D. te 's Gr. Stuk over St. Nikolaasfeest. Geweigerd, omdat de kommissie niet wil medewerken aan dit huiselijke feest een einde te maken.

6 Jan. '25, D. V. te 's Gr. Stuk over de propaganda. Geweigerd, omdat het geen ingezonden stuk in de eigenlijke zin van het woord was. Bovendien ontbrak werkelijke inhoud.

6 Jan. '25, H. J. K. te S. Stuk over weigering van de redaktie tot plaatsing van een artikel in het Pop. Wet. Bijblad. Geweigerd, omdat de kompetentie der Kommissie voor Geschillen zich niet uitstrekt tot Pop. Wet. Bijblad en het niet aangaat, over de weigering van een artikel voor dit bijblad te polemiseren.

20 Jan. '25, Ph. B. te A. Stuk over voorlopige kandidatenlijst Tweede Kamer. Geweigerd, omdat deze besprekingen in de afdelingen thuis horen.

20 Jan. '25, B. W. B. te A. Stuk over onvernegbaarheid van functies. Geweigerd, omdat naar het oordeel der kommissie het stuk op een misverstand berustte.

20 Jan. '25, Motie A. over een vergadering der C. C. v. A. Geweigerd, omdat naar het oordeel der kommissie deze aangelegenheid op een serie misverstanden berustte.

27 Jan. '25, H. J. K. te S. Stuk over kombinaties van functies. Op last der kommissie geplaatst, omdat, hoewel de partij heeft uitgemaakt, welke kombinaties niet geoorloofd zijn, dit een p.g. niet het recht ontnemt de ongewensheid van andere kombinaties te betogen.

18 Febr. '25, afd. K. a. d. L., A. a. d. R. en B. Stuk naar aanleiding van vergadering van het gewest. Geweigerd met 't oog op de lengte. In overweging gegeven het stuk tot op een derde in te korten. Inzenders wensten hieraan geen gevolg te geven.

2 Maart '25, H. J. B. te A. Over godsdienst en socialisme. Geweigerd, omdat de kommissie niet bevoegd is plaatsing van artikelen in Pop. Wet. Bijblad te gelasten.

6 Maart '25, P. J. S. te A. Stuk tegen uitlatingen van H. P. over Labour Party. Geweigerd, omdat discussie over de vraag of in

Nederland een L. P. moet worden gesticht, niet aan de orde was.

6 Maart '25, J. G. G. te A. Stuk naar aanleiding van een artikel over Vorstenschol. Geweigerd, omdat het meer een bijdrage was dan een ingezonden stuk.

10 Maart '25, A. A. v. O. te U. Over korrespondentschap „Het Volk”. In overleg met inzender doorgezonden aan P.B.

27 April '25, A. A. v. O. te U. Stuk over deze zelfde zaak. Geplaatst, omdat naar het oordeel der commissie v. O. de gelegenheid moest worden gegeven, zich te verdedigen.

27 April '25, J. J. v. D. te Z. Bijdrage van litterair-geschiedkundige aard. Geweigerd, omdat het geen eigenlijk ingezonden stuk was en plaatsing van dergelijke bijdragen uitsluitend moet blijven ter beoordeeling aan de redaktie.

13 Mei '25, J. de H. te U. Stuk over zaak v. O. Geweigerd, omdat plaatsing na het uitvoerige artikel van v. O. geen zin had.

23 Mei '25, H. J. B. te A. Artikel voor Pop. Wet. Bijblad. Geweigerd, omdat het gelasten van plaatsing van dergelijke artikelen niet tot de kompetentie der commissie behoort.

25 Mei '25, A. L. te A. Stuk over opheffing van „De Arbeid”. Geweigerd, omdat deze zaak in de organisatie behoort te worden besproken.

25 Mei '25, M. B. te W. Enige vragen over taktiek. Geweigerd, omdat het stuk handelde over verspreide uitingen, die generlei verband met elkaar hielden.

25 Mei '25, H. J. K. te S. Stuk over het kongres der N. V. v. Sp. en Tr. Geweigerd, omdat het niet anders was dan napleiten over een met grote meerderheid genomen beslissing.

25 Mei '25, M. J. H. te A. Over de Olympische Spelen. Geweigerd, omdat geen enkel nieuw gezichtspunt werd geopend.

31 Aug. '25, afd. H. van de B. v. A. Z. in N. Stuk over beoordeeling uitvoering te H. en te A. Geweigerd, omdat anti-kritiek op beoordeelingen van kunstuitingen niet behoren te worden geplaatst.

31 Aug. '25, G. te ? Stuk naar aanleiding van 'n artikel van p.g. C. P.—S. Geplaatst met verzoek aan de redaktie van C. P.—S. een onderschrift te vragen.

31 Aug. '25, H. W. B. te U. Litteraire bijdrage. Geweigerd, omdat de commissie onbevoegd is plaatsing van dergelijke stukken te gelasten.

20 Sept. '25, Th. R. te B. De Intern. Tentoonstelling te Parijs. Geweigerd, omdat hierover voldoende in de krant was verschenen.

20 Sept. '25, v. D. en Kr. te A. Over Het Opstandige Lied. Geweigerd, omdat over deze zaak het hoor en wederhoor door de redaktie voldoende was toegepast.

2 Okt. '25, M. J. H. te A. Stuk over „De opening der Kamers”. Geweigerd, omdat de redaktie hierover reeds een artikel had opgenomen.

2 Okt. '25, J. D. B. te H. Stuk over oprichting Huishoudschool te H. De commissie verklaarde zich bereid het stuk te doen plaatsen, indien B. het op enkele punten wilde wijzigen. B. wenste hieraan geen gevolg te geven, waarna het geweigerd werd.

2 Okt. '25, J. C. L. te A. Stuk naar aanleiding van artikel van —r. Geweigerd, omdat voor deze ontboezeming geen aanleiding bestond.

3 Okt. '25, J. v. S. te 's Gr. Stuk naar aanleiding van artikel van —r. Geweigerd, omdat dit oprakelen van oude kwesties geen zin had.

6 Okt. '25, J. V. te B. Stuk over feestmaal in de Burgerzaal. Geweigerd, omdat over deze zaak genoeg geschreven was pro en kontra.

6 Okt. '25, P. J. S. te A. Stuk over het verzoek van St. om een toegezonden bijdrage van zijn hand in het Pop. Wet. Bijblad niet te plaatsen. Geweigerd, omdat discussie over het sluiten van deze discussie geen zin had.

8 Okt. '25, G. H. K. te A. Stuk over ontslag agent van „Het Volk”. Geweigerd, omdat deze zaak, zooals ook het P.B. heeft geadviseerd, zo nodig op het kongres kan worden besproken.

9 Okt. '25, A. K. te 's Gr. Over openingszitting Staten-Generaal. Geweigerd, omdat de redaktie hierover reeds een artikel had opgenomen.

13 Okt. '25, P. v. d. P. te D. Stuk over socialistiese lektuur. Geplaatst; het stuk was een uit arbeiderskringen komende goede aansporing tot studie.

16 Okt. '25, A. H. M. te A. Stuk over verslagen vakbladen Demonstratief Kongres. Geweigerd, omdat aan de redaktie moet worden overgelaten, wat ze uit andere bladen wil overnemen.

17 Nov. '25, A. B. te B. Stuk over overwerk. Geweigerd, omdat het standpunt, door B. ingenomen, in strijd was met dat van partij en vakbeweging.

21 Nov. '25, P. S. te A. Stuk naar aanleiding van discussie over het Verbond van Hoofdarbeiders. Geweigerd, omdat er geen aanleiding bestond voor derden, om zich in deze discussie te mengen.

9 Jan. '26, J. B. te A. Over Mandoline en gitaar spel. Geweigerd omdat het geen ingezonden stuk, doch een artikel was.

9 Jan. '26, M. N.—t B. te H. Stuk over de Centr. Ned. Ambt. Bond. naar aanleiding van het 20-jarig bestaan van het N.V.V. Geweigerd omdat bespreking van de organisatie-vorm toen niet op z'n plaats was.

16 Jan. '26, L. d. J. te A. Polemiekie met A. B. K. over Watersnood. Geweigerd; de commissie was van oordeel, dat beide standpunten voldoende waren toegelicht.

22 Jan. '26, H. J. K. te S. Stuk naar aanleiding van een artikeltje van de redaktie aan het adres van Smit. Geweigerd; de commissie zag niet de noodzakelijkheid in, dat derden zich in dit geschil mengden.

29 Jan. '26, P. d. B. te S. Stuk over steunregeling werklozen en optreden bestuur N.V.V. Geweigerd, omdat naar het oordeel der commissie eerst getracht moest worden in eigen kring tot klaarheid te komen.

2 Febr. '26, H. J. P. te 's Gr. Over steun aan de slachtoffers van de watersnood. Geweigerd; ongeschikt om in deze vorm te worden geplaatst.

P. HOOGLAND.

Verslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs

over het tijdvak 1 Dec. 1924— 31 December 1925.

Als eerste punt in het verslag van onzen Bond over het afgelopen jaar, vermelden wij de wijziging, die bij besluit van het Partijcongres 1925 in de onderlinge verhouding van Partij en Bond werd aangebracht. Door de wijziging van art. 31 der Statuten, welk artikel thans luidt als volgt:

„De Partij wordt bestuurd en vertegenwoordigd door het Partijbestuur.

Het Partijbestuur bestaat uit veertien leden, van wie 6 te Amsterdam wonende leden, het Dagelijksch Bestuur vormen.

Vier leden van het Partijbestuur, die deel uitmaken van het Dagelijksch Bestuur, kunnen bezoldigd zijn: de voorzitter, de partij-secretaris, de partijpenningmeester en een vrouwelijk secretaresse, meer speciaal belast met de zaken betreffende de propaganda onder de vrouwen en als zoodanig secretaresse-penningmeesteresse van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs.”

werd n.l. de plaats van den Bond in het Partijverband beter omschreven en de grondslag gelegd voor een nauwere samenwerking tusschen Partijbestuur en Bondsbestuur, hetgeen ongetwijfeld de zaak der vrouwenpropaganda ten goede zal komen.

Bovendien is door de bepaling, dat in ieder gewest en in iedere afdeeling of stedelijke federatie een der bestuursleden speciaal met de vrouwenpropaganda moet worden belast en zitting zal hebben in het bestuur der vrouwenclub of in de vrouwenpropagandacommissie, zoo die ter plaatse bestaat, uitdrukking gegeven aan het beginsel, dat de vrouwenpropaganda is een speciaal onderdeel van het partijwerk, dat deze propaganda uit den aard der zaak meestentijds door vrouwen onderling zal moeten geschieden, doch dat daarbij de steun en de belangstelling der afdeeling in haar geheel niet kunnen worden gemist.

Moge door het aanvaarden van dit beginsel het meeningsverschil, dat er in sommige plaatsen bestond over de wijze van organiseren der vrouwenpropaganda, voor goed zijn opgelost.

Jaarvergadering.

De jaarvergadering werd gehouden te Amsterdam op 24 en 25 Januari. Voor het uitvoerig verslag van deze jaarvergadering verwijzen wij naar de „Proletarische Vrouw”, no. 29 Januari, 5, 12 en 19 Februari 1925.

De vergadering stond onder leiding van de 2e voorzitter Mw. A. E. J. de Vries—Bruins. Er waren 49 clubs vertegenwoordigd met 80 afgevaardigden; voorts waren aanwezig 5 gewestelijke secretarissen en 6 vrouwelijke propagandisten. Het Partijbestuur werd vertegenwoordigd door p.g. W. Drop, de exploitatie der „Proletarische Vrouw” door p.g. Chr. v. Doorn.

Op deze jaarvergadering ging de Bond accoord met de reorganisatievoorstellen, zooals die door Partijbestuur en Bondsbestuur in onderling overleg waren opgesteld en werden in het Bondsreglement de wijzigingen aangebracht, die door deze reorganisatie noodig waren geworden.

De aftredende H.B.-leden werden allen herkozen, zoodat het bestuur opnieuw was samengesteld als volgt: Mw. M. Wibaut—B. v. B., Mw. J. v. Wezel—de Boers, Mw. J. Hartog, Mw. A. Albarda—Brals,

Mw. A. Secrève—Bregman, Mw. A. E. J. de Vries—Bruins, Mw. H. Bakhuis—Wolters.

Ook de redactrices van de „Proletarische Vrouw” en van „Ons Kinderblaadje” werden opnieuw benoemd.

Ten aanzien van het Bondsorgaan werd besloten dit voortaan wederom elke week in 8 pagina's te doen verschijnen en het Kinderblad eens per veertien dagen in dubbelen omvang te doen uitkomen.

Op voorstel van de afgevaardigde van Apeldoorn werd een commissie benoemd tot onderzoek van de mogelijkheid tot het uitgeven van een kindertijdschrift. In deze commissie namen zitting de pgn. Hoogstraal—De Haan, Wibaut—B. v. B. Albarda—Brals, Weersma—Van Duin en Chr. van Doorn.

Ten aanzien van den Vrouwendag werd besloten, dat deze in het voorjaar plaatselijk zou worden gehouden.

Hoofdbestuur.

In den loop van het jaar kwam een wijziging in de samenstelling van het H.B., doordat het Partijbestuur, uitvoering gevende aan het reorganisatiebesluit, en bezoldigd Partijsecretaresse benoemde, die als zoodanig secretaresse werd van den Bond. Op 1 October legde p.g. Van Wezel—de Boers het secretariaat neer en nam ondergeteekende deze functie over. Namens den Bond zeggen wij p.g. Van Wezel—de Boers hartelijk dank voor de wijze waarop zij gedurende de 11 maanden harer werkzaamheid, haar taak heeft vervuld.

Het Hoofdbestuur vergaderde 8 maal, het Dagelijksch Bestuur 27 maal.

Mw. Wibaut en Mw. Bakhuis—Wolters vertegenwoordigden den Bond op het Partijcongres, Mw. Van Wezel—de Boers op het Pinksterfeest der A.J.C., Mw. J. Hartog bij de Troelstra-huldiging en het Demonstratief congres. Op uitnodiging van het P.B. benoemde het H.B. een der afgevaardigden naar het congres te Marseille en wees als zoodanig Mw. Wibaut aan.

Bij de begrafenis van W. C. de Jonge was de Bond vertegenwoordigd door Mw. Bakhuis—Wolters, bij de crematie van H. H. v. Kol door Mw. Pothuis—Smit, bij de begrafenis van Mw. van Gogh—Bonger door Mw. v. Wezel—de Boers.

Internationale Verbindingen.

Voor hetgeen op het gebied der internationale vrouwenbeweging in het afgelopen jaar is voorgevallen, verwijzen wij naar het verslag van p.g. Tilanus, die ook na haar aftreden als Bondssecretaresse, de internationale correspondentie bleef voeren. In afwachting van de uitvoering der in Marseille genomen besluiten, zal de buitenlandse correspondentie thans door het secretariaat worden waargenomen. Hier worde aan p.g. Tilanus hulde gebracht voor den arbeid door haar in het belang der goede internationale verstandhouding verricht.

Verkiezingsactie.

Op verzoek van het Bondsbestuur werden door het P.B. een aantal spreeksters voor de propaganda vrij gemaakt n.l. de pgn. H. Bakhuis—Wolters, R. Barbiers—Seelemeyer, D. Blekking, A. v. Dooren, S. v. Gelder, M. Goudekot—Philips, H. Lodder, C. Miedema—Zondervan.

Over de verschillende gewesten verdeeld, hebben deze partijgenooten gedurende verscheidene weken een zeer intense campagne gevoerd, waarbij zij des middags leiding gaven aan de straatpropaganda en het huisbezoek, des avonds vergaderingen of buurtmeetings toespraken. Een woord van waardeering voor het zware werk door deze pgn. verricht, is hier zeker op zijn plaats.

De Vrouwendag stond dit jaar geheel in het teken der verkiezingen en werd einde Juni in 37 plaatsen gehouden. In verschillende plaatsen viel de Vrouwendag samen met een verkiezingsmeeting. De leuze was: „Op voor Ontwapening”. Over het algemeen zijn de Vrouwendagen geslaagd en trokken zij een flink aantal vrouwen tot zich.

In samenwerking met het P.B. werd door den Bond een verkiezingsmanifest uitgegeven, dat speciaal tot de vrouwen gericht was. Van dit manifest werden door de clubs in de afdelingen 505500 exemplaren verspreid. Daarnaast gaf de Bond als speciaal verkiezingsgeschriftje „Vijf vrouwen één besluit” hetgeen in 7000 exemplaren werd verkocht.

Schriftelijke Propaganda.

Verder werden door den Bond in den loop van het jaar de volgende geschriftjes uitgegeven:

„Waarom de vrede nog niet op de wereld komt”, waarvan verkocht 6958 ex.

„Gij behoort bij ons”, waarvan verkocht 2275 ex.

„Een woord aan de arbeidersvrouwen”, waarvan verkocht 6864 ex.

„Wat is het socialisme” (herdruk), waarvan verkocht 2059 ex.

„Waarschuwend feiten”, waarvan verkocht 5054 ex.

„Weg met de Landsverdegiging” (herdruk), waarvan verkocht 694 ex.

Bij Ontwikkeling verscheen als overdruk uit „De Proletarische Vrouw”:

„Socialisatie, leg 't me er is uit”, waarvan verkocht werden 2800 ex.

„De benauwde droom die werkelijkheid werd”, waarvan verkocht werden 8000 ex.

„De stad der dooden”, waarvan verkocht werden 4300 ex.

Tevens verscheen een nieuw tooneelstukje van Mw. Krom—De Vries getiteld „naar betere Tijden”.

En vergeten we niet het voornaamste deel van onze schriftelijke propaganda n.l. ons Bondsorgaan „de Proletarische Vrouw”, dat dank zij de uitstekende leiding der redactrice Mw. C. Pothuis—Smit van jaar tot jaar in bloei toeneemt.

Op 1 Nov. 1925 werd het 20-jarig bestaan der krant op feestelijke wijze herdacht en hoewel de redactrice niet officieel werd gehuldigd, gaven velen haar op dien dag blijk van hunne sympathie en van waardeering voor hetgeen zij, gedurende de 20 jaren, dat zij de redactie heeft gevoerd, tot stand wist te brengen. En het enthousiasme waarmee door de partijgenooten gevolg werd gegeven aan den oproep om met het jubileum der krant een cadeau aan te bieden in den vorm van een flink aantal nieuwe abonnees, toonde hoezeer de krant aan de lezeressen ter harte gaat. Als gevolg van het gestadig werken onzer vrouwen telt de krant thans ruim 21500 abonnees.

Week-einde Bijeenkomsten.

Voor het eerst werd dit jaar door den Bond een week-einde bijeenkomst voor vrouwen georganiseerd. Van Zaterdagmiddag 29—Maandagavond 31 Augustus waren een dertigtal vrouwen, sommigen door haar echtgenoot vergezeld, op het vacantiëhuis „De Vonk”, te Noordwijkerhout bijeen.

De bijeenkomst, die onder leiding stond van het

H.B.-lid J. Hartog slaagde uitstekend. De deelnemers hadden volop gelegenheid van zee en duin te genieten, doch het was niet louter ontspanning dat werd geboden, voordrachten, samenspreking onder leiding, declamatie en muziek maakten deel uit van het programma. Inleidingen werden gehouden door A. Albarda—Brals over „Opvoeding en Zelfopvoeding”; C. Pothuis—Smit over „Onze ziel in den strijd voor den Wereldvrede”; E. Ribbius Peletier over „De Vrouw en haar arbeid”; terwijl aan den kunstmiddag Mw. G. Polak—de Meijer (piano), Mw. E. Sanders—Hertzberg (declamatie) en Annie Pothuis (viool) hare medewerking verleenden.

Zooals uit het programma blijkt, had deze bijeenkomst niet een uitgesproken propagandistisch karakter, doch het valt niet te betwijfelen of dergelijke bijeenkomsten komen onze propaganda ten goede. De dagen in die kleine gemeenschap doorgebracht versterkten bij allen de socialistische gezindheid en waren voor de deelnemers een aansporing om het socialistisch beginsel in wijderen kring uit te dragen. Het H.B. is dan ook voornemens met het organiseren van dergelijke bijeenkomsten voort te gaan.

Gewestelijke Vrouwenpropagandacommissie.

In alle gewesten (uitgezonderd Zeeland, Brabant, Limburg en Drente) werd in afzonderlijke vergaderingen de vrouwenpropaganda besproken. De commissievergaderingen bestonden uit de afgevaardigden van de clubs en plaatselijke propagandacommissies, terwijl in verscheidene gewesten, ook afdelingen waar geen club of commissie bestaat, gebruik maakten van de gelegenheid een afgevaardigde naar de vergadering te zenden. De vergaderingen werden meestentijds door een lid van het Hoofdbestuur bijgewoond.

De vergaderingen dienden, zooals steeds, eenzijdig om aan clubs en afdelingen voorlichting bij haar werkzaamheden te verlenen, anderzijds werd gezamenlijk besproken hoe de vrouwenpropaganda in plaatsen waar deze nog stil ligt, kan worden bevorderd. In verschillende gewesten werd een regeling getroffen waarbij clubs, die aanvankelijk nog steun noodig hebben, geregeld door een p.g. uit een naburige afdeling worden bezocht, terwijl in plaatsen waar de vrouwenpropaganda nog in haar beginstadium verkeerde, begonnen werd met het organiseren van geregelde leesavonden, waarvoor de gewestelijke commissie dan een inleidster beschikbaar stelde.

In verschillende gewesten hadden wederom ontwikkelingscursussen voor vrouwen plaats. De cursussen werden, zooals gewoonlijk, in een centraal gelegen plaats gehouden en door tal van vrouwen uit naburige afdelingen bezocht. De duur der cursussen varieerden van 4 tot 10 lessen.

De volgende cursussen werden gehouden:

Noord Holland Noord: te Enkhuizen (leider pg. N. Tj. Swierstra), Den Helder (C. v. d. Poll), Zaandam (A. de Vries), Purmerend (C. Schreuder), Alkmaar (J. Westerhof).

Noord Holland Zuid: te Haarlem (Mr. E. Ribbius Peletier).

Zuid Holland: te Dordrecht (J. Spronkers en Mw. de Boer), Gouda (J. Spronkers en K. R. van Staal), Rotterdam (Mw. S. Groeneweg, J. Spronkers en J. Wacht).

Utrecht: te Utrecht (B. J. Weykamp en H. Ploeg).

Gelderland: te Arnhem, Apeldoorn, Tiel, Nijmegen, Winterswijk, Zutphen, als inleiders traden afwisselend op Mw. Bakker—Benjamins, J. C. P. Hessing, M. Rademakers, H. Walther, P. Wiersum.

Overijsel: te Hengelo (W. v. d. Sluis).

De ervaringen met deze cursussen opgedaan waren, evenals het vorige jaar, over het algemeen zeer gunstig. Het H.B. zal dan ook voortgaan dergelijke cursussen te ondersteunen. Het is echter van oordeel, dat er naar moet worden gestreefd steeds één persoon met het geven van den geheelen cursus te belasten en dat de cursussen het best aan hun doel zullen beantwoorden, wanneer de behandelde stof een aaneengeschakeld geheel vormt.

Het werken der clubs en plaatselijke propaganda-commissies.

Spraken wij tot nog toe over hetgeen centraal of gewestelijk werd georganiseerd, van zeker niet minder belang is hetgeen plaatselijk verricht werd. Wat er tenslotte van onze vrouwenpropaganda terecht komt, hangt voor een groot deel af van de wijze waarop die plaatselijk ter hand wordt genomen. Uit alle ingekomen verslagen blijkt, dat de vrouwen zich in de verkiezingsactie niet onbetuigd hebben gelaten. En het is voor ons vrouwen een verheugend feit, dat het nadeel in 1922 aan onze Partij door het vrouwenkiesrecht toegebracht, thans op schitterende wijze is ingehaald, mede dank zij het werken onzer vrouwen.

De vrouwen namen overal deel aan het algemeene verkiezingswerk der afdelingen en behartigden daarnaast de speciale vrouwenpropaganda. In zeer vele plaatsen trokken de vrouwen er den laatsten tijd voor de verkiezingen geregeld op uit, dikwijls met een versierde propagandawagen, die als spreekgestoelte diende voor vijf-minuten-redenaars en zeer vele malen werden colportage-tochten gehouden naar omliggende gemeenten. Het is niet mogelijk hier uitvoerig weer te geven al wat door onze vrouwen in de verkiezingsdagen is verricht, alleen vermelden wij ter navolging, dat in 2 plaatsen de vrouwen met een tent op de markt stonden en daar met succes onze geschriften te koop aanboden.

Het aantal clubs bedroeg op 31 December 1925 71, dat der propagandacommissies 5. In deze cijfers zijn uitsluitend opgenomen de clubs en de commissies, die een vragenlijst betreffende haar werkzaamheden in het afgelopen jaar hebben ingevuld.

De correspondentenschappen, die in vorige jaarverslagen tegelijk met het aantal der clubs en commissies werden opgegeven, zijn thans niet meer medegerekend. Deze correspondentenschappen waren indertijd ingesteld om in verschillende plaatsen waar geen club of commissie bestond, toch een aanknopingspunt te bezitten voor het voeren der vrouwenpropaganda; doch thans, nu in iedere afdeling een der bestuursleden speciaal met de vrouwenpropaganda wordt belast, is uiteraard die persoon het aangewezen correspondentie-adres voor zaken de vrouwenpropaganda betreffende en zijn daarmede de aparte correspondentenschappen komen te vervallen.

In de volgende plaatsen waren op 31 December 1925 clubs gevestigd, tusschen haakjes is het aantal leden opgegeven.

Gewest Friesland: Aengwirden (55), Berlikum (7), Dragten (55), Franeker (26), Heerenveen (60), Leeuwarden (75), St. Anna Parochie (7), Sneek (61), Warga (17).

Gewest Groningen: Blijham (14), Delfzijl (19), Groningen (niet opgegeven), Oude-Pekela (28), Termunten (8), Sappemeer (7), Usquert (53), Veendam (25), Winschoten (31).

Gewest Drente: Assen (34), Meppel (13), Nw. Amsterdam (12),

Gewest Overijsel: Almelo (86), Borne (9), Deventer (111), Enschede-Lonneker (125), Glanerbrug (20), Goor (32), Haaksbergen (23), Hengelo (40), Kampen (18), Losser (24), Oldenzaal (18), Zwolle (50).

Gewest Gelderland: Apeldoorn (100), Arnhem (94), Brummen (13), Nijmegen (58), Rheden (18), Tiel (32), Wageningen (41), Winterswijk (73), Zutphen (90).

Gewest Utrecht: Amersfoort (39), Baarn (42), Maarssen (14), Rhenen (18), Utrecht (215), Zeist (23).

Gewest N. Holland Noord: Alkmaar (45), Assendelft (17), Enkhuizen (35), Groot-Schermer (7), Helder (28), Hoorn (48), Purmerend (39), Zaandam (106).

Gewest N. Holland Zuid: Haarlem (125), Heemstede (13), Hilversum (62), Santpoort (35), IJmuiden-Velseroord (40).

Amsterdam (465).

Den Haag (487).

Gewest Zuid-Holland: Boskoop (16), Delft (78), Dordrecht (106), Schiedam (125), Voorburg (9).

Gewest Zeeland: Middelburg (56).

Gewest Noord-Brabant: Den Bosch (24), Breda (20).

Voorts bestonden op 31 December 1925 propagandacommissies te Leiden, Hillegom, Landsmeer, Wildervank en Zuilen.

In den loop van het jaar 1925 werd de club te Rotterdam opgeheven.

Door de clubs werden gehouden 430 huishoudelijke vergaderingen, die in veel plaatsen door muziek of voorlezen aantrekkelijk werden gemaakt, 87 vergaderingen waarop een inleiding werd gehouden en 83 openbare- en feestvergaderingen. Het aantal leesclubjes bedroeg 50, verdeeld over 32 clubs. Over 't algemeen waren de leesclubs wel geslaagd, doch in veel plaatsen ontbreekt het aan goede leiding. Toch is het zaak, dat de clubs aan het organiseren van dergelijke geregelde bijeenkomsten aandacht blijven besteden.

In vele clubs wordt geregeld eenige keeren per maand aan colportage gedaan.

Overzicht vrouwelijke partijgenooten.

Het aantal vrouwelijke partijgenooten bedroeg op 31 December 1925 10338 tegen 9273 op 31 December 1924. Een vooruitgang dus van 1065 vrouwelijke leden. Het aantal vrouwelijke leden bedraagt thans ruim 25 % van het totaal aantal leden onzer Partij.

Over de verschillende gewesten verdeeld, zijn de cijfers als volgt:

	Aantal leden op 31 Dec. 1924	Aantal leden op 31 Dec. 1925	Vooruitgang	Aantal leden van 71 clubs op 31 Dec. 1925
Friesland	1226	1255	29	363
Groningen	569	647	78	185
Drente	165	162	— 3	59
Overijsel	663	799	136	556
Gelderland	899	918	19	519
Utrecht	506	497	— 9	351
N.-Holland N.	826	863	37	325
N.-Holland Z.	633	757	124	275
Amsterdam	1260	1479	219	465
Rotterdam	714	734	20	—
Den Haag	569	733	164	487
Z.-Holland	872	1040	168	334
Zeeland	144	164	20	56
N.-Brabant	103	132	29	44
Limburg	124	158	34	—
Totaal	9273	10338	1065	4019

Bij deze cijfers mogen we wel even met tevredenheid stilstaan. Doch steeds wanneer een doelpunt is bereikt, stelt zich een verderliggend doel voor onze oogen en de duizend vrouwen die dit jaar tot ons kwamen, doen ons denken aan de vele vrouwen die nog geheel vreemd tegenover onze beweging staan. Aan die vrouwen het socialisme te brengen, bij haar onverschilligheid en vooroordeel weg te nemen en haar te maken tot medestrijdsters voor ons ideaal, zie daar het verre doel dat voor ons ligt.

Laten wij dan allen, ieder op eigen wijze en naar eigen krachten, aan het bereiken van dit doel medewerken.

E. RIBBIUS PELETIER,
Secretaresse.

Tot afscheid het verslag van mijn werk als Internationale correspondent in 1925.

In het laatste jaarverslag van den Bond werd reeds melding gemaakt van ons bezoek aan het Londensch congres der vrouwen. Wij willen er hierbij nog aan toevoegen, dat wij daar een sterken indruk van bewuste strijdvaardigheid voor 't socialisme, maar ook voor de bijzondere belangen der vrouwen, ontvingen hebben.

In 1925 is de voornaamste taak der Internationale vrouwenorganisaties geweest, pogingen in 't werk te stellen om tegelijk met het Socialistisch Internationale congres te Marseille een vrouwenconferentie te doen plaats hebben. Dit heeft veel moeite gekost. Waar in deze jonge beweging nog de persoonlijke invloed van de grootste beteekenis is, was 't voornamelijk aan Adelheid Popp en Marion Phillips te danken, dat deze conferentie tot stand kwam. De pogingen te Londen en te Brussel van Marion Phillips (van wie ondergeteekende de plaatsvervangster was bij eventuele afwezigheid) in de vergadering der Executieve mochten eerst slechts weinig resultaat opleveren. Bevreesd als wij waren, dat een eventuele bijeenkomst der Vrouwen Internationale weer niet voldoende vruchtdragend zou zijn en evenmin als te Hamburg zou leiden tot het vormen van een blijvend verband, meenden de Bondsvoorzitster en ik, dat er iets gebeuren moest, dat als grondslag der besprekingen kon dienen. Daarvoor was noodig allereerst eens te weten hoe 't in de verschillende landen met de organisatie der vrouwen stond. Ik maakte een volledige vragenlijst op in drie talen. Onder goedkeuring van het B. B. van den Bond zond ik die als voorbeeld naar de meest bekende correspondenten en verzocht aan Adelheid Popp om een enquête te houden naar den stand der Vrouwenorganisaties volgens het bijgevoegde schema. Na eenigen tijd ontving ik bericht, dat ons voorstel werd aanvaard en er een enquête gehouden zou worden. Wat dan ook geschiedde. De gezonden vragenlijst werd door mij ingevuld en, nadat het D. B. van den Bond er haar goedkeuring aan hechtte, naar Weenen teruggestuurd. Een uittreksel van het rapport uit deze enquête samengesteld, vindt men in de Socialistische Gids van October 1925. (Rubriek „Feiten en cijfers”).

Tenslotte werd de conferentie door de executieve

uitgeschreven. De afgevaardigden zouden echter door de partijen in elk land worden aangewezen. Daardoor konden partijbesturen, die een zeer matige belangstelling voor de landelijke vrouwenorganisaties gevoelen, ook tegenstandsters eener dergelijke organisatie zenden.

De vrouwenconferentie zou alleen over doel en methode der conferenties van de sociaal-democratische vrouweninternationale handelen.

Daar ondergeteekende niet naar Marseille werd afgevaardigd, kan zij daarvan geen verslag geven. Suze Groeneweg, die tevens congresafgevaardigde was, werd door het P. B. als afgevaardigde aangewezen voor de vrouwenconferentie. Aan het Hoofdbestuur werd opgedragen de tweede afgevaardigde te kiezen. Het koos onze voorzitter M. Wibaut en als plaatsvervangster pge. De Vries-Bruins.

Het uitvoerig verslag verscheen in de Proletarische Vrouw (zie de maanden September, October en November).

Pge. Wibaut zegt in een lezing, die zij over dit onderwerp hield: „Terwijl doel en methode der soc. dem. vrouwenorganisatie op de vrouwenconferentie behandeld zou worden, is dit onderwerp in 't vage gebleven. Een scherpe en heldere discussie over de al of niet noodzakelijkheid van bijzondere organisaties voor soc. dem. vrouwen is niet gehouden. Toch bevat de resolutie de principieele eischen der Socialistische vrouwenbeweging en kan een goede leidraad voor socialistische vrouwenorganisaties worden.”

Deze resolutie, (zie de Proletarische Vrouw van 3 Sept. 1925) is kort toegelicht op het congres door Adelheid Popp en daar ook ongewijzigd aangenomen. Als resultaat is nu een internationaal vrouwencomité verkregen, dat aangesloten is bij de executieve als raadgevend lichaam en eens per jaar samenkomen zal. De partijbesturen moeten de vertegenwoordigsters kiezen.

Wij ontvingen in 1925 verschillende verslagen, van vrouwendagen en nationale vrouwenconferentie. Hiervan werd zoo mogelijk een verslag in de Proletarische Vrouw opgenomen. Bovendien werden bij mij door buitenlandsche vrouwen inlichtingen gevraagd naar onze huwelijkswetgeving, naar de vereenvoudiging van het huishouden, naar het bestaan van voorlichtingbureaux voor gehuwde vrouwen enz., die uitvoerig beantwoord werden.

Aan de correspondenten der verschillende landen werd door mij een verslag van de afgelopen verkiezingen in ons land gezonden.

De internationale socialistische vrouwenbeweging heeft na haar inzinking tijdens den oorlog groote vorderingen gemaakt. Wij hopen vurig, dat zij aan kracht en leven zal winnen, want daaruit zou toenemende zelfstandigheid en zelfbewustzijn der socialistische vrouwen spreken, hetgeen voor de wegbereiding tot het socialisme van luitengewone waarde is.

Hiermede leg ik, tot mijn spijt, mijn taak neer als internationale correspondent.

(w. g.) L. TILANUS.

Financiëel Verslag van den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs van 1 December 1924 tot en met 31 December 1925.

Ontvangsten:

1. Kassaldo	f 416.56½
2. Subsidie S.D.A.P.	„ 1800.—
3. Brochures en vlugschriftjes	„ 944.79½
4. Manifest Vrouwendag 1924	„ 205.—
5. Huur costuums	„ 10.—
6. Aandeelen	„ 13.50
7. Subsidie vrouwencursus	„ 15.—
8. Voorschotten	„ 100.—
9. Congresbezoek	„ 24.95
10. Vrouwen-weekeinde op „De Vonk”	„ 135.10

f 3664.91

Uitgaven:

1. Jaarvergadering	f 288.60
2. H.B.- en D.B.-vergaderingen	„ 154.55
3. Brochures en vlugschriftjes	„ 970.64
4. Subsidie gewesten	„ 752.75
5. Aankoop bezittingen	„ 64.74½
6. Abonnementen en lidmaatschappen	„ 38.—
7. Vrouwencursussen	„ 213.15
8. Voorschotten	„ 100.—
9. Vertegenwoordiging	„ 215.71
10. Vrouwen-weekeinde op „De Vonk”	„ 214.13
11. Drukkerwerk	„ 54.35
12. Diversen	„ 84.31
13. Porto's	„ 93.91½
14. Saldo	„ 420.05½

f 3664.91

BALANS 31 DECEMBER 1925.

Kasgeld	f 420.05½
Voorraad Reglementen	„ 22.92
„ Geschriftjes.	„ 359.38
Vorderingen	„ 16.80
Bezittingen	„ 135.50
	<u>f 954.65</u>

Kapitaal	f 954.65
	<u>f 954.65</u>

Het kapitaal is vermeerderd met f 83.63½ (Zie ter vergelijking Balans 1924.)

BEGROOTING VOOR 1926.

Ontvangsten:

Subsidie S.D.A.P.	f 1750.—
	<u>f 1750.—</u>

Uitgaven:

Subsidie gewesten	f 750.—
„ Vrouwencursussen	„ 350.—
H.B.- en D.B.-vergaderingen	„ 200.—
Jaarvergadering	„ 300.—
Kleine Prop.	„ 150.—
	<u>f 1750.—</u>

FINANCIËEL OVERZICHT BONVERKOOP VOOR ZIEKEN EN KRAAMVROUWEN „TWENTE”.

Ontvangsten:

Saldo 30 November 1924	f 253.33
	<u>f 253.33</u>

Uitgaven:

Van Dec. 1924 t/m Dec. 1925:	
aan kleding en versterkende mid-	
delen	f 253.33
	<u>f 253.33</u>

Voor den Bond van Soc.-Dem.
Vrouwenclubs,
JET HARTQG.

AMSTERDAM, 31 December 1925.